

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

ANDRA KAMMAREN

Nr 14

19—20 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 19 april

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Nilsson i Göingegården ang. svårigheter för landsbygdens skol-	
distrikt till följd av folkskolläraernas tjänstledigheter för studier	3
herr Carlsson i Stockholm ang. konstfackskolans i Stockholm lokal-	
fråga	5
Interpellationer av:	
herr Hagberg i Stockholm ang. diskontohöjningens inverkan på	
arbetslöshet och hyreskostnader	9
herr Stenberg ang. skyndsammare behandling av ärenden rörande	
restitution av statlig nöjesskatt	9
herr Ohlin ang. material för belysande av det ekonomiska läget och	
utvecklingstendenserna	9

Onsdagen den 20 april

Svar på interpellationer av:	
herr Larsson i Hedenäset ang. broförbindelse över Torne älv i meller-	
sta Tornedalen	13
fröken Vinge ang. förbättrad utbildning av lantmåteriets kontors-	
personal	15
Justitiekanslersämbetet	18
Utgifter under elfte huvudtiteln:	
Statens sinnessjukhus: avlöningar	34
Klinisk undervisning i kirurgi och neurologi vid vissa Stockholms	
stad tillhöriga sjukhus	34
Bidrag till avlöningar m.m. inom förebyggande mödra- och barna-	
vård	35
Bidrag till driften av folktandvården	39
Helikopterflyg	42
Stockholms stadsmissions alkoholistvård	44
Särskild polisverksamhet mot spioneri m. m.	48
Verkskyddsmateriel m. m.	49
Yrkesundervisning och folkbildning:	
Handelsgymnasier	59
Textilinstitutet i Borås	59
Folk- och skolbiblioteken	62

	Sid.
Studieledare för folkbildningsarbetet m. m.	67
Ungdomsledare	69
Ungdomens fritidsverksamhet	70
Eidrag till instruktörsverksamheten inom ungdomsorganisationer..	71
Lagen om sterilisering	72
Orsakerna till den ökade brottsligheten	82
Interpellation av herr Braconier ang. frivilligt sparande	83

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 20 april

<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 2, om ändringar av konventionen ang. internationell civil luftfart	18
<i>Sammansatta konstitutions- och första lagutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. justitiekanslersämbetet	18
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 11, rörande utgifter under elfte huvudtiteln (inrikesdepartementet)	33
— nr 71, ang. nedläggande av garnisonssjukhuset i Skövde m. m. ..	58
— nr 72, om yrkesundervisning samt folkbildningsåtgärder m. m. ..	58
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 17, ang. utbyggnad av näringslivet i det norrländska inlandet	72
— nr 18, ang. fortsatt tillämpning av förordningen om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit	72
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. lagen om sterilisering ...	72
— nr 24, om ändring av lagen ang. olovlig befattning med spritdrycker och vin	82
— nr 25, ang. ändrad lydelse av lagen om val av borgmästare och rådmän	82
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 26, ang. lagen om förskottering av underhållsbidrag	82
— nr 27, om ändring i lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsovådligt arbete	82
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. flyttning av Söderbygdens vattendomstol	82
— nr 14, om ersättning för besvär av vatten från högre belägna områden m. m.	82
— nr 15, om skyldighet för jägare att vara ansvarsförsäkrade ...	82
— nr 16, om ändring i 11 kap. vattenlagen	82
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 15, om orsakerna till den ökade brottsligheten	82
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 32, om ändrad lydelse av förordningen ang. bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	83
— nr 33, om fortsatt giltighet av förordningen ang. antidumping- och utjämningstullar	83
— nr 34, ang. ändrad lydelse av förordningen om avdrag för till prisreglering bildade stiftelser, m. m.	83
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 17, om kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd till beredning och avsättning av fisk m. m.	83

Tisdagen den 19 april

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 13 innevarande april.

§ 2

Svar på interpellation ang. svårigheter för landsbygdens skoldistrikt till följd av folkskollärarnas tjänstledigheter för studier

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Nilsson i Göingegården frågat, huruvida jag uppmärksammat de svårigheter som förordningen om tjänstledighet för studier för blivande s. k. 23:or medfört för skoldistriktet särskilt på landsbygden och i så fall vilka åtgärder jag ämnar vidtaga samt huruvida jag uppmärksammat att de lärare, som erhåller dessa förmåner, enligt förordningen ej har någon skyldighet att fullgöra avsedd tjänst.

Såsom svar härpå vill jag först erinra om att vid beräkningarna av examinationsbehovet beträffande folkskolans lärare hänsyn också måste tagas till lärarbristen vid högre skolor. Så har också skett i årets statsverksproposition, och i tabellerna 1 A och 2 A (s. 435 och 442) har i kolumn 2 redovisats det beräknade folkskolläraryrket för ifrågavarande ändamål. Det är först i dessa senaste beräkningar, som skolöverstyrelsen och departementet på grundval av undervisningsrådet Lundblads beräkningar rörande behovet av lärare för de högre skolorna haft en reell utgångspunkt vid bedömandet av omfatt-

ningen av detta utbildningsbehov. Givetvis måste stor osäkerhet vidlåda alla sådana beräkningar, och bl. a. är det svårt att i förväg bedöma, i vilken utsträckning folkskollärare erhåller tjänstledighet i syfte att genom akademiska studier eller deltagande i befodringskurser meritera sig för 23-gradstjänster eller högre tjänster vid de högre skolorna, enhetsskolans högstadium inbegripet.

Skolöverstyrelsen införskaffade föregående år från folkskolinspektörerna uppgifter om antalet folkskollärare med tjänstledighet för akademiska studier läsåret 1953/54. Det visade sig då, att höstterminen 1953 var 269 lärare tjänstlediga, varav 150 lärare under hela terminen och 86 lärare under större delen av terminen. Motsvarande siffror för vårterminen 1954 var 301 respektive 162 och 79.

Motsvarande uppgifter har skolöverstyrelsen nu inhämtat även för innevarande läsår, och dessa uppgifter avser också tjänstledigheter för deltagande i de av skolöverstyrelsen från och med innevarande budgetår anordnade befodringskurserna för folkskollärare. En preliminär sammanställning av uppgifterna har givit följande resultat.

Tjänstlediga för akademiska studier höstterminen 1954 var 563 lärare, varav 443 under hela terminen och 80 under större delen av terminen. Tjänstlediga för deltagande i befodringskurser samma termin var 147 lärare. Under innevarande vårtermin är 571 lärare tjänstlediga för akademiska studier, varav 430 under hela terminen och 95 under större delen av terminen. Tjänstlediga för deltagande i befodringskurser är innevarande termin 208 folkskollärare.

Svar på interpellation ang. svårigheter för landsbygdens skoldistrikt till följd av folkskolläraernas tjänstledigheter för studier

Antalet tjänstledigheter av ifrågavarande art har alltså ökat avsevärt detta läsår i jämförelse med läsåret 1953/54. Detta kunde icke förutses 1951, när beräkningarna av examinationsbehovet 1954 gjordes, vilka låg till grund för elevintagningen 1952 på studentlinjen, och ännu mindre kunde behovet förutses 1949, då beräkningarna utfördes i fråga om intagningen 1950 på den fyraåriga linjen. Givetvis tas i de årliga beräkningarna av examinationsbehovet av folkskollärare, som skolöverstyrelsen verkställer, också hänsyn till behovet av vikarier för tjänstlediga lärare, och departementet liksom skolöverstyrelsen och den pågående seminarieutredningen följer med uppmärksamhet förändringarna i fråga om alla de faktorer, som inverkar på beräkningarna av folkskolläraryrket.

Interpellanten framhåller, att det ej finns några garantier för att folkskollärare, som åtnjutit tjänstledighet med B-avdrag för studier, efter studierna kommer att upptaga undervisning i någon form. Emellertid är det ju här fråga om meritering för befordringstjänster, placerade i högre lönegrad, och det finns enligt min mening knappast anledning förmoda, att folkskollärare, som erhållit tjänstledighet för sådan meritering, skulle i nämnvärd omfattning komma att ägna sig åt något helt annat yrke än lärarens.

Med det sagda anser jag mig ha besvarat den framställda interpellationen.

Härpå anförde

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min fråga. Jag vill emellertid gärna framhålla, att detta svar ger belägg för att den fråga, jag ställde, faktiskt var betydligt allvarigare än jag från början trodde med hänsyn till de siffror, som jag under

hand hade fått fram. De siffror, som herr statsrådet nu redovisar i sitt svar, är, tycker jag, utomordentligt klara och visar hur svårt problemet är. Det behövs inte mindre än 700 å 800 vikarie-
rande lärarkrafter landet över.

De svårigheter, som detta förhållande medför framför allt ute i landsbygdskolledistriktet, har gett upphov till min fråga. Jag måste säga, att läget är rätt allvarligt för undervisningen i våra folkskolor med hänsyn till de vikarier, som står till buds. Det har från denna talarstol under denna riksdag vid ett par tillfällen omvittnats, vilka utomordentliga nödfallsåtgärder man tvingats tillgripa för att kunna uppehålla undervisningen. Man frågar sig ibland, om verkligen såväl kungl. skolöverstyrelsen som Kungl. Maj:t är medvetna om den skada, som undervisningen i folkskolorna för närvarande tillfogas. Jag skulle kunna återge valda stycken ur folkskoleinspektörernas berättelser de senare åren — framför allt det sistlidna året — och det gäller hela landet. Jag skall emellertid inte närmare ingå på den saken. Jag vill bara erinra om att inspektören inom Södermanlands östra inspektionsområde redovisade, att inte mindre än 52 stycken där under året anställda vikarier icke var behöriga. Samma förhållande råder i flera andra län. Ifrån Skaraborgs län redovisas t. ex. att 84 personer där undervisar utan någon som helst behörighet förutom de pensionärer, som man nödgas anlita. Ungefär så där är det landet över. Inspektörerna framhåller i sina årsberättelser, att de för sin del är ängsliga över hur detta skall sluta.

Nu säger herr statsrådet i sitt svar, att man aldrig från början har kunnat beräkna lärarbehovet. Jag är medveten om att det givetvis inte är så lätt att förutse sådant, men jag undrar, om inte kontakten mellan lät oss säga skoldistriktet och kungl. skolöverstyrelsen och i viss mån också ecklesiastikdepar-

Svar på interpellation ang. konstfackskolans i Stockholm lokalfråga

tementet är en smula bristfällig, framför allt då det gäller medgivande för folkskollärare att vidareutbilda sig för s. k. 23-gradstjänster. Jag har från skolöverstyrelsen fått den uppgiften, att denna, när det gäller medgivande av sådan tjänstledighet för lärare, inte har någon beslutanderätt eller någon kontakt med vederbörande vare sig lärare, folkskoleinspektör eller skoldistrikt, utan skoldistriktet självt beslutar efter inspektörens tillstyrkan, att vederbörande ordinarie lärare får tjänstledighet för vidare utbildning till s. k. 23-gradstjänst. Vore det inte med hänsyn till fastställandet av examinationsbehovet vid seminarierna önskvärt att kungl. skolöverstyrelsen och även departementet hade kännedom om hur många folkskollärare som har tjänstledighet för vidareutbildning?

För skoldistriktet är det ganska besvärligt att gå på gång tvingas, inte bara anskaffa vikarier utan också ordna allt som följer därmed, t. ex. anskaffande av bostad för vikarien. Den som har tjänstledighet för vidareutbildning får ju hela tiden disponera sin tjänstebostad, och det är som sagt besvärligt för skoldistriktet att då skaffa ny bostad åt vikarien. Därtill kommer att detta är förenat med en hel del kostnader.

Jag har vidare frågat statsrådet, om han har uppmärksammat den risk som kan vara förenad därmed, att lärare, som erhåller dessa förmåner, enligt förordningen inte har skyldighet att fullgöra avsedd tjänstgöring. Statsrådet säger nu att han anser att någon sådan risk knappast föreligger. Jag är för min del långt ifrån av samma uppfattning som statsrådet härvidlag. Jag skulle kunna åberopa fall, där vederbörande lärare för mig har förklarat att det inte alls är säkert att han efter vidareutbildningen kommer att återgå till lärarbanan eller att ge sig in på en sådan undervisning som den, för vilken vidareutbildningen är avsedd. När jag fått höra sådant har jag sagt, att jag finner

det förvånande att man kan resonera på det sättet, då man med det allmännas hjälp får denna vidareutbildning. Det är dock ingen billig utbildning det här gäller, och det allmänna får vidkännas rätt avsevärda utgifter för dessa akademiska studier — jag skulle tro att kostnaderna i runt tal rör sig om 10 000 kronor för varje lärare. Är det då riktigt att vederbörande kommer i åtnjutande av denna förmån utan att samtidigt av ge någon försäkran om att man kommer att ägna sig åt den undervisning, för vilken utbildningen är avsedd? Jag tycker för min del att det skulle vara mycket lätt att ordna med en förbindelse av det slag som förekommer i liknande fall.

Jag måste också säga att jag är förvånad över att bestämmelserna inte är mer restriktiva när det gäller möjligheterna att komma i åtnjutande av dessa förmåner. Jag har mig bl. a. bekant ett fall, där en överlärare, som redan har fyllt 60 år, från och med höstterminen förra året undergår en sådan här vidareutbildning med hjälp av allmänna medel. En överlärare skall ju vara organisatör inom sitt område, och vidare är vederbörande nära nog pensionsmässig, när han är färdig med sin vidareutbildning. Kan det vara riktigt att använda allmänna medel på detta sätt?

Herr talman! Jag tror att det är värdefullt att dessa frågor kommer upp till diskussion, inte minst med hänsyn till de besvärligheter som landsbygdsdistriktet får vidkännas. Det skulle säkert gå att med hjälp av vissa åtgärder eliminera en del av de svårigheter som uppstått.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. konstfackskolans i Stockholm lokalfråga

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. konstfackskolans i Stockholm lokalfråga

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Carlsson i Stockholm till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställt följande frågor:

»Har herr statsrådet möjlighet vidtaga sådana åtgärder att konstfackskolan kan flytta till andra befintliga lokaler inom den avtalade tiden före den 1 januari 1957 och om så icke är fallet, har herr statsrådet för avsikt att förelägga innevarande års riksdag förslag till nybyggnad för konstfackskolan och när kan denna i så fall beräknas bli färdigställd?»

Då frågan om nybyggnad för konstfackskolan ankommer på mig att handlägga, torde jag få besvara interpellationen och ber då att få meddela följande.

I årets statsverksproposition (bil. 29, punkten 16) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att till nybyggnad för konstfackskolan för nästa budgetår anvisa ett investeringsanslag av 1,5 miljoner kronor. Detta är första anslaget för detta ändamål och avser att möjliggöra arbetets igångsättande under nästa budgetår. Av handlingarna till detta ärende — redovisade på s. 17—19 i den nämnda bilagan 29 till statsverkspropositionen — framgår, att det är fråga om ett mycket stort nybyggnadsprojekt, av byggnadsstyrelsen preliminärt kostnadsberäknat till 11,2 miljoner kronor, att planeringsarbetet fortskridit så långt, att byggnadsstyrelsen beräknar kunna igångsätta byggnadsarbetet vid årsskiftet 1955/56 samt att styrelsen beräknat en byggnadstid av cirka tre år.

Jag har inhämtat, att byggnadsstyrelsen för närvarande dels håller på med den undersökning av möjligheterna att beskära byggnadsförslaget, som styrelsen aviserade i sin anslagsframställning i höstas, och dels undersöker möjligheterna att förkorta byggnadstiden. Sistnämnda undersökning verkställes

efter ett påpekande från Stockholms stad av de svårigheter för staden som uppkommer genom att konstfackskolans nuvarande byggnad måste användas under ännu några år.

Då konstfackskolan är en stor skola med i vissa fall mycket utrymmeskrävande undervisning, har jag ingen möjlighet att — som interpellanten antytt i sin första fråga — provisoriskt under nybyggnadstiden skaffa skolan andra lokaler för att därigenom kunna för Stockholms stads räkning tidigare frigöra nuvarande byggnad. Kungl. Maj:t har vid första tillfälle efter det att anslagsframställningen inkommit äskat medel för att igångsätta byggnationen. Därest byggnadsstyrelsen skulle finna möjligheter att förkorta byggnadstiden eller på annat sätt påskynda det nya skolhusets iordningställande, är jag för min del villig att medverka härtill. I förhandenvarande läge kan några löften om tidigare avflyttning från den nuvarande byggnaden ej ges av mig.

Härefter anförde

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för svaret på min interpellation. Bakgrunden till denna är, som jag har omnämnt i interpellationen, de svårigheter som har uppstått och uppstår vid bebyggandet av Stockholms city på grund av att konstfackskolan inte kan rivas ännu på några år. Staden är genom detta låst i fullföljandet av sitt byggnadsprogram och tidsschema. Det går tekniskt icke att utföra denna byggnation från annat håll än där man börjat, alltså från Hötorget söderut. Det är inte så, som man exempelvis kunde läsa i Aftonbladet i går, att Hamngatan i dag blir den nya Sveaplatsen i morgon. Det kommer att dröja ytterligare ett tiotal år innan denna nya Sveaplats kan se dagens ljus.

Det tidsschema, som statsrådet här

Svar på interpellation ang. konstfackskolans i Stockholm lokalfråga

drar upp, visar att den nya skolan kan vara inflyttningsklar först vid årsskiftet 1958/59. Först då skulle alltså rivningen av den gamla konstfackskolan kunna påbörjas och i anslutning därtill den frigjorda tomten kunna börja bebyggas. Detta är en så omfattande och tekniskt sett så besvärlig byggnation, med hela det gatunät, de garage och annat, som skall vara under dessa hus, att den även om staden förbereder den aldrig så noga tar minst fyra år i anspråk. Alltså tidigast 1962 kan man tänka sig att få de byggnader färdiga som skall uppföras på dessa och söder därom belägna tomter.

Vad kommer detta att förorsaka?

De byggnader som nu är under uppförande — det är två stycken — beräknas bli färdiga år 1957. Dessutom tillkommer ytterligare ett av de mycket omskrivna höghusen, som skall påbörjas innevarande år och kan vara färdigt ett par år senare, alltså 1958 eller i början på 1959. De som skall flytta in i dessa byggnader är till största delen sådana företag som evakuerats från de hus som nu är rivna. Det är främst detaljhandlande som får det besvärligast. Först har de alltså blivit bortkörda från sina affärslokaler, som många av dem haft i över hundra år. En del av dessa firmor har förpuppat sin verksamhet under byggnadstiden, en del andra har fått hyra i provisoriska lokaler. Nu skall man antligen år 1957 eller något år senare få flytta in i sina nya lokaler. När de flyttat in i dessa pågår där en intensiv byggnadsverksamhet praktiskt taget runt omkring. Kammarens ledamöter förstår säkerligen allmänhetens ovilliga inställning till att besöka ett butikscentrum som endast är påbörjat. Jag är fullt och fast övertygad om att dessa rörelser kommer att föra en mycket tynande tillvaro under den tid då icke hela detta område är bebyggt. Det är detta som kommer att bli så besvärligt för dessa näringsidkare, som först blivit bortkörda från

sina nuvarande lokaler och sedan antligen får flytta i nya lokaler i ett halfärdigt område. Den fördröjning på två å tre år som beror på att konstfackskolan icke kan flytta enligt det avtal som upprättats med Stockholms stad, kommer att för många av dessa rörelseidkare — såvitt man kan bedöma — betyda mycket stora svårigheter för att inte säga ruin. Efter det årsmöte som FINN i dagarna hållit — det är en förening för tillvaratagande av innerstadens rörelseidkares intressen — har vi i tidningarna läst om den ängslan för framtiden som dessa rörelseidkare känner och som är beroende av den omdaning som nu sker i Stockholms city. En av orsakerna till denna ängslan är just denna propp och den försening som konstfackskolan utgör. Även för kommunikationerna i Stockholms city betyder denna fördröjning mycket och förorsakar stora kostnader och besvärligheter.

Det är ju inte heller någon idealisk arbetsplats för skolan själv med all denna byggnation runt omkring. Var och en av kammarens ledamöter kan lätt bilda sig en föreställning om hur det ser ut och under vilka yttre betingelser man arbetar i skolan genom att göra ett besök på platsen.

När jag framställde denna interpellation hade jag räknat med att herr statsrådet skulle kunna anvisa någon möjlighet att provisoriskt lösa lokalfrågan för konstfackskolan, så att rivningen skulle kunna börja nu snart. Det ser emellertid inte ut att ges någon sådan lösning. Statsrådets svar i dag visar att det inte finns några möjligheter att skaffa skolan provisoriska lokaler under byggnadstiden. Jag beklagar detta på det livligaste, och jag vill vädja till herr statsrådet att undersöka om det ändå inte finns någon liten möjlighet i detta avseende. Jag skulle vilja fråga om det inte finns några lämpliga lokaler exempelvis på Skeppsholmen eller i någon av de kaserner och militära

Svar på interpellation ang. konstfackskolans i Stockholm lokalfråga

byggnader i Stockholms centrala delar som inte längre skall användas för sitt ursprungliga ändamål. Det har för sports, att exempelvis rikets allmänna kartverk inom kort skall flytta, och jag undrar om inte dessa lokaler, jämte någon provisorisk barack i anslutning därtill, skulle kunna räcka. Kronan har ju i annat sammanhang visat sig kunna bygga baracker för olika ändamål, och jag vill vädja till herr statsrådet att överväga, om inte någon sådan möjlighet skulle kunna yppa sig, så att man kunde få provisoriska lokaler exempelvis i närheten av den plats, där den nya skolan är planerad. Jag tror mig våga säga, att vilka kostnader som än är förknippade med detta, blir det inte så dyrt som en försening av hela citys färdigställande skulle bli på grund av att den gamla konstfackskolan inte kan rivas. Jag tar då givetvis hänsyn till alla förluster, som såväl enskilda som det allmänna gör i detta sammanhang.

Jag kan omnämna, att enbart arbetet med att stötta upp den gamla skolan för att den inte skulle ramla ihop av sig själv hittills har kostat Stockholms stad 145 000 kronor. När man nu även blir tvungen att gräva sig ner på andra sidan skolan för att få transportvägar klara till blivande byggnadsplats — detta kommer att bli en nödvändighet, redan innevarande sommar — kommer det säkerligen att kosta lika mycket eller kanske mera att stötta skolan även på den sidan. Men det är ändå de stora kostnaderna för rörelseidkarna och för den stora allmänheten genom de minskade framkomstmöjligheterna som i detta sammanhang synes mig vara väsentligast.

Den enda ljuspunkten i herr statsrådets svar är där han säger, att »därest byggnadsstyrelsen skulle finna möjligheter att förkorta byggnadstiden eller på annat sätt påskynda det nya skolhusets iordningställande, är jag för min del villig att medverka härtill». Jag vill ta fasta på denna positiva inställning i

herr statsrådets svar. Jag vill livligt hoppas, att den möjligheten skall kunna förverkligas eller också att herr statsrådet ytterligare överväger de möjligheter som jag här nämnt beträffande ett provisorium, så att skolan kan komma bort fortast möjligt.

Det är ett livsvillkor för de många butikerna, som skall flytta in i de under byggnad varande fastigheterna, att denna fråga ordnas, så att inte deras näring hotas. Det är vidare viktigt att kommunikationerna i stadens centrum så snabbt som möjligt skall kunna börja fungera. Slutligen berör denna fråga hela det nydaningsarbete i Stockholms city som alltför länge väntat på sin lösning.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till statsutskottet propositionen nr 178, angående vissa tjänster vid kommunikationsverken; samt

till jordbruksutskottet propositionen nr 180, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

§ 5

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den på bordet liggande motionen nr 614, av herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*

§ 6

Föredrogos, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 32—34 och jordbruksutskottets utlåtande nr 17.

§ 7

Föredrogos den av herr *Gustafsson* i Skellefteå vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa inter-

Interpellation ang. diskontohöjningens verkan på arbetslöshet och hyreskostnader
 — **Interpellation ang. skyndsammare behandling av ärenden rörande restitution av statlig nöjesskatt** — **Interpellation ang. material för belysande av det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna**

pellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående omläggning av systemet för utbetalning av familjebostadsbidrag till egnahemsägare.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Interpellation ang. diskontohöjningens verkan på arbetslöshet och hyreskostnader

Herr HAGBERG i Stockholm (k) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Inför beslutet att höja diskontot med en procent, skärpa kreditåttstramningen och att utge obligationslån med 4,5 procents ränta, vilka uttolkats så att regeringen helt övergett den s. k. lågräntepolitiken till förmån för den av högern och folkpartiet sedan årtal begärda högre räntan, växer oron för att dessa åtgärder kommer att höja levnadskostnaderna och hyrorna samt framkalla ny arbetslöshet. Då ett snabbt besked om regeringens uppfattning i dessa frågor liksom om huruvida eventuella åtgärder planeras för att hindra de med rätta befarade inflationsfrämjande konsekvenserna ur alla synpunkter måste anses önskvärt, hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsministern få framställa följande spörsmål:

Ämnar regeringen tillåta att de genomförda åtgärderna höjer hyror och levnadskostnader samt framkallar ny arbetslöshet, eller förbereder regeringen några åtgärder däremot, och i så fall vilka åtgärder?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. skyndsammare behandling av ärenden rörande restitution av statlig nöjesskatt

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr STENBERG (fp), som anförde:

Herr talman! Den 13 augusti 1954 anhöll Organisationskommittén för världsmästerskapen på skidor i Åre 1954 i en till Konungen ställd skrivelse om restitution av erlagd statlig nöjesskatt.

Den 11 mars 1955 gjordes en förfrågan i finansdepartementet om när svar kunde väntas på denna framställning. Det meddelades då att svar inte kunde påräknas förrän om två år, eftersom handläggningen av ärenden av denna art normalt tar cirka tre år.

Jag hemställer om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande interpellation:

Vill herr statsrådet medverka till att behandlingen av ovan berörda ärende och andra av liknande art kan ske skyndsammare?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. material för belysande av det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna

Ordet lämnades på begäran till

Herr OHLIN (fp), som yttrade:

Herr talman! Det ekonomiska läget i vårt land är för närvarande svåröverskådligt. I stort sett synes inre samhällsekonomisk balans ha rått under 1954. Vad den yttre balansen i betalningsförbindelserna med utlandet beträffar redovisas för detta år ett mindre underskott. Någon väsentlig förändring synes läget i dessa avseenden inte ha undergått under de senaste månaderna, men en viss tendens till ökning av investeringsverksamheten gör sig gällande, vilket kan medföra ett inflationstryck. Avtalsförhandlingarna och uppgörelsen rörande jordbrukspriserna har

Interpellation ang. material för belysande av det ekonomiska läget och utvecklings-tendenserna

lett till en viss — ehuru ojämnt fördelad — inkomsthöjning för stora folkgrupper. Från regeringens sida har i detta läge — utöver nyligen beslutade investeringsavgift och bilaccis — förslag om tvångssparande utarbetats. Tanken har tydligen varit att genom extraordinära åtgärder indra köpkraft, större delen därav från löntagarna. Sedan denna tanke på tvångssparande fått skrinläggas — i varje fall tills vidare — har utöver en stark i går beslutad räntehöjning bl. a. en skattehöjning på företagen annonserats. Den av oppositionen år efter år aktualiserade frågan om skattelättnader åt spararna synes också äntligen ha upptagits till behandling.

Det är ofrånkomligt att allmänheten inför dessa kastningar i regeringspolitiken känner sig rådvill. Hurudant är egentligen vårt lands ekonomiska läge? Har något inträffat, som framkallat en plötslig kris och därför motiverar att en serie av statliga åtgärder staplas på varandra? Regeringen har hittills inte givit någon redovisning av läget som klagör att detta skulle vara nödvändigt.

Med hänsyn härtill framstår det som ofrånkomligt att regeringen utan dröjsmål gör en sådan redovisning och framlägger den till offentlig och vägledande debatt i riksdagen. En sådan debatt bör äga rum *innan* regeringen själv fattar ställning till olika skatteförslag och annat som är under övervägande. Kastningarna i regeringspolitiken den senaste tiden visar hur viktigt det är att en klagörande offentlig diskussion föregår de ekonomisk-politiska ställningstagandena.

Enligt min mening skulle en sådan diskussion leda till att föreställningarna om en krisartad utveckling dämpades och en lugnare atmosfär skapades. Detta skulle i och för sig vara välgörande och skulle göra förutsättningarna för arbetet på penningvärdets försvarende gynnsammare.

En klok ekonomisk politik förutsätter att de styrande kan vinna medborgarnas förtroende för de vidtagna åtgärderna. En omläggning av politiken från tvång till samarbete på frivillighetens grund är angelägen. Jag vill här särskilt fästa uppmärksamheten på de olika förslag till uppmuntran av det enskilda sparandet, som från folkpartihåll framlagts i riksdagen, ehuru de från regeringspartiernas sida mött ringa förstärkelse.

I korthet innebär dessa förslag följande. Jag nämner först olika åtgärder som enligt min mening bör kunna vidtagas relativt snabbt och alltså utan vidlyftigare utredning.

1. *Premiering av vissa former av konstant sparande* genom statliga bidrag i form av skatterestitution. Förslag i denna riktning har utarbetats år 1951 av nuvarande regeringsrådet Klackenberg och med vissa modifikationer framlagts i motioner från vårt håll vid höstriksdagen 1951. Den metod för sparstimulans, som detta förslag innebär, kan kombineras med garantier mot penningvärdeförsämring åt sparade be-
lopp.

2. *Försäljning av värdefasta obligationer.* Ett försök i begränsad omfattning skall kunna göras utan att möta större delen av de svårigheter, som brukar anföras mot denna tanke.

3. *Införande av vissa schablonavdrag vid inkomstbeskattningen.* Jag hänvisar dels till vårt förslag vid innevarande års riksdag om något större bottenavdrag vid inkomst av kapital än vad regeringen föreslagit och riksdagen även beslutat, dels till ett liknande avdrag vid inkomst av eget hem och liknande.

Dessutom bör följande åtgärder, vilka kräver viss utredning, övervägas:

1. Skattemässiga åtgärder i syfte att stimulera till användning av system som ger de anställda *andel i vinst*, vilken andel tillfaller dem efter ett visst

**Interpellation ang. material för belysande av det ekonomiska läget och utvecklings-
tendenserna**

antal år, eventuellt som tillägg till pension.

2. Frågan i vad mån *ökad användning av bostadsrättsformen* vid nybyggnad av bostadsfastigheter skulle kunna bidra till en ökning av det enskilda sparandet.

3. Ökade möjligheter att *placera försäkringsfonder i aktier och andra realvärden*, vilket bör stimulera försäkringsparandet.

4. Den planerade *allmänna pensionsförsäkringen* kan utformas så att sparandet ökas.

Jag vill även betona att *företagsbeskattnings utformning* har betydelse för sparandets omfattning.

Utöver detta borde en översyn ske av i utlandet prövade åtgärder att stimulera det frivilliga sparandet. Bl. a. vill jag hänvisa till vissa i Västtyskland gjorda försök i detta syfte.

En diskussion i riksdagen bör emellertid inte främst inriktas på någon speciell fråga utan syfta till en belysning av det faktiska ekonomiska läget och till en lugn bedömning av frågan efter vilka allmänna riktlinjer en adekvat ekonomisk politik bör läggas till rätta. Frågan om mera speciella åtgärder bör bedömas mot denna bakgrund.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag värdsamt om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande interpellation:

Vill herr statsrådet för kammaren framlägga tillgängligt material, som belyser det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna, för att därigenom möjliggöra en offentlig debatt, som skulle klargöra aktuella ekonomisk-politiska frågeställningar, innan regeringen binder sig för nya krispolitiska åtgärder?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal om fortsatt drift av Svenska textilforskningsinstitutet m. m.;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1955/56 till lärarhögskolan i Stockholm;

nr 192, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag, avseende justitiedepartementets verksamhetsområde; och

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende inrikesdepartementets verksamhetsområde;

från allmänna beredningsutskottet:

nr 170, i anledning av väckt motion angående utredning om boxningssportens skadeverkningar; och

nr 188, i anledning av väckta motioner om en utredning angående upprättande av en allmän familjerådgivning; samt

från andra lagutskottet, nr 197, i anledning av väckta motioner angående ändrad lydelse av 12 § lagen om semester.

§ 12

Till bordläggning anmälades statsutskottets utlåtanden:

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till statens priskontrollnämnd jämte i ämnet väckta motioner,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till avlöningar inom landsantikvarieorganisationen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa, allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter jämte i ämnet väckta motioner,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall avstå allmänna arvsfondens rätt till arv,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner och

nr 80, i anledning av väckt motion om förhöjd pension åt vissa f. d. befattningshavare, som på grund av olycksfall i tjänsten blivit förtidspensionerade;

första lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om behörighet för kvinna att inneha prästerlig och annan kyrklig tjänst;

tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner angående dels vissa åtgärder för begränsning av älgstammen m. m., dels ökat skydd mot skadegörelser genom ville-

bråd å gröda m. m., dels ock förbud mot licensjakt på älg; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lantmäteristaten: Avlöningar och Omkostnader jämte i ämnet väckta motioner och

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter, till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Skogsvård m. m.: Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

§ 13

Anmälades, att Kungl. Maj:ts proposition nr 191 angående statstjänstemännens löner under år 1955 m. m. tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 14

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 160, med förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379), m. m., motionerna:

nr 615, av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Birke*,

nr 616, av herr *Hansson* i Önnarp m. fl.,

nr 617, av herr *Ståhl*,

nr 618, av herr *Strandh* samt

nr 619, av herrar *Edström* och *Fröding*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 162, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., motionen nr 620, av herr *Cassel*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 170, angående Sveriges anslut-

Svar på interpellation ang. broförbindelse över Torne älv i mellersta Tornedalen

ning till deklaration om fortsatt tilllämpning av tullkoncessioner inom ramen för allmänna tull- och handelsavtalet (GATT) motionen nr 621, av herrar *Rimås* och *Ahman*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 172, med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) motionerna:

nr 622 och 623, av herr *Asp m. fl.*,

nr 624, av herrar *Cassel* och *Asp*,

nr 625, av herrar *Christenson* i Malmö och *Carlsson* i Stockholm,

nr 626, av herr *Carlsson* i Stockholm *m. fl.* samt

nr 627, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Andersson* i Brämhult; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § 1 mom. och 8 § lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket motionen nr 628, av herr *Larsson* i Stockholm.

Dessa motioner bordlades.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

§ 16

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Karl Hjalmar Gustafson f. 20/5 1893 är på grund av akut dermatit oförmögen till att deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. den 19/4 till den 15/5 1955, vilket härmed intygas.

Stockholm den 19/4 1955

Anders Norman

Bitr. överläkare

S:t Görans sjukhus

Stockholm

Herr Gustafson i Dädesjö beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från och med denna dag till och med den 15 nästkommande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.34.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 20 april

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Arvid Nilsson, Lönsboda, har av mig denna dag undersökts och därvid befunnits vara av akut luftvägsinfektion med feber förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet fr. o. m. 19/4 t. o. m. 25/4 55.

Intygar; Lönsboda d. 19/4 1955

A. Persson

Prov.läk., Lönsboda

Herr Nilsson i Lönsboda beviljades ledighet från riksdagsgöromålen från

och med den 19 till och med den 25 innevarande månad.

§ 2

Svar på interpellation ang. broförbindelse över Torne älv i mellersta Tornedalen

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr statsrådet HJALMAR NILSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Hedenäset har riktat följande frågor till mig.

Svar på interpellation ang. broförbindelse över Torne älv i mellersta Tornedalen

1. Bedrivs för närvarande av svenska myndigheter eller mellan vederbörande svenska och finska instanser några underhandlingar eller utredningar om åstadkommande av broförbindelse över Torne älv å lämplig plats i mellersta Tornedalen?

2. Om så icke är fallet, kan några initiativ i detta syfte vara att emotse från svensk sida?

Med anledning härav vill jag lämna följande upplysningar, som grundas på erhållna uppgifter från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelsen i Norrbottens län.

För att åstadkomma förbättrade trafikförbindelser över gränsälvarna mellan Sverige och Finland har tidigare vid flera tillfällen förhandlingar förts mellan de svenska och finska myndigheterna. Sedan det därvid i slutet av 1940-talet framkommit, att det från båda hållen syntes mest angeläget att anordna färjförbindelse dels över Muonio älv vid Karesuando, dels över Torne älv vid Pello, godkände Kungl. Maj:t i december 1948 en överenskommelse mellan väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och motsvarande finska myndighet om upprättande av nämnda båda färjförbindelser. Dessa är sedan ett par år i bruk.

Sedermera har utförande av ytterligare en färjförbindelse över Torne älv, nämligen vid Övertorneå, aktualiserats. Förslag härtill har i samråd med de finska vägmyndigheterna upprättats och är för närvarande föremål för handläggning enligt vägstadgan. Avsikten är att söka träffa slutlig överenskommelse med de finska myndigheterna om förslaget genomförande och hur färjdriften i framtiden lämpligen bör ordnas. Överenskommelsen blir för Sveriges del beroende av Kungl. Maj:ts godkännande. Trafiken på denna nya färjled beräknas kunna sättas i gång under nästa år.

Slutligen lär länsstyrelsen i Norrbottens län ha för avsikt att i sitt förslag

till nya flerårsplaner för den statliga vägbyggnadsverksamheten uppta en färjförbindelse även över Muonio älv vid Muonio. Denna trafik skulle då komma i gång inom de närmaste fem åren.

Denna successiva utbyggnad av färjförbindelserna synes mig innebära en välbehövlig förbättring av kommunikationerna över gränsälvarna. Några aktuella planer på att bygga en bro över Torneälven norr om Haparanda föreligger ej för dagen. Nämnas må att länsstyrelsen i Norrbottens län i slutet av förra året avvisade en framställning om en bro, några mil söder om Övertorneå, under hänvisning till att företaget ej nu kunde anses aktuellt, då viktigare företag för gränsbygdens vägar väntade på sin lösning. Det upplystes även om att en eventuell bro borde byggas i första hand vid Övertorneå eller Pello.

Vidare kan framhållas att några frågor om brobyggen i vad avser gränsälvarna inte behandlats inom vederbörande länsvägnämnd.

Om det, sedan bl. a. erfarenhet vunnits rörande trafikunderlaget m. m. vid framför allt färjorna vid Pello och Övertorneå, skulle komma att visa sig lämpligt att närmare överväga ett brobygge, torde frågan härom få upptagas till prövning i vanlig ordning, d. v. s. exempelvis i samband med uppgörande eller förnyelse av flerårsplaner för vägbyggnadsverksamheten i Norrbottens län. Jag vill dock erinra om att en dylik brobyggnadsfråga torde böra ses ur även andra synpunkter än dem, som vägmyndigheterna närmast har att anlägga.

För dagen synes anledning ej föreligga att upptaga några underhandlingar i denna sak med de finska myndigheterna.

Härefter anförde

Herr LARSSON i Hedenäset (bf):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet Nilson få framföra mitt tack för svaret på mina frågor.

Svar på interpellation ang. förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal

Med tillfredsställelse noteras den officiella bekräftelsen på att ytterligare en färjförbindelse över Torne älv beräknas bli klar nästa år, likaså att planerna på en färjförbindelse vid Muonio börjar mogna. De förbättringar i kommunikationerna över gränsälvarna, som detta innebär, är synnerligen välbehövliga.

På samma gång som denna utveckling är tillfredsställande och utgör vad som för dagen kan ernås, är det dock uppenbart att det i längden inte kan vara tillräckligt med enbart färjförbindelse. De avbrott i trafiken, som orsakas höst och vår, medför betydande olägenheter, som stiger i omfattning i kapp med bilismens utveckling. Därför borde på lång sikt frågan om uppförande av en bro över Torne älv påkalla statsmakternas intresse. Jag beklagar därför att för dagen några underhandlingar icke är aktuella i denna fråga.

Herr statsrådet anför så i slutet av sitt svar, att en dylik brobyggnadsfråga torde böra ses ur även andra synpunkter än dem som vägmyndigheterna närmast har att andraga. För mitt vidkommande vill jag däri lägga den meningen, att det här är fråga om bygder som behöver all möjlig hjälp för ernående av ett bättre försörjningsunderlag. Bästa möjliga kommunikationer är väsentliga härvidlag. Likaså är de föredömligt fredliga förbindelser, som alltid rått över denna gränsälv, värda att ytterligare förstärkas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal**

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**, som yttrade:

Herr talman! Fröken Vinge har i en med kammarens tillstånd framställd

interpellation erinrat om att de alltmera ökade anspråken på lantmäterioorganisationen medfört en arbetsbalans, som redan nu är oroväckande hög i åtskilliga distrikt och som torde komma att stiga ytterligare. Vidare har framhållits, att enligt uttalande av lantmäteristyrelsen det nuvarande kritiska arbetskraftsläget kan väntas bli snabbt förvärrat för att inom kort bli helt ohållbart, om icke förstärkningsåtgärder vidtages. Bland de åtgärder, som därvid kan övervägas, har interpellanten funnit en förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal böra särskilt beaktas, eftersom man därigenom med en relativt ringa kostnad och på relativt kort tid kan åvågabringa en avlastning för den fältarbetande personalen. Under hänvisning till det anförda har fröken Vinge riktat följande frågor till mig, nämligen

1) om jag delar uppfattningen, att en förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal vore en klok rationaliseringsåtgärd;

2) vilka åtgärder jag i så fall ämnar vidtaga för att lösa denna fråga.

Som svar härpå får jag anföra följande.

Såsom interpellanten anförts berördes frågan om utbildningen av lantmäteriets kontorspersonal i årets statsverksproposition, i det att där anmäldes ett av lantmäteristyrelsen avgivet förslag i ämnet. I förslaget uppdrog styrelsen riktlinjerna för en definitiv utformning av utbildningen, som hittills endast bedrivits provisoriskt. Emellertid fann jag mig icke beredd att tillstyrka förslaget utan förordade, att utbildningen av ifrågavarande personal under nästa budgetår skulle få samma omfattning som nu.

Jag vill då framhålla, att denna min ståndpunkt ingalunda innebär en underskattning av vikten utav att lantmäteriets kontorspersonal erhåller en så grundlig utbildning som möjligt. Tvärtom är jag ense med interpellanten

Svar på interpellation ang. förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal

om att en förbättrad utbildning av denna personal otvivelaktigt skulle vara av värde ur rationaliseringssynpunkt, framför allt genom att en viss avlastning av rutingöromål från den mera kvalificerade personalen skulle bli möjlig. Några särskilda åtgärder är jag dock icke heller nu beredd att föreslå, bland annat av det skälet, att dessförinnan de närmare erfarenheterna av den nyligen omorganiserade mätningsteknikerutbildningen torde böra avvaktas. Såsom lantmäteristyrelsen anfört i sitt nyssnämnda förslag, synes det nämligen av ekonomiska skäl önskvärt att organisatoriskt samordna de båda utbildningsgrenarna. Jag vill till sist endast tillägga, att jag givetvis kommer att med uppmärksamhet följa den vidare utvecklingen på förevarande område.

Härpå anförde:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Hjalmar Nilson för svaret på min interpellation. På min första fråga fick jag ju ett glädjande positivt svar. Jag är mycket tacksam för att statsrådet här inför kammaren har uttalat, att statsrådet är ense med interpellanten om att en förbättrad utbildning av den personal det här gäller skulle vara av värde ur rationaliseringssynpunkt.

På min andra fråga, vilka åtgärder statsrådet ville vidta för att lösa denna fråga, svarade ju statsrådet tyvärr litet mera obestämt och ville i någon mån ställa det hela på framtiden, vilket jag anser vara mycket beklagligt. Arbetsbalansen inom lantmäteristyrelsen är redan stor, och den växer och växer. För ett år sedan beräknade man, när man uttryckte balansen i antalet arbetsmånader, att den uppgick till 12 000 arbetsmånader. Förhållandena tycks vara ganska olika i olika lantmäteridistrikt. Jag har fått några upp-

gifter från en norrlandstidning, Västernorrlands Allehanda, om förhållandena i det länet. Där säger man, att den förut höga diarieförda arbetsbalansen under 1954 ökade med 13,2 procent. Dett är mycket allvarligt. Den genomsnittliga väntetiden för allmänheten är där uppe i fjorton till femton månader. Vad denna långa väntetid skall betyda för allmänheten kan säkerligen många av kammarens ledamöter vitsorda.

Det har också kommit framställningar från olika håll till lantmäteristyrelsen om att denna skall försöka påskynda utvecklingen. Jag har sålunda observerat att ett länsförbund av RLF — nämligen Värmlands — har skrivit till lantmäteristyrelsen och helt enkelt begärt, att den skall skicka dit flera lantmätare, så att uppdragen kan slutföras inom rimlig tid.

Nu frågar man sig naturligtvis om man inte kan få personalen att arbeta mer. Det tycks emellertid inte finnas möjlighet att pressa folk mer än dessa människor redan är pressade, detta både efter vad lantmäteristyrelsen vitsordar och efter vad jag ser bland annat av ett uttalande från en av cheftjänstemännen inom lantmäteriorganisationen, nämligen överlantmätaren i Västernorrlands län, som säger: »Den tunga arbetsbördan medför i längden en oroande förslitning av lantmäteripersonalen. Särskilt bland cheftjänstemännen har också inträffat allvarliga sjukdomsfall som orsakats av överanstängning.» Det sägs att de offerar kvällar och söndagar på oavlönat övertidsarbete för att komma till rätta med förhållandena, men de inkommande arbetsuppgifterna ökas så mycket att balansen ändå fortsätter att växa.

Nu förstår jag att statsrådet menar att detta bland annat är en budgetfråga. Det är det självfallet. 60 000 kronor är pengar. Men man måste också komma ihåg att lantmäteriet även har inkomster. Det har ju sagts, att det på senare

Svar på interpellation ang. förbättrad utbildning av lantmäteriets kontorspersonal

år har skett en viss förskjutning ifrån sådana subventionerade legala förrättningar, där vi allt fortfarande måste räkna med rena utgifter, till sådana uppdrag där statsverket taxevägen får en ersättning som i princip motsvarar självkostnaderna. Detta är en faktor som man bör ta med i beaktande när man bedömer denna fråga.

Nu är det självklart att de åtgärder jag föreslog i interpellationen inte löser hela problemet. Men jag är glad att konstatera att statsrådet är överens med mig om att åtgärder i den riktning jag föreslog dock skulle medföra en viss lättnad, och jag vill vädja till statsrådet att allvarligt överväga möjligheterna att snabbt göra någonting på detta område.

Med detta ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber att helt kort få instämma i vad fröken Vinge sagt i denna fråga.

Jag tycker det är viktigt att man kan frigöra lantmätare och tekniker för det rena fältarbetet och överlåta åt en kvalificerad kontorspersonal att i större utsträckning än vad som nu sker bl. a. ge allmänheten upplysningar och i övrigt handlägga många uppgifter, som ställer stora fordringar på kunnande i specialfrågor. Det vore säkert klokt och välbetänkt, om man gick in för de utbildningskurser som fordras för att denna kvalificerade kontorspersonal skall kunna motsvara de krav som bland andra allmänheten har att ställa. Därför tror jag att de pengar, som det här är fråga om, på lång sikt skulle medföra en besparing.

Jag hoppas liksom fröken Vinge, att statsrådet tar denna fråga under förnyat övervägande och att det skyndsammast möjligt kommer en ändring till stånd på denna punkt.

Härmed var överläggningen slutad.

2 — Andra kammarens protokoll 1955. Nr 14

§ 4

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 191, angående stats-tjänstemännens löner under år 1955 m. m.

§ 5

Föredrogos var för sig och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna:

nr 615, av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Birke* samt

nr 616, av herr *Hansson* i Önnarp m. fl.

Vid härefter skedd föredragning av motionen nr 617 av herr *Ståhl* hänvisades motionen, såvitt angick det under 6) upptagna lagförslaget angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, till konstitutionsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Härefter föredrogos följande motioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet motionerna: nr 618, av herr *Strandh* samt

nr 619, av herrar *Edström* och *Fröding*;

till bankoutskottet motionen nr 620 av herr *Cassel*;

till bevillningsutskottet motionen nr 621, av herrar *Rimås* och *Åhman*; samt till behandling av lagutskott motionerna:

nr 622 och 623 av herr *Asp m. fl.*,

nr 624 av herrar *Cassel* och *Asp*,

nr 625, av herrar *Christenson* i Malmö och *Carlsson* i Stockholm,

nr 626, av herr *Carlsson* i Stockholm m. fl.,

nr 627, av herrar *Hansson* i Önnarp och *Andersson* i Brämhult, samt

nr 628, av herr *Larsson* i Stockholm,

Justitiekanslersämbetet

§ 6

Föredros, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 73—80, första lagutskottets utlåtande nr 26, tredje lagutskottets utlåtande nr 17 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 18 och 19.

§ 7

Föredros den av herr *Hagberg* i Stockholm vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående diskontohöjningens inverkan på arbetslöshet och hyreskostnader.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8

Föredros den av herr *Stenberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ang. skyndsammare behandling av ärenden rörande restitution av statlig nöjesskatt.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9

Föredros den av herr *Ohlin* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ang. material för belysande av det ekonomiska läget och utvecklingstendenserna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredros utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll upprättade den 14 juni 1954 av generalsekreteraren i Internationella civila luftfartsorganisationen (ICAO)

rörande vissa ändringar av konventionen den 7 december 1944 angående internationell civil luftfart.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Justitiekanslersämbetet

Föredros sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om en utredning angående justitiekanslersämbetets arbetsuppgifter och organisation.

I de likalydande motionerna nr 212 i första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* och nr 211 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående justitiekanslersämbetets arbetsuppgifter och organisation.

Motionerna hade hänvisats till första lagutskottet. Enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och första lagutskottet hade motionerna hänskjutits till sammansatt konstitutions- och första lagutskott.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 212 och II: 211, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Rylander* och *Englund* samt fru *Gärde Widemar*, vilka ansett att utskottet bort föreslå att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående de justitiekanslersämbetet åvilande arbetsuppgifterna och vad därmed ägde samband samt angående den lämpliga organisationen för dessa uppgifters lösende.

Utskottets hemställan föredros, och anförde därvid:

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Av handlingarna i detta ärende framgår, att det uppenbarligen är en mycket gammal historia, en gam-

Justitiekanslersämbetet

mal surkart skulle man kunna säga. Redan i mitten av 1930-talet uppstod bekymmer kring JK-ämbetet och dess organisation. Redan då förmådde ämbetet inte gå i land med sina många arbetsuppgifter. 1937 väcktes motioner i riksdagen — det var bl. a. utskottets ärade ordförande herr Hallén, som då hade bekymmer för JK-ämbetet — vari man yrkade på att justitiekanslern skulle åläggas en effektiv kontroll på kronans vägnar över jurisdiktionens och administrationens handhavande och tillämpning och begärde en utredning härom. Det kom också till stånd en utredning om JO-, MO- och JK-ämbeten och deras organisation. Tyvärr kom utredningen egentligen inte med några riktlinjer för just JK-ämbetets organisation, beroende på att man då visste så litet om vilka arbetsuppgifter den väntade processreformen skulle komma att medföra för justitiekanslern.

Det blev efter några år ytterligare en utredning. Den tillsattes 1946, och denna utredning föreslog en delning av ämbetet: ett riksåklagarämbete skulle inrättas. När delningen genomfördes vid årsskiftet 1947/48 förelåg hos justitiekanslersämbetet en ganska betydande balans av oavgjorda ärenden. Man skulle väl tro, att den balansen skulle kunna avarbetas med tiden, sedan ämbetet delats. Men så har ingalunda blivit fallet. Balansen har därefter inte kunnat nedbringas, den har tvärtom ökat.

Detta är den bakgrund, som jag vill ställa till den här föreliggande frågan. Om man nu väntar att i utskottsutlåtandet få något klarläggande besked, hur det här förhåller sig, så finner man snart, att man inte alls får detta. Ett mera slästruket utskottsutlåtande får man verkligen leta efter. Det tycks vara uppbyggt efter den taktiken, att man skall försöka vifta bort denna allvarliga fråga med så små ansträngningar som möjligt. Framför allt aktar man sig för att gå in i de svåra detaljerna. Detta gör att jag, herr talman, här måste,

även med risk att jag blir en aning vidlyftig i framställningen, lämna en redogörelse för vad reservanterna har anfört i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen. Där lämnas nämligen en mera ingående framställning över vad detta ämbete har att göra och hur ämbetet har lyckats fullgöra sina arbetsuppgifter.

Justitiekanslerns arbetsuppgifter kan väsentligen indelas i fyra olika grupper. Den första uppgiften är uppgiften som kronjurist, d. v. s. att vara regeringens juridiske rådgivare. Den andra uppgiften är uppgiften som kronans högste ombudsman, d. v. s. att i ärenden av olika beskaffenhet tillvarata statens intressen. Den tredje uppgiften är att å statens vägnar öva tillsyn över alla ämbets- och tjänstemän och beivra av dem begångna fel. Alla dessa tre uppgifter är, som framgår av vad jag sagt, synnerligen viktiga. En fjärde grupp av uppgifter innefattar diverse uppgifter av olika slag, och där trängs stort och smått om vartannat.

Sina olika uppgifter som kronjurist får justitiekanslern i huvudsak på det sättet, att från Kungl. Maj:ts kansli yttranden infordras av honom i olika ärenden. Remisserna avser i huvudsak enskilda mål, men det är också omfattande lag- och författningsförslag som man vill höra justitiekanslern om. Antalet av dessa remisser har efter viss nedgång i förhållande till förkrigsåren under de senare åren visat en stigande tendens. Denna justitiekanslerns verksamhet är, som vi alla förstår, synnerligen viktig. I och med att statens verksamhet alltmer ökas och nya områden tillkommer, uppkommer i växande grad svårösta rättsproblem, beträffande vilka det föreligger behov av att inhämta yttranden av högt kvalificerade och opartiska organ. Inom själva regeringen har vi ju de konsultativa statsråden, men alla vet hur beträngd deras tid är och hur svårt de har att hinna med sina arbetsuppgifter. Det är

Justitiekanslersämbetet

alldeles uppenbart att så fort det blir tal om något slags utredning, kan man inte anlita dessa statsråd, utan då måste man gå en annan väg och använda justitiekanslern, kronjuristen, för att ta reda på hur det objektivt ligger till.

Med hänsyn till arbetsbalansen hos justitiekanslern har man länge varit mycket försiktig med att infordra utlåtande från honom. Man har varje gång detta spörsmål uppkommit ställt sig den frågan, om man kunde låta bli att höra justitiekanslern, i stället för vad som skulle ligga närmast till hands, nämligen att skicka ärendet till justitiekanslern — för den händelse han har något att säga.

När det i utskottsutlåtandet talas om att man skulle kunna vinna en del arbetskraft o. s. v., om en viss begränsning iakttoges i fråga om att höra ämbetet som remissinstans, i anslutning till vad som förordades av 1937 års sakkunniga, så verkar detta fullkomligt verklighetsfrämmande. Det är en återhållsamhet som man sedan länge ålagt sig i departementen. Det är intet nytt som nu hittats på, utan redan 1937 sade detta, och det har man sedan också försökt följa, ehuru med växlande framgång.

Justitiekanslern sade, när han var i utskottet, att det hade alltmer kommit dithän, att han skjuter ifrån sig och skickar tillbaka ärenden som han tycker inte hör till hans område och frågar, om det är absolut nödvändigt att han yttrar sig, och så slipper han. Vidare går det så till att han begränsar sitt yttrande till sådana delar av ett lagförslag, som han för sin del anser vara mera angeläget att han yttrar sig om. Det är alltså ingen som tror att man kan vinna något ytterligare på denna väg. Jag har tvärtom den erfarenheten från mitt arbete i första lagutskottet, att det är synnerligen värdefulla yttranden som kommer just från denne kronjurist.

Man skall här också räkna med att

allteftersom samhällslivet utvecklas och det blir allt flera lagar, så blir det också ett latent behov av att höra JK i större utsträckning än vad som nu är fallet. När man bedömer JK:s uppgifter som kronjurist är det särskilt betydelsefullt att i vårt land i långt högre grad än i andra länder det slutliga avgörandet även i mycket kvalificerade rättsfrågor lagts i regeringens händer.

Så har vi den andra, stora uppgiften, nämligen JK:s ställning som kronans ombudsman. Det kan synas som om den inte är så betungande, ty om man ser på statistiken utvisar den, att det är bara 15 à 20 sådana mål om året, där JK utövar denna funktion. Jag vill dock betona att 1939 års utredning ifrågasatte om inte statliga verk och inrättningar i större utsträckning än som då var fallet borde hänvända sig till JK i sådana ärenden. Att man inte gjort det måste bero på att JK är så betungad av andra uppgifter, att man inte i någon större utsträckning har vågat anlita honom. Säkerligen hade det varit till kronans fromma om det hade kunnat ske.

Vi har här vidare ett nytt och stort område för JK:s verksamhet som fått aktualitet, nämligen alla de förvaltningsärenden, inte minst besvärsmål, där staten inte har någon särskild företrädare, trots att det kan vara mycket stora intressen som därvidlag står på spel för staten. I det sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 5 vid fjolårets riksdag erinrade utskottet om de omfattande befogenheter att föra kronans talan som tillerkänts JK. Den gången var det nämligen opportunt att tala om att man hade en hel del möjligheter att klara sig med härvidlag, bl. a. JK. Det var då fråga om att man skulle avslå en annan motion, som man inte ville bifalla. Men jag tror att utskottet den gången fick ganska klart för sig att, även om JK har befogenheter härvidlag som räcker, så har inte kanslern praktisk möjlighet

Justitiekanslersämbetet

att ingripa i den utsträckning som skulle vara av behovet påkallat. Vi reservanter vill nu understryka angelägenheten av att denna viktiga sida av ombudsmannaskapet blir föremål för skärpt uppmärksamhet, och det är visst inte osannolikt att ett bättre bevakande av kronans intressen i åtskilliga förvaltningsärenden skulle löna sig och ge direkt ekonomiskt utbyte för kronan.

I alla tidigare diskussioner och utredningar om justitiekanslersämbetets ställning och uppgifter har ämbetets tillsyn över ämbets- och tjänstemän spelat en central roll. Det framfördes i motionerna 1937, att man tydligen inte var nöjd med den roll som kanslern spelade i detta hänseende. I instruktionen förutsattes det att JK skall skaffa sig material för denna uppgifts fullgörande framför allt genom inspektioner hos de olika ämbets- och tjänstemännen och genom granskning av myndigheternas årliga arbetsredogörelser. I intet av dessa avseenden har JK under senare år kunnat vara fullt effektiv. Vad sägs om att JK inte på tolv år kunnat fullgöra någon inspektionsskyldighet, och då har dock två utredningar sagt, att det vore en lämplig ordning att JK inspekterade ämbets- och tjänstemän i ungefär samma utsträckning som JO gör det, nämligen vart tionde år? Vart femte år skulle alltså JK eller JO komma till de olika ämbets- och tjänstemännen. Detta har nu inte alls kunnat ske, och inte heller har en kvalitativ granskning av arbetsredogörelserna kunnat ske, om nu detta över huvud taget är möjligt, då formulären för dessa redogörelser tillkommit vid olika tider och egentligen inte medger att man av dem kan utläsa något. Hela bestyret med granskningen av arbetsredogörelserna — det är för övrigt inte alla ämbetsverk som har att avge sådana — utackorderas till en amanuens i ett annat verk, som sitter och tittar på dem, vad han nu kan ha för glädje av det. Det hela föranleder kanske en eller

annan påringning, det är allt. JK har under sådana förhållanden vid övervakningen av ämbets- och tjänstemän uteslutande blivit hänvisad till inkomna klagomål, ja, han har inte ens medhunnit att avarbeta dessa ärenden, utan balansen av dem har under senare år vuxit. Det är för övrigt intressant att titta på JK:s verksamhet i detta hänseende i förhållande till JO:s. Det syns på s. 13 i utskottsutlåtandet, att JO tydligen är mera populär som klagoinstans än JK. Och det kan man förstå, ty folk vill ju ha svar på sina klagomål inom rimlig tid. Om man får ett riktigt svar om två eller tre år är det inte lika värdefullt som om man får besked någorlunda fort, och det har JK med den arbetsbörda han har inte kunnat prestera.

Enligt reservanterna är det alltså nödvändigt att man på ett eller annat sätt gör en översyn av arbetsförhållandena hos justitiekanslersämbetet för att kunna komma till en vettig och lämplig ordning. Jag är för min del inte absolut övertygad om att man härvidlag i fortsättningen skall hålla på den regel som de två tidigare utredningarna gått in för, nämligen att JO och JK skulle inspektera växelvis i ungefär samma omfattning. Det är möjligt att man skulle kunna inskränka JK:s inspektion något, men detta kräver i så fall en utredning. Det pågår också för närvarande en utredning om JO:s organisation och arbetsuppgifter, och då är det klart att de, som sitter och utreder denna fråga — jag hör till dem — faktiskt bör få reda på om JO skall vara den som huvudsakligen skall inspektera ämbets- och tjänstemän på det civila området, eller om JK också skall göra det — därom vet vi ingenting. Skall man förfara som hittills, så skall han tydligen inte göra det. Men skall man å andra sidan följa de tidigare utredningarnas yttranden, så skall han göra det — och i de utredningarna har bland annat suttit män av sådan

Justitiekanslersämbetet

valör som utrikesminister Undén. Han var ordförande i en av dem. Vad dessa utredningar rekommenderat, kan man sålunda inte bara vifta bort.

Hur som helst är det uppenbart att staten måste ha möjligheter att på ett lämpligt sätt utöva tillsyn över sina ämbets- och tjänstemän. Den granskningen kan inte helt få ankomma på riksdagens ombudsmän enbart. Sker det, anser jag att Kungl. Maj:t gör sig alltför beroende av riksdagen. Det är möjligt att man kan utveckla systemet med arbetsredogörelser, så att de säger mera än för närvarande, men den saken bör i så fall bli föremål för utredning, i vilken även den organisatoriska sakkunskapen får bli hörd.

Det nuvarande tillståndet beträffande JK:s tillsyn över ämbets- och tjänstemännen anser reservanterna inte vara tillfredsställande. I det sammanhanget kan nämnas att justitiekanslern under de senaste åren haft att utföra en hel del specialutredningar i särskilt invecklade och svårutredda ärenden, i vilka det påstås att ämbets- och tjänstemän gjort sig skyldiga till fel och försummelse. Jag vill här bara erinra om sådana saker som de omfattande Unman- och Högbroforsutredningarna. Om det kommer ett ärende av sådan storleksordning, är det givet att detta rubbar cirklarna. Om justitiekanslern även i framtiden får sådana extra uppgifter, vet vi inte, eftersom vi inte kan skåda in i framtiden, men det torde vara realistiskt att räkna med att sådana fall kommer att uppstå även framdeles. Vi skall nämligen inte tro, att vi kan fortsätta att bygga upp vårt samhälle så att det blir alltmera fulländat i socialt och ekonomiskt hänseende, samtidigt som vi på det rättsliga området kan nöja oss med en organisation från i stort sett ett annat århundrade. Det går inte. Även rättsväsendet måste utvecklas.

Sedan kommer jag till den fjärde gruppen av uppgifter, och där kan jag

fatta mig kort. Den gruppen består av arbetsuppgifter av den mest skiftande natur. Man frågar sig ofta hur dessa uppgifter kunnat hamna hos en så hög tjänsteman som justitiekanslern. Jag skall emellertid inte orda mycket där om. Den intresserade kan läsa om de sakerna i den reservation, som avgivits till förevarande utskottsutlåtande. Att arbetsuppgifterna hamnat hos justitiekanslern sammanhänger delvis med att vi här i landet inte har ministerstyrelse. En sak som i andra länder klaras av justitieministern måste här behandlas av regeringen, och detta har blivit för tungrovt, varför en del av arbetsuppgifterna måst föras över på justitiekanslern, som ju är en mycket hög tjänsteman. Dessutom klingar det vackert i utlandets öron att ifrågavarande ärenden handlägges av justitiekanslern. Ett typiskt exempel där är de s. k. böteskonventionsärendena — till övervägande del bestående av mycket enkla ärenden, som handlägges av en ordinarie landsfiskal som extra uppdrag. Jag tror att han tjänar omkring 200 kronor i månaden på arbetet, vilket ju tyder på att det inte är alltför betungande. En del av dessa ärenden måste emellertid justitiekanslern själv handlägga, och det arbetet tar enligt hans egna beräkningar tio till tolv dagar om året. Detta är kanske i och för sig en bagatell, men det är inte en bagatell att ta tio till tolv dagar av en så hög tjänstemans arbetstid.

Reservanterna har funnit att justitiekanslersämbetet för närvarande brottas med mycket stora svårigheter, när det gäller att hinna med alla viktiga arbetsuppgifter. Man kan inte heller med fog antaga att mängden av arbetsuppgifter kommer att sjunka i mera väsentlig grad på något område. Tvärtom kan man räkna med att det kommer att uppstå ett ökat behov av att anlita justitiekanslern, efter hand som samhällslivet utvecklas, nya lagar tillkommer och nya ingrepp göres i den

Justitiekanslersämbetet

enskildes rättssfär. Under sådana förhållanden förefaller det oss uteslutet att räkna med att inom den nuvarande organisationsramen kan avarbetas den stora balans som uppstått under årens lopp och som tillkommit trots att ämbetet vissa år har varit dubblerat och under några år varit dubblerat åtminstone under ganska avsevärd tid. Inte nog med att denna balans skulle kunna avarbetas, utan enligt vad som framgår av föreliggande utskottsutlåtande, skulle det inom något år kunna komma därhän, att justitiekanslern skulle kunna börja uppta inspektionsverksamheten också. Det förefaller som om man inte visste vad man här talade om.

Justitieombudsmannen tillbringar för närvarande fyra långa veckor på resor i samband med inspektioner. Härtill kommer också några dagar för att förbereda inspektionerna och ytterligare någon tid för efterarbete med anledning av de gjorda iakttagelserna vid inspektionerna o. s. v. Skall man nu göra som utredningarna förordat — utrikesminister Undén har som sagt deltagit i den ena — nämligen kräva att justitiekanslern skall bedriva inspektion i motsvarande utsträckning som JO, så förstår väl alla att detta är både teoretiskt och praktiskt omöjligt. Var skall man ta de erforderliga sex veckorna ifrån, sedan den nuvarande arbetsbalansen är avarbetad?

Nej, här kräves givetvis en utredning med anlåtande av bl. a. organisationsexperter. Man kanske rent av får kräva en ytterligare delning av ämbetet. Det är möjligt, men jag tror inte att man kan göra någonting på ett så enkelt och lättvindigt sätt, som här föreslås, och bara räkna med att det hela skall reda upp sig på ett enda år, när man här står inför en situation som egentligen är densamma som den som förelagat sedan mitten på 1930-talet, detta trots att ämbetet har delats en gång under mitten av 1940-talet.

Som jag nämnde har ämbetet varit

dubblerat och inte nog med det, utan det har måst förstärkas genom särskilda föredragande och utredningsmän. Men trots detta — det redogör reservanterna närmare för på s. 15, varför jag inte skall trötta med att gå in på alla sådana detaljer — är det självfallet att den redan ökade ramen för ämbetet totalt sprängts härigenom. På s. 15 i utlåtandet ser man hurusom under de senaste tre åren det har varit ett ovanligt stort överskridande av anslagssumman, det senaste året med inte mindre än en tredjedel.

Men allt detta vore väl ändå inte så farligt; vi vet att vi tidigare har måst klara oss med åtskilliga bristfälliga organisationer. Under en kristid måste man faktiskt göra det, men det tråkiga med just dessa missförhållanden är, att de varit och, så vitt man kan se, kommer att bli bestående om inte en radikal ändring sker. Det är angeläget att en ämbetsman sådan som justitiekanslern inte är som ett jagat villebråd i skogen utan har någon möjlighet att skaffa sig en överblick över sina arbetsuppgifter och att se efter vad man kan göra även i organisatoriskt hänseende. Den press, varunder JK för närvarande arbetar, utesluter varje möjlighet till en sådan överblick och till ett initiativ från hans sida.

Nu vill jag i sanningens namn också säga — detta är alls inte någon misskreditering av justitiekanslern, som jag sätter högt — att självfallet är den befattningshavare, som suttit med denna stora arbetsbörda i 18 års tid, knappast rätte mannen att göra om organisationen. Den uppgiften bör anförtros åt någon som kommer utifrån och så att säga ser på det hela utan att vara insnörd i de nuvarande förhållandena på det sätt som den chefsämbetsman måste bli, som varje dag kämpar för att hålla arbetsbördan inom någorlunda rimliga gränser.

Reservanterna tilltror sig inte att utan den utredning, som vi hemställer

Justitiekanslersämbetet

om, kunna uttala någon mening om efter vilka linjer en lösning ur de nuvarande svårigheterna kan sökas. Vi har emellertid sagt, och det står jag för, att det föreligger inte ett sådant samband mellan JK:s olika arbetsuppgifter, att det är nödvändigt att samme höge ämbetsman fullgör dem alla. Uppgifterna att vara kronans juridiske rådgivare, att företräda kronans ekonomiska intressen och övervaka ämbets- och tjänstemän på statens vägnar — alla dessa uppgifter är var och en helt fristående och behöver inte sammankopplas.

Ett ytterligare skäl för att man nu skulle göra en utredning är, att utredning redan pågår beträffande riksdagens ombudsmän. Dessa spörsmål har tidigare utretts samtidigt och det är för övrigt nästan omöjligt att utreda den ena frågan utan att snegla också på den andra. Slutligen är naturligtvis denna faktiska dubblering, som här ägt rum år efter år, ett indicium på att man måste angripa roten till det onda och inte bara fortsätta att år efter år, under 15 till 20 års tid, tro på en bättre framtid, en lugnare framtid, när justitiekanslern inte behöver anlitas så mycket.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Jag har inte alls för avsikt att följa i den föregående talarens fjät och göra en så förnämlig rundmålning av justitiekanslersämbetet och dess ställning i nutiden som han har presterat. Jag skall i stället begränsa mig till att så kortfattat som möjligt ange en motivering för utskottets avslagsyrkande.

Först vill jag gärna bekänna att vi nalkades denna motion med en viss skepsis. Själv har jag en känsla av att den kanske i vissa avsnitt kan uppfattas såsom en sista dyning av de svallvågor,

som man på visst håll under den senaste valrörelsen ville driva upp i den s. k. rättsrötestriden. Jag anförde detta inför en prominent ledamot av herr vice ordförandens parti, och han medgav att det låg något däri. Detta skymtar också fram i motiveringen till reservationen, där det talas om statens växande befogenheter och den allt större angelägenheten att kunna utöva en effektiv inspektion och kontroll av statens ämbets- och tjänstemän.

Det är alldeles rätt som talaren sagt och motionen utvecklar, att det är en allvarlig balans och en växande arbetsbörda inom detta ämbete. Men vi skall då också observera, att detta sammanhänger mycket med den omständigheten, att Kungl. Maj:t gång efter annan kan anmana justitiekanslern att prestera utredningar, som är tidsödande och besvärliga och inte alltid omedelbart anknyter till ämbetet utan beträffande vilka man vill utnyttja J. K:s förnämliga kapacitet på det juridiska området över huvud taget. Jag är övertygad om att om man kunde begränsa dessa tidskrävande remisser skulle åtskilligt vara vunnet.

Vi säger också tydligt ifrån, att genom en åtminstone tillfällig förstärkning av arbetskraften bör en avbalansering kunna göras. Vi tänker då inte bara på en ökad takt i behandlingen av ärendena nu, utan det som försenar behandlingen är, som vi finner, ofta rester som ligger kvar och surnar och som man behöver mer arbetskraft för att kunna avverka.

I det sammanhanget skulle jag vilja påpeka, att det för utskottet är en viktig synpunkt, att vi nu kan få mobilisera en extra personalreserv för att åstadkomma en avverkning. Jag känner inte till vilka utsikter det finns att få den förstärkning av förslagsanslag, som är erforderlig. Vi vet, att sedan några år praktiserats det förfarandet, att framställningar om ökade förslagsanslag under pågående budgetår underställs fi-

Justitiekanslersämbetet

nansdepartementets prövning, och det är förmodligen mycket nödvändigt. Jag vill i alla fall uttala den förhoppningen, att man gör ett undantag för justitiedepartementet, när det gäller förstärkningen av JK:s arbetskraft. Skulle den av sparsamhetsskäl tänkas i en framtid bli begränsad, så hänger hela vårt resonemang i luften — då har man och får man inte den arbetskraft som erfordras. Jag har ingen anledning att misströsta i det stycket, men jag vill i alla fall redan nu betona, att riksdagen säkert är mycket uppmärksam och intresserad på den punkten, och jag tror inte att några svårigheter kan tänkas uppstå.

Herr vice ordföranden framförde projektet om en utredning. Han menade, att om man ser på vad JK har att göra, finner man det vara i vissa stycken så olikartade ting, att man mycket väl kan tänka sig en uppdelning. Ja, det kan man, men då kan man säga på samma sätt angående många departement. Det finns departement, där arbetsuppgifterna för departementschefen är synnerligen skiftande, men ingen kommer på den originella idén att sätta till ett halvt dussin departementschefer inom ett och samma departement. Ju flera de blir, desto mindre blir självklart deras auktoritet. Jag har den uppfattningen, att JK-institutionen som ett av rikets högsta ämbeten skall vara representerad av *en* man, och han skall handlägga uppgifterna. Det är inte värre för honom än för en departementschef, som har en väldig ström av ärenden, vilka han dock i sista hand måste själv handlägga och avgöra. Jag tycker inte att ett delegerande skall få uttunna och försvaga detta höga ämbetes auktoritet. Vi skall inte plöttra sönder det på något sätt.

Herr vice ordföranden sade: Varför skall vi inte nu kunna gå till en grundlig revision av hela ämbetet, när JO och MO är föremål för utredning? Men med dessa förhåller det sig på ett helt annat

sätt, framför allt med JO, om jag inte är fel underrättad. Där är det fråga om att nyskapa i stor omfattning, men vad JK beträffar har ingen ifrågasatt något sådant, utan man begränsar sig till att framhålla, att det är angeläget att arbetet bedrivs under de mest rationella förhållanden. Därför tycker jag nog att jämförelsen haltar avsevärt.

När man tycker att arbetsbelastningen är för stor, vill jag säga, att mycket av den verksamhet, som man skjutsar över på JK, kunde läggas på de konsultativa statsråden. Är det inte enklare, att man tänker sig en utökning av de konsultativa statsrådets antal än att plöttra sönder JK-ämbetet?

Jag skall som sagt inte ta kammarens uppmärksamhet i anspråk i samma omfattning som den föregående talaren, utan jag vill sluta med att be, att kammaren måtte biträda utskottets förslag. Vi har inte velat säga, att det under inga förhållanden kan tänkas en revision, men vi menar: Låt oss först få röra oss med den erforderliga kvalificerade arbetskraft, som ytterligare måste tillföras ämbetet, och när detta arbete är färdigt efter något år eller så, kan vi bättre överblicka situationen och se, om det är erforderligt att i alla fall skrida till något slags reformatorisk omläggning.

Med dessa ord, herr talman, hemställer jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr RYLANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte mycket att säga med anledning av vad herr Hallén framhöll — jag kände till hans tankegångar, om vi nu skall kalla dem så. Herr Hallén har försökt att förminska problemet — ungefär som när man ser i galen ända på en kikare; klart är att föremålet då kan bli rätt litet.

Men när herr Hallén kastar sig över tanken att tillsätta flera konsulter, tycker jag att han visar en oerhörd hurtfriskhet för att kringgå den sjuka punk-

Justitiekanslersämbetet

ten. Han vill införa flera konsulter och han vill få statsrådet Sköld att vara särskilt misskundsam — hur nu det skall gå till — mot justitiedepartementet. Jag har aldrig varit utsatt för den starka påfrestning som det måste utgöra att tala med statsrådet Sköld om extra anslag, men jag föreställer mig, att när man kommer och visar på anslag, som är överskridna med en tredjedel, är det väl inte så roligt. Jag misstänker dock, att när det varit litet si och så i 15 till 20 år, så skulle t. o. m. en sådan som statsrådet Sköld kunna säga: Skall vi inte se litet närmare på problemet och undersöka, om vi inte kan genomföra en radikal förändring.

Utskottsordföranden säger, att han inte vill gå in på några detaljer. Det är just felet, att utskottet inte velat göra detta, men man måste göra det förr eller senare. Herr ordföranden sade, att detta ämbete bör skötas av en person. Samtidigt har vi påpekat att det finns tre eller fyra väsentliga arbetsuppgifter som inte i och för sig måste handläggas av samme man. Jag kan nämna att redan när riksåklagarämbetet inrättades, var frågan om vem som skulle ha tillsynen över ämbetsmännen föremål för mycket olika meningar och mycket dividerande. Det är således inte en sak som på något sätt är självklar.

Inledningsvis sade ordföranden något som smärtade mig att höra, även om det inte var någon nyhet för mig, nämligen att denna motion har liksom kommit från fel håll; hade den inte gjort det, skulle tydligen riksdagen ha kunnat fundera på saken. Jag skall inte ange några namn, men jag vill tala om att jag redan vid flera tillfällen har hört det sägas: »Hur kunde folkpartiet göra en partimotion av detta?», precis som om det inte skulle kunna komma något riktigt och gott från folkpartiet.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:
Herr talman! Beträffande det sista

vill jag säga att det vore ju sorgligt, om det inte skulle kunna komma något gott från nästan alla partier. Men jag förstår, om den framstöt, som här skett, av många uppfattas som en yttring av den kampanj mot den s. k. rättsröten som ännu bedrives men som verkar att lida mot sitt slut.

Herr vice ordföranden talade här om mina »tankegångar, om man nu skall kalla det så». Det är klart att man kan definiera saker och ting mycket olika, och vill herr vice ordföranden karakterisera sina motståndares resonemang såsom något annat än tankar, må han göra det. Det är en omdömes- och smakfråga som jag inte vill lägga mig i.

Jag skulle gärna vilja veta, varför herr vice ordföranden tycker att det är så häpnadsväckande att man ifrågasätter en framtida utökning av antalet konsulter i regeringen. En sådan utökning, som ju redan skett vid flera tillfällen, innebär i varje fall inte några revolutionerande förändringar, allra minst i jämförelse med den linje som herr vice ordföranden här företräder.

Jag tyckte att herr vice ordföranden ondgjorde sig litet väl mycket över storleken av överskridandeanslaget. Han bör väl snarast vara glad över detta, ty det vittnar om med vilken nitälskan justitiekanslern arbetar och hurusom han med alla tillgängliga medel söker utöka arbetskraften på det sätt som är nödvändigt.

Enligt min mening bör vi först vänta och se, i vad mån ämbetet kan klara sig med den förstärkning som nu sker och avarbeta balansen. Under tiden bör vi hålla tillbaka en del icke nödvändiga remisser. Senare, när vi kan överblicka läget, får vi ta ställning till frågan, om det är erforderligt med reformer av annat slag.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Den fråga som här be-

Justitiekanslersämbetet

handlas är en ganska svår organisationsfråga, som skiljer sig från andra liknande frågor. När det i ett ämbetsverk, vilket som helst, blir så, att arbetsbördan stiger och balansen ökar, brukar det inte vara så konstigt att ordna saken, även om man kanske till en början håller igen med tanke på motviljan mot att utöka ämbetsverkens antal och storlek. Men till slut blir man ändå tvungen att göra en utökning, och då sätter man till en ny byrå eller dylikt; ibland kanske det till och med inrättas ett nytt ämbetsverk.

I detta fall ställer det sig annorlunda, ty justitiekanslersämbetet är ju inte något vanligt ämbetsverk. Vid den stora utredning om justitiekanslersämbetets organisation, som gjordes för ungefär tio år sedan, betonades — liksom även skett i andra sammanhang — att justitiekanslersämbetet av ålder har en utpräglat personlig karaktär. Det är inte ett ämbetsverk, där det är någorlunda likgiltigt, om ett ärende avgöres på första byrån, andra byrån eller åttonde byrån, utan det är en viss person, justitiekanslern, som skall och bör sätta sin prägel på verket. Frågan är då, om man nu skall behöva förändra denna karaktär hos justitiekanslersämbetet enbart därför att ämbetet befinner sig i ett besvärligt läge med en stor arbetsbalans trots alla de förstärkningar av arbetskrafterna som skett och trots den utomordentliga nitälskan och omsorg, med vilken ämbetets innehavare, såsom här omvitnats, sköter sitt viktiga värv. Jag tror, att utskottsmajoriteten har alldeles rätt och att det skulle vara till stor fördel, om man kunde försöka, ännu så länge åtminstone, att bibehålla ämbetets karaktär och klara svårigheterna genom olika slags förstärkningar. I ett par av de senaste anförandena frågades, om detta av statsfinansiella skäl skulle gå att genomföra. Som svar härpå vill jag först erinra om de siffror, som just herr Rylander och de andra reservanterna dragit fram. Av dem

kan man inhämta, att ämbetet faktiskt i huvudsak har varit dubblerat under två hela år, 1951 och 1952, då särskilt stora utredningar pågick. Dessutom har avsevärda förstärkningar vidtagits även under åren därefter i fråga om toppen, så att säga. Stora tillskott har också medgivits beträffande föredragandetjänster. Det framgår vidare av reservanternas egna siffror, att i årets statsverksproposition har anslaget för ämbetet uppräknats med över 20 000 kronor. Jag kan tillägga, att detta har skett utan någon begäran i petita för att markera, att man behövde ta i anspråk mera pengar. Om inte denna uppräknings anslag skulle räcka till, får man göra på samma sätt som under en rad tidigare år, nämligen använda sig av överskridanden. Jag kan försäkra kammaren, att det icke kommer att möta några svårigheter från regeringens sida att få erforderliga förstärkningar.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Jag skall villigt medge, att den i ärendet anförda reservationen ingalunda är svagt motiverad. Anledningen till att jag inte velat ansluta mig till densamma är emellertid huvudsakligen den, att justitiekanslern själv inför utskottet uttalat den förhoppningen, att det med sådana fortsatta arrangemang som av utskottsmajoriteten nu rekommenderats och till vilka herr justitieministern tycks ställa sig mycket välvillig, skulle vara fullt tänkbart, att ämbetets balans inom något år vore nedbrungad till en sådan omfattning, att justitiekanslern kunde återuppta sina givetvis i och för sig önskvärda inspektioner. Jag har under sådana förhållanden i likhet med utskottsmajoriteten velat vila på hanen i fråga om en eventuell utredning ännu något år.

Jag kan i detta sammanhang nämna, att jag från början ville ha sista meningens i utskottsmotiveringens sista stycke formulerad något annorlunda el-

Justitiekanslersämbetet

ler sålunda: »Utskottet är därför icke berett att *nu* tillstyrka», o. s. v. Att detta »nu» borttogs i den slutliga justeringen ansåg jag mig kunna bära med jämmod, då den bakomliggande tanken i alla fall torde bli densamma.

I fråga om justitiekanslerns inspektionsverksamhet tror jag nog, att man med hänsyn till ämbetets många och stora uppgifter, vilka jag för min del helst skulle vilja ha kvar odelade, kanske får finna sig i att denna hans verksamhet inte kan få samma regelbundna rutinkaraktär som justitieombudsmanens.

Herr talman! Jag inskränker mig till det nu sagda och biträder herr Halléns yrkande om bifall till utskottets utlåtande.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag hade ursprungligen inte tänkt deltaga i denna debatt. Jag hade så mycket mindre anledning att göra det efter det utomordentliga anförande, med vilket första lagutskottets ordförande, borgmästare Rylander, inledde debatten. Vad som i första hand uppkallade mig att ändå begära ordet var ett uttalande av min gamle värderade vän konstitutionsutskottets ordförande. Dessa nu nämnda båda herrar hade ju ett intressant meningsskifte i början av denna ganska långa debatt.

Innan jag kommer till vad min vän herr Hallén yttrade, skall jag emellertid också dra fram en annan motivering för mitt uttalande i denna diskussion, nämligen att jag är motionär i frågan. Det har visserligen en smula defamerande sagts, att eftersom det är en partimotion från folkpartiet är det inte så mycket att fästa sig vid. Jag tolkar i varje fall det senaste replikskiftet mellan herr Rylander och herr Hallén på det sättet, att det verkligen har gjorts sådana uttalanden, vilka för mig, som dock numera är ganska gammal riksdagsman, ter sig egendomliga och rätt förvirrande.

Jag hade äran att förra året sitta som ledamot i det dåvarande sammansatta konstitutions- och första lagutskottet under ordförandeskap av herr Rylander, som — jag tror att jag har uttalat det förut, och jag vill gärna säga det ännu en gång också här i kammaren — på ett förtjänstfullt sätt skilde sig från denna sin uppgift. Han tog nämligen då han inte — som kammaren väl vet — i främsta rummet är partiman utan framstående jurist och utskottsordförande, som sin huvuduppgift vid det tillfället att försöka sammanjämka olika meningar inom utskottet och åtminstone på vissa punkter få fram ett utlåtande, som liksom alla kompromisser hade dessas prägel av jämkningar från olika håll; sådana kompromisser är i alla fall nödvändiga och nyttiga inom det arbete, som bedrivs i detta hus. Efter herr Halléns anförande i dag fick jag knappast det intrycket, att en motsvarande strävan gjort sig gällande inom 1955 års sammansatta konstitutions- och första lagutskott, vilket dock bland sina ledamöter räknar så prominenta personer som både konstitutionsutskottets ordförande och dess vice ordförande, ett resultat, som för konstitutionsutskottets egen del skulle kunna tolkas som en utarmering av detta samtidigt arbetande utskott, men, herr talman, andra tolkningar är ju också möjliga.

Jag kommer så till de ord, som min ärade vän herr Hallén yttrade. Om jag fattade det rätt hade han åberopat ett kort privat samtal, som han hade haft med — som han sedermera uttryckte det — en »prominent» medlem av kammaren. Jag vet verkligen inte om jag är någon prominent medlem av denna kammare; det ankommer knappast på mig att fälla några värdeomdömen i detta avseende. En sak är jag emellertid absolut säker på, och det är att jag mycket flyktigt hade ett litet samtal med herr Hallén här ute i kapprummet, där herr Hallén mycket riktigt fällde de ord han upprepade här inför kam-

Justitiekanslersämbetet

maren. Sedan måste emellertid herr Hallén totalt ha missförstått den reaktion som jag visade efter hans uttalande. Han tycks ha tolkat denna min reaktion som ett instämmande i tesen att nu har den här rättsdebatten börjat tona av, nu är det bara några efterdyningar kvar. Jag kommer att mycket snart ta min ärade vän konstitutionsutskottets ordförande ur denna villfarelse.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att en tidningsuppgift i dag meddelar, att en för mig utomordentligt central fråga, nämligen pensionen åt biskopen och förutvarande professorn Helander av allt att döma kommer att behandlas av denna kammare nästkommande onsdag. Jag kommer självfallet att i ett anförande då motivera min ståndpunkt i denna fråga, som på olika sätt ter sig i hög grad upprörande för mig. Då jag står som författare till motionen har jag ett alldeles speciellt engagemang i frågan. Mer skall jag inte vid detta tillfälle yttra om den saken. Jag vill bara konstatera, att herr Hallén grundligt tar miste om han tror, att mitt eller mitt partis intresse för rättsfrågorna håller på att slockna eller att våra reaktioner endast blir några svaga dyningar, som så småningom kommer att ersättas av lugnt vatten. Tvärtom har jag den känslan, herr Hallén, att dessa dyningar kommer att förvandlas till svallvågor, ja, t. o. m. till en storm, som jag tror kommer att skaka om även så framstående personer som min värderade vän konstitutionsutskottets ordförande.

Jag lyssnade till den lilla duellen i början av denna debatt, om jag nu skall använda ett så krigiskt uttryck om två framstående civilpersoners meningsutbyte. Jag överlämnar åt kammaren att själv fälla det slutliga omdömet vem av de båda herrarna som här kunde åberopa de starkaste sakskälen. I egenskap av motionär och i egenskap av en person som i någon mån har deltagit i utformandet av denna motion fick jag

otvivelaktigt det intrycket, att de starka sakskälen låg på den förste talarens sida. Samma intryck fick jag då jag i går kväll för första gången hade tillfälle att läsa sammansatta konstitutions- och första lagutskottets utlåtande nr 2. Det är visserligen riktigt att utskottsmajoritetens utlåtande är kortare än reservationen, men det är ju inte alltid så, att ett kort utskottsutlåtande innebär ett alldeles speciellt sakligt och väl avvägt omdöme i en viss mycket viktig fråga.

Jag har ingenting annat att säga i anslutning till utskottsutlåtandet och de båda anföranden som här har hållits, kompletterade med de mycket intressanta uttalandena av två framstående jurister, nämligen justitieministern och häradshövding Fröding, än att det förefaller mig som om samtliga konservativa partier i denna fråga enat sig i ett bestämt ställningstagande. Jag noterade med en viss tillfredsställelse att herr Fröding gav det erkännande åt reservationen som jag förstärker att en framstående jurist måste ge. Jag är honom tacksam för detta, trots att han från sina utgångspunkter funnit anledning att ställa sig på den motsatta sidan.

Jag beklagar att en mycket framstående jurist och statsrättslärare i första kammaren inte heller har kunnat ta ställning till förmån för reservanternas yttrande. Förmodligen beror det — med den ingående kännedom jag har om den aktade senatorn — på att han själv i denna fråga inte står som motionär och inte skrivit någon liten bok i detta ärende. Detta är bara en förmodan — jag vet inte om den är riktig eller inte — men jag tycker mig ha spårat ett liknande sammanhang tidigare.

Jag står här, herr talman, och tittar i utskottsutlåtandet, och jag finner att jag har strukit under en mening som står längst ner på första sidan. Denna mening har jag då jag läste detta i går kväll alldeles särskilt haft anledning att tänka över. Det står där: »Därjämte åligger det justitiekanslern att, enligt

Justitiekanslersämbetet

vad därom är stadgat i tryckfrihetsförordningen, vaka över tryckfriheten.» Det rör alltså 1 § i det äsnyttade stadgandet. Eftersom tryckfrihetsförordningen och dess tillämpning är en sak som ligger mig alldeles särskilt varmt om hjärtat, och eftersom jag hade äran att tillhöra det konstitutionsutskott som fick behandla det helt nya förslaget till tryckfrihetsförordning som riksdagen så småningom antog såsom vilande, skulle jag också här vilja foga ett par reflexioner till justitiekanslerns befattning med tryckfrihetsärenden.

Då jag väl känner innehållet i den berömda paragraf 90, är det självfallet inte min avsikt att komma med några som helst nedsättande omdömen om en framstående ämbetsman, men jag förmodar, herr talman, att det kan vara tillåtet att ge även justitiekanslern ett erkännande. Detta gäller dock kanske mindre denna fråga än en annan, med vilken jag under innevarande år har sysslat. Det var en fråga som rör vårt rättsmedicinalväsende. Jag riktade en enkel fråga för några månader sedan till statsrådet Hedlund. Jag vill bestämt försäkra, att det icke på något sätt är statsrådet Hedlunds skuld, att det blev något gjort i denna sak. Det är i stället justitiekansler Alséns förtjänst, att det verkligen blev rätsida på förhållandena, så att den högsta ledningen av vår rättsmedicinska organisation har blivit hyfsad på ett sätt som överensstämmer, förefaller det mig, med vad riksdagen själv har uttalat.

Men, herr talman, jag återkommer till tryckfriheten. På den punkten är jag inte lika övertygad om att ämbetet i alla avseenden har vidtagit de åtgärder, som kan finnas lämpliga och riktiga. Jag är gammal god vän med en förutvarande ledamot i första kammaren, väl känd i publicistkretsar, nämligen doktor Knut Petersson. Han gjorde på sin tid en uppmärksam in-sats i första kammarens nu snart, hoppas jag, tillhändalupna historia. Han

har också inlagt mycket stora förtjänster om tryckfriheten i vårt land. Han var en av de sakkunniga som sysslade med förarbetet till tryckfrihetsförordningen. Han har i likhet med mig suttit juryman i tryckfrihetsmål vid rådhusrätten i Göteborg, där vi bl. a., som jag tidigare har påpekat inför kammaren, hade äran att ta ställning till ett åtal som var vill jag minnas anhängiggjort av herr justitiekanslern. Dr Petersson är alltså en på detta område högt kompetent man. Jag läser dagligen den tidning, vars ansvarige utgivare han är. Det väckte stor förvåning hos mig, då jag en tidig morgon i denna tidning fann en mycket stor annons, innehållande en del otvivelaktigt ganska kränkande omdömen om herr justitiekansler Olof Alsén. Jag undrade hur det egentligen stod till med min gamle vän Knut Petersson, som hade tagit in en sådan sak. Besinnade han inte de konsekvenser som detta måste få för honom själv? Han riskerade ju själv ett åtal i frågan. Men några dagar senare fann jag på insändarspalten — alltså denna spalt där »Vän av ordning», »Vän av rättvisa», »Daglig trafikant på fjärde linjen», »Orolig fader till åtta barn» uppträder — en insändare undertecknad av en person som uppgav sig vara Konungens justitiekansler. Jag trodde faktiskt först, att det var någon sorts mycket tidigt aprilskämt, att det var någon som ville skoja med justitiekanslern. Men då jag sedan läste tidningens egen redaktionella kommentar, togs jag snart ur denna villfarelse. Jag tillhör själv, herr talman, en familj där man ganska väl känner till ämbetsmannansvaret och kraven på ämbetsmannens uppträdande. Jag måste säga att på den kanske förhistoriska tid, då det ännu inte existerade någon socialdemokratisk permanent regering med eller utan allians med något bondeförbund, på denna efterblivna tid alltså, då Hjalmar Branting, F. V. Thorsson, Nils Edén, Arvid Lindman och andra regerade, skulle en

Justitiekanslersämbetet

sådan insändare, en motsvarighet till den stående insändaren i det berömda Grönköpings Veckoblad av f. d. majoren A. von Peiland varit en omöjlighet. Vi vet att tiderna förändras och vi med dem. Det är möjligt att denna nya sedvänja är den som passar den nya tiden. Som en av tillskyndarna till tryckfrihetsförordningen måste jag emellertid säga, att det hade förefallit mig naturligare om man i en sådan sak, då man är övervakare av tryckfrihetsförordningens bestämmelser, hade iakttagit de föreskrifter som också finns angivna härutinnan.

Herr talman! Detta har i motsats till herr Halléns första anförande kommit att bli ett långt anförande, men den starka upprördhet som jag har känt i en fråga som denna må vara en ursäkt för att jag har hållit på något längre än jag brukar göra.

Självfallet blir min slutsats i anledning av utskottets utlåtande ett yrkande om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Jag får verkligen lov att säga här inför kammaren, att herr von Friesen onekligen imponerar genom den, jag vill inte säga intellektuella rörlighet, men i alla fall rörlighet, som han här ger exempel på. Han hinner lekande lätt med att på en liten stund ge en blomsterhyllning — förmodligen högst förtjänt — till vice ordföranden, och han hinner konstatera den eventuella utarmning av konstitutionsutskottet som sker genom att utskottet skickar hela sitt presidium till sammansatta utskottet. Det blir vår sak att svara för vår arbetsbörda, herr von Friesen, och den saken tror jag kommer att reda sig alldeles utmärkt. Herr von Friesen hinner vidare underställa kammarens omdöme frågan, huruvida han hör till de prominenta ledamöterna eller icke. Den saken får väl kammaren ta sig en ny funderare på. Han ger

sig också in på frågan om biskop Heblers dom, hans pension o. s. v. — och det är egentligen mycket roligt att höra allt detta — liksom han också gör sina utflykter i fråga om rikets olika regeringar. Han klarade av Branting och var inne på koalitionsregeringen. Dock vill jag säga att man nog bör visa en viss varsamhet. Detta att i kritisk och raljant ton nämna ledamöter av medkammaren och fälla förklenande omdömen om dem är inte riktigt fair play, och jag är säker på att herr von Friesen med sitt känsliga omdöme instämmer i detta.

Med anledning av mitt omdöme, att den här motionen kanske ändå kan betraktas såsom en sista dyning av de svallvågor, som man från somliga håll försökte driva upp i förra valrörelsen i och med rättsrötestriden, säger herr von Friesen med sann och uppriktig indignation, att jag inte skall gå och inbilla mig att folkpartiets intresse för rättsordningen och dess skydd på något sätt skall komma att tonas ned. Nej, Gud ske lov, det skall vi hoppas att det inte gör, men herr von Friesen kan gärna lägga på minnet, att intresset för rättsordningens upprätthållande och skyddande i vårt land och kampanjen om den s. k. rättsrötan är två skilda saker.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag skall inte länge utsträcka denna debatt. Det är närmast ett par yttranden av herr Hallén, som uppkallar mig, såsom kammaren väl förstår.

Jag vill instämma med herr von Friesen i att efter herr Rylanders yttrande envar, som dessutom har läst reservationen, väl måste medge att skälen för reservanternas yrkande är utomordentligt starka. Jag lyssnade uppmärksamt till vad justitieministern, herr Fröding och herr Hallén hade att säga, och jag måste komma till den slutsatsen, att innehållet i deras anföranden var mera

Justitiekanslersämbetet

lätt gods än de tunga argument som finns i reservationen och som anfördes i herr Rylanders yttrande.

Det är uppenbart att justitiekanslersämbetet för närvarande inte kan hinna med vad som vore önskvärt att få utfört. Det har redovisats att den ordning som råder är otillfredsställande. Man har redovisat att det är många olikartade uppgifter det gäller. Alla är överens om att det är viktiga saker, men av någon anledning vill majoriteten i utskottet ändå inte att man skall utreda hur detta verkligen skall kunna vridas rätt, så att man uppnår den effektivitet som uppenbarligen är önskvärd. Det gäller ju viktiga sidor av det rättsvårdande arbetet.

Men, herr talman, jag lämnar den saken, efter den utförliga belysning den har erhållit, för att göra en reflexion med anledning av herr Halléns yttrande. Herr Hallén uppträdde här som den goda smakens företrädare, vilket han ju gör ibland. Jag vet inte om han nu har avlägsnat sig ur kammaren för att slippa höra kommentarerna till hans uppträdande som mentor. Herr Hallén säger, att folkpartiets rättsrötekampanj är någonting som väl här har avsatt sina sista svallvågor. Herr Hallén anser det alltså befogat att på detta sätt karakterisera den serie av interpellationer och motioner som de senaste åren kommit från vårt håll för att effektivisera det rättsvårdande arbetet i landet. Herr Hallén aktar inte för rovt att, trots att det från vårt håll många gånger betonats att vi tar avstånd från talet om rättsröta i Sverige, ändå på detta försåtliga sätt lägga i vår mun något som han vet vara osant. Ja, herr Hallén, det är ju också god smak, naturligtvis.

Vi har betonat att det finns konkreta, viktiga uppgifter att lösa för att uppnå en effektivisering av rättsvården. Vi har riktat in uppmärksamheten på dem, och vi kan vid det här laget, herr Hallén, hänvisa till erfarenheten beträffan-

de frågan huruvida denna aktion har visat sig vara sakligt grundad eller icke. Det är för att peka på några fakta härvidlag jag har begärt ordet.

Sedan folkpartiet, särskilt herr Waldemar Svensson i Ljungskile, år 1953 reste vissa av dessa spörsmål och gjorde det på sådant sätt, det vågar jag väl säga fastän herr Svensson är min partikamrat, att det väckte mycket stor och berättigad uppmärksamhet, inträffade för det första att en utredning om de administrativa frihetsberövandena, som riksdagen begärt långt tidigare men som Kungl. Maj:t inte gjort något åt, äntligen blev tillsatt. För det andra inträffade att riksdagen — trots att det kom motioner därom från folkpartihåll, vilket ju för närvarande tycks vara en belastning — beslöt att uttala önskemål om en utredning om justitieombudsmannainstitutionen. Det var år 1954. Sedan inträffade det visserligen att riksdagen avlog motionerna om en utredning rörande regeringsrätten och vissa därmed sammanhängande frågor, men inför den diskussion som ägde rum på sommaren 1954 förklarade statsrådet och chefen för justitiedepartementet att han tänkte tillsätta en sådan utredning, och den torde också nu ha kommit till stånd. För det fjärde har vi detta krav på en utredning om effektivisering av justitiekanslersämbetet. Jag vågar väl säga att kammarens ledamöter, de må nu tillhöra majoriteten eller minoriteten, ändå bör vara överens om en sak, nämligen att det material som här föreligger och de tankegångar som herr Rylander utvecklat är sakligt grundade. Det är något som kräver uppmärksamhet, det är faktiska problem. Försöken att karakterisera en aktion, som strävar efter en bättre ordning, på det sätt herr Hallén här har gjort, gör man klokast i att inte karakterisera som de förtjänar, ty då är jag rädd att man skulle komma litet utanför vad herr Hallén skulle beteckna som god smak.

Justitiekanslersämbetet

Sedan har vi från folkpartihåll framställt ytterligare särskilt ett yrkande, vilket ännu inte har kommit mera fram i centrum. Jag skall inte ta upp det nu.

Om man på detta sätt kastar en blick tillbaka på de konkreta förslag och yrkanden som kommit från vårt håll, ser man hur flera av dem av regeringen och riksdagen accepterats såsom berättigade. Debatten i dag visar det sakligt starkt grundade i förslaget om justitiekanslersämbetet. Hur kan då herr Hallén karakterisera ett ärligt arbete för att effektivisera rättsvården så som han här har gjort? Det gäller ju något så enkelt som att det i ett rättssamhälle som det svenska, som säkert förtjänar beteckningen rättssamhälle mer än de flesta andra länders och som jag tror kan mäta sig med vilket annat lands rättssamhälle som helst, ändå alltid finns vissa brister, vissa ting som kan göras bättre. Det gäller om man skall söka förbättra det som ännu inte är riktigt bra, om man skall ge de människor som sysslar med dessa uppgifter så goda arbetsbetingelser som möjligt. I det arbetet har vi ansett insatser och initiativ från vårt håll vara synnerligen väl motiverade. Vill man på andra håll ta litet mera slött och slappt på det hela, skjuta på åtskilligt, säga att det kan ordnas längre fram, så kan vi i folkpartiet inte göra någonting åt den saken. Men herr von Friesen har alldeles rätt när han säger att man från vår sida har att vänta ett ständigt fortsatt och mycket stort intresse för dessa spörsmål. Den svenska riksdagen har enligt min mening i stort sett goda traditioner när det gäller arbetet med dessa spörsmål. Det är min tro att riksdagen om några år skall kunna hänvisa till praktiska resultat inte bara på de punkter där avgöranden redan skett utan också på ytterligare punkter, där reformer behövs.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels

ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rylander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta konstitutions- och första lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Rylander begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 152 ja och 55 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Utgifter under riksstatens elfte huvudtitel

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar — Klinisk undervisning i kirurgi och neurologi vid vissa Stockholms stad tillhöriga sjukhus

Punkterna 1—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26

Statens sinnessjukhus: Avlöningar

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag har en blank reservation fogad vid den här punkten. Jag har inte något yrkande att ställa. Man måste säga att här har blivit en väsentlig förstärkning av sinnessjukvårdspersonalen, och utskottet ställer sig i fortsättningen mycket förstående för en vidare förstärkning av denna personal.

Men vad jag skulle vilja yttra bara några ord om är det som har framkommit i en motion, nämligen att man här i år liksom i följ föreslår att bland skötarna utbyta kvinnliga tjänster mot manliga. Man motiverar det med att det är brist på kvinnliga sökande. Jag tycker att det är beklagligt att en tillfällig bristsituation skall göra att man framdeles måste binda sig för manliga skötare. Det beklagliga är naturligtvis att det här är olika löner, att de manliga står två lönegrader över de kvinnliga. Varför, kan man fråga, då det visar sig — det uttalas från flera håll — att kvinnor har en utomordentlig god läggning för detta arbete och lämpar sig bra för det. Men, som sagt, när man nu skall utannonsera tjänsterna måste man annonsera »manliga eller kvinnliga». Vore det här lika lön, skulle man kunna annonsera och sedan ta ut de sökande som är lämpliga, vare sig de är manliga eller kvinnliga.

Vad jag bara här skulle vilja varna för är alltså att man på grund av denna tillfälliga brist framdeles binder sig för manliga tjänster i onödan, vilket kanske skulle få ett menligt inflytande på arbetet i fortsättningen.

Som jag sade från början, herr tal-

man, har jag inte något yrkande. Jag ville bara dra fram dessa synpunkter.

Häruti instämde fröken *Ager* (fp).

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 27—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Klinisk undervisning i kirurgi och neurologi vid vissa Stockholms stad tillhöriga sjukhus

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **OLSSON** i Gävle (s):

Herr talman! Vi är några motionärer i denna kammare och i medkammaren som har väckt en motion, som statsutskottet har avstyrkt. När vi väckte motionen var vi ju klart medvetna om att utgången måste bli den som statsutskottet har kommit till. Det finns ju en bestämmelse som stadgar, att budgetfrågor måste avgöras under vårsessionen, och utredningen är ju inte avslutad. Men det som föranledde oss att väcka denna motion var, att vi kände ett behov av att göra en påstötning till den utredning, som på riksdagens initiativ kom till i juni månad 1953 och som gällde delproblemet om professuren på hjärtkliniken vid Södersjukhuset i Stockholm.

Vi har ju fått ett besked då utskottet, efter vad som framgår av handlingarna, anser sig kunna konstatera att departementschefen under april månad kommer att få ett förslag i ärendet från utredningskommittén. Det är ju tacknämligt att få inregistrera detta. Det är tacknämligt framför allt ur den synpunkten, att sedan man, avsiktligt eller inte — jag vet ingenting därom — vilat på hanen i det närmaste ett helt år, lyckas man, sedan man vid årsskiftet fått en ny ordförande i denna delegation,

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård

att på knappt fyra månader ge en redogörelse för resultatet.

I början av 1954 hade nämligen saken avancerat så långt, att läkarkollegiet vid karolinska institutet tillstyrkt inrättande av professuren. Hade delegationens ledning under 1953 och 1954 ägnat sig åt vad riksdagen ville ha utrett i detta sammanhang och inte ansträngt sig för att »finna» andra utvägar, som riksdagen över huvud taget inte hade bett att få utredda, tvivlar jag inte på att vi i dag skulle ha kunnat fatta ett avgörande beslut.

Den kritik som jag här har framfört gäller inte statsrådet, och den gäller inte den nuvarande ordföranden i delegationen, men den gäller den förhållning över närmare ett år som har skett under den gamla ledningen.

Som ärendet nu ligger till har jag, herr talman, intet yrkande. Jag förstår att statsutskottet inte har kunnat komma till något annat resultat, men jag känner ett behov av att i detta sammanhang ställa en fråga till statsutskottets tredje avdelning, och jag hoppas att herr Rubbestad är vänlig att besvara den frågan.

När statsutskottet år 1953 fullt enhälligt uttalade, att utskottet fann det som hade anförts i motionerna vara beaktansvärt, var vi alla överens om det i riksdagens båda kamrar. Statsutskottet ville emellertid inte ta ställning till frågan förrän man kunde överblicka kostnaderna, och det är en synpunkt som jag väl förstår.

Min fråga gäller nu, om statsutskottets avstyrkande — som väl egentligen är grundat på formella skäl — innebär något avståndstagande eller någon glidning från 1953 års beslut, eller om utskottet står kvar på samma linje som 1953 och alltså anser en lösning av denna fråga vara angelägen, om omkostnaderna visar sig rimliga och överkomliga.

Jag hoppas att herr Rubbestad är vänlig och svarar mig på den frågan,

och jag hoppas att svaret blir sådant att jag blir nöjd och kan säga, att statsutskottet och jag förstår varandra tämligen väl.

I detta yttrande instämde herr *von Friesen* (fp).

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! På herr Olssons fråga, om statsutskottets tredje avdelning står på samma linje nu som 1953, vill jag bara svara, att vi inte har haft någon anledning att ändra ståndpunkt i detta hänseende. Jag vill emellertid erinra om att frågan ännu inte är så klar att utskottet kunnat ta ställning till den.

Vilken orsaken kan vara till denna fördröjning känner jag inte det ringaste till, men det har ju bebådats i utskottets utlåtande, att utredningens förslag kommer att framläggas för Kungl. Maj:t nu i april månad. Sedan blir det naturligtvis i första hand Kungl. Maj:t som får ta ställning till hur frågan skall lösas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **OLSSON** i Gävle (s):

Herr talman! Jag är fullt nöjd med herr Rubbestads besked. Jag skall inte på detta stadium av ärendets behandling yttra någonting om orsakerna till att utredningen har långdragits på detta sätt, fastän såväl statsrådet som motionärerna vet tämligen mycket i det avseendet.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 57—109

Vid utskottet hemställt bifölls.

Punkten 110

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård

Kungl. Maj:t hade (punkt 119, s. 317—321) föreslagit riksdagen att till Bidrag till avlöningar m. m. inom före-

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård

byggande mödra- och barnavård för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor.

I en inom andra kammaren av fröken *Liljedahl m. fl.* väckt motion (II: 80) hade hemställts, att i enlighet med medicinalstyrelsens förslag 7 000 kronor måtte anslås för en fortbildningskurs för läkare vid barnavårdscentraler.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 3 350 000 kronor;

b) att motionen II: 80 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sunne* och *Malmberg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Birke* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 80 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Det är en reservation fogad till denna punkt. Det gäller barnavårdscentralerna.

Vi känner alla till det utomordentliga arbete som utföres vid barnavårdscentralerna. Barnavården har utvecklats på ett utomordentligt sätt. Den har framskridit mera under den tid som barnavårdscentralerna varit i verksamhet än vad den gjort under flera hundra år förut. Det är ingen som inte inser fördelarna härav, men vården har huvudsakligen gällt kroppsvården och den har till största delen avsett spädbarn. De problem som vi har i dagens situation rör sig mera på det psykiska planet. Det gäller många gånger uppfost-

ringsfrågor, det gäller barnneuroser, och vi känner alla till hur sådana sedan många gånger slår ut i svåra ungdomsproblem.

De läkare som arbetar på barnavårdscentralerna har i många fall inte den kunnighet i mentala frågor som de skulle behöva för att kunna bistå föräldrarna. Nu har emellertid från medicinalstyrelsen begärts ett anslag på 7 000 kronor för att ge läkare vid barnavårdscentralerna en kompletteringskurs i mentalhygien. Detta har departementschefen inte tagit upp, men i en motion har man begärt detta belopp på 7 000 kronor för att kunna sätta i gång dylika kurser, som är av mycket stor betydelse. Beloppet är därtill så blygsamt, att man inte behöver uppräknat anslaget med motsvarande summa, men det fordras i alla fall ett beslut av riksdagen för att kurserna skall kunna komma till stånd.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid denna punkt av herr *Ohlon m. fl.*

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Det är ju inte något stort belopp som det här är fråga om. Det gäller 7 000 kronor. Motionen syftar till att det genom dessa kurser skall bli möjligt för läkarna att ge råd och anvisningar till föräldrar, hur de skall fostra sina barn, särskilt i de yngre åldrarna.

För min del tror jag knappast det finns möjlighet att bibringa läkare undervisning om hur de skall ge råd och upplysningar i alla möjliga detaljer och i alla möjliga situationer. Det får väl ändå vara så, att föräldrarna litet grand själva funderar på hur de skall fostra sina barn utan att behöva undervisning av läkare i den saken.

Utskottet har dessutom konstaterat, att det är mycket svårt att få lärare för dylika utbildningskurser och att det därför inte blir lätt att kunna ordna några sådana.

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnvård

Vi har den meningen att föräldrarna själva får försöka fundera ut, hur de skall fostra sina barn på ett riktigt sätt, utan att staten genom sina insatser skall behöva lära dem i varje detalj hur detta skall ske.

Jag ber, herr talman, att med detta få yrka bifall till utskottets uttalande.

Fröken **ELMÉN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad lärarna beträffar bör ju medicinalstyrelsen från början, när den föreslög dessa kurser, ha varit medveten om huruvida det finns lärarkrafter eller inte till dessa kurser.

Vi känner alla till att problemen i dag är helt annorlunda än förr och att utvecklingen går oerhört snabbt framåt i samhället. Familjeproblemen blir andra i dag än de varit, och det uppstår problem just när det gäller barnens mentala sida. Det kan vi inte bortse ifrån, herr Rubbestad. Där behövs många gånger läkares hjälp. Läkarna bör därför få den kompletterande utbildning som är erforderlig för att de skall kunna bistå föräldrarna. Erfarenhetsmässigt vet vi att det föreligger mycket stora svårigheter just på detta område.

Fröken **LILJEDAHL** (fp):

Herr talman! Jag vill understryka vad fröken Elmén sagt i detta ärende. Den förebyggande barnvården i vårt land har, sedan den igångsattes 1938, kommit så långt att beträffande barn i åldern 0—1 år, de s. k. spädbarnen, 94 procent av barnen står under hälsokontroll. Det kroppsliga hälsotillståndet har alltmera förbättrats, och Sverige kan sedan flera år tillbaka berömma sig av att ha den lägsta spädbarnsdödligheten i världen. Då det gäller hälsokontroll av barnen i åldrarna 1—7 år, är emellertid inte övervakningen så utbyggd som man skulle önska.

I en särskild utredning gällande år 1952 sökte medicinalstyrelsen komma till en uppfattning om i vilken utsträck-

ning man börjat med hälsoövervakningen i olika åldersklasser i städerna och på landsbygden.

I städer utanför landsting saknade en av städerna övervakning från 3-åringar och uppåt, och en stad saknade övervakning från 5-åringar och uppåt.

Jag skall inte trötta kammaren med uppräknig av hela siffermaterialet utan endast göra ett par påpekanden. Man talar om centraler av typ I och centraler av typ II samt stationer. Centraler av typ I är läkarmottagningar, som förestås av specialutbildade läkare. Vid centraler av typ II har man läkare, som inte har pediatrik utbildning. Vid stationerna förestås vården av tjänsteläkare, d. v. s. provinsialläkare. Överallt har man övervakning när det gäller barn i åldern 0—1 år och i de allra flesta fall även för barn i åldern 1—2 år, men för barn från och med 2 år sjunker övervakningen undan för undan ganska oroväckande. Då det gäller centraler av typ I förekom övervakning av 2-åringar vid 86 procent av antalet centraler, medan övervakning av 5- och 6-åringar endast förekom vid 41 procent av antalet centraler. Då det gäller centraler av typ II — det är läkarmottagningar, som förestås av läkare utan specialutbildning i pediatrik — förekom övervakning av 2-åringar vid 81 procent av centralerna, medan siffran för 5-åringar var 26 procent och för 6-åringar 16 procent. Beträffande stationerna, som förekommer på landsbygden och i allmänhet förestås av provinsialläkarna, har övervakning ordnats för 2-åringar i 72 procent av antalet stationer, medan 5-åringar övervakas vid 22 procent och 6-åringar endast vid 16 procent av antalet stationer. Den stora skillnaden för ordnandet av hälsokontroll för äldre småbarn vid t. ex. centraler av typ I och typ II ger tydliga belägg för att icke specialutbildade läkare i viss mån är obenägna åtaga sig hälsokontroll av dessa barn.

Bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnvård

I sin motivering för anslagsäskandet på denna punkt säger medicinalstyrelsen bl. a.: »Verksamheten vid barnavårdsorganen bör nu, sedan det kroppsliga hälsotillståndet hos barnen blivit alltmer förbättrat, utvidgas att omfatta andra områden inom den förebyggande barnvården, framför allt mentalhygien. De särskilda mottagningar för barn med uppfostringssvårigheter och neuro-labila symtom, för vilka medel anväts sedan budgetåret 1952/53, ha hittills kunnat anordnas endast i ganska blygsam omfattning. Detta beror till en viss grad på de vid barnavårdsorganen anställda läkarnas stora arbetsbörda, men även på osäkerhet hos läkarna beträffande hur verksamheten skall uppläggas och bedrivas. Djupare insikter hos läkarna om den fundamentala betydelse, som ökad förståelse för barnens psyk och reaktionssätt i de tidigare ålderna har för en riktig uppfostran och för att förebygga nervösa rubbningar, äro önskvärda, för att läkarna skola kunna utföra ett resultatrikt arbete på det mentalhygieniska området bland föräldrar och barn.»

Medicinalstyrelsen påpekar också, hursom denna verksamhet skulle ha betydelse för den fortsatta vården av barnen i skolåldern, då det vore värdefullt att ha reda på hur de reagerat i olika situationer under de tidigare barnåren.

Jag måste uttala min förvåning över det uttalande av utskottet, som herr Rubbestad påpekade och som lyder: »Utskottet vill emellertid erinra om att möjligheterna för läkare att skaffa sig utbildning i barnpsykiatri är så begränsade, att det kan ifrågasättas om nu tillgängliga lärarkrafter förslår för denna nya uppgift.» Att möjligheterna för läkarna att skaffa sig utbildning är så begränsade, är väl ett tillräckligt motiv för att en sådan kursverksamhet, som medicinalstyrelsen föreslagit, kan anses vara av behovet påkallad. Genom den skulle man kunna avhjälpa de vär-

sta bristerna. Beträffande lärarkrafterna kan jag hålla med fröken Elmén om att utskottet ser väl pessimistiskt på den saken. Det gäller här i första hand en kursuppläggning på 18 timmar fördelade på olika lärare. Fortbildningskurser av det slag som här förordas skulle med säkerhet vara av utomordentligt stort värde.

Inom skolhygien har genom skolöverstyrelsens försorg under en följd av år ordnats liknande kurser såväl för läkare som sjuksköterskor. De erfarenheter man vunnit genom denna kursverksamhet har varit, att intresset för förbättrad skolhygien väsentligt ökat hos dem som deltagit i kurserna, och det har givetvis i hög grad befrämjat skolhälsovården.

Jag är övertygad om att en fortbildningskurs av det slag det här gäller kommer att ha samma verkan, och med hänsyn till mentalhygienens stora betydelse redan under småbarnsåldern ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som avgivits av herr Ohlon m. fl.

I detta anförande instämde fru *Ewerlöf* (h), fröken *Höjer* (fp) och fru *Sjöstrand* (fp).

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 110:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, den ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här- efter intagit sina platser och vote- ringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning ge- nom uppresning. Herr talmannen till- kännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Liljedahl be- gärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 124 ja och 90 nej.

Kammaren hade alltså bifallit ut- skottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 111—115

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 116

Bidrag till driften av folktandvården

Kungl. Maj:t hade (punkt 125, s. 337—340) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vid bevil- jande av statsbidrag till folktandvård i stad utanför landsting tills vidare medgiva de avvikelser från eljest gäl- lande grunder, som bedömdes ound- gängligen nödvändiga, dels ock till Bi- drag till driften av folktandvården för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslags- anslag av 8 400 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne m. fl.* (I: 324) och den andra inom andra kammaren av frö- ken *Höjer m. fl.* (II: 268), hade hem- ställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en omedel- bar allsidig utredning angående folk- tandvårdstaxan samt att av utredning- en föranlett förslag måtte underställas riksdagen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vid

Bidrag till driften av folktandvården

beviljande av statsbidrag till folktand- vård i stad utanför landsting tills vi- dare medgiva de avvikelser från eljest gällande grunder, som bedömdes oundgängligen nödvändiga;

b) till Bidrag till driften av folk- tandvården för budgetåret 1955/56 an- visa ett förslagsanslag av 8 400 000 kronor;

II. att motionerna I: 324 och II: 268 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Punkten föredrogs; och yttrade där- vid:

Fröken **HÖJER** (fp):

Herr talman! Statsutskottet anser i detta sitt utlåtande under punkt 116, att det varit så många utredningar an- gående folktandvården, att den sittande kommittén bör få framlägga det slut- liga resultatet av sina överväganden i taxefrågan, innan ytterligare utredning- ar angående samma ämne påbörjas.

Vi motionärer anser, att folktand- vårdstaxan inte bör höjas med först cirka 20 procent, därefter med 30 pro- cent och med kanske ytterligare 30 procent om någon månad utan att riks- dagen haft tillfälle att ta ställning till frågan om man vill bibehålla 1937 års sakkunnigas fördelningsprincip efter allt som hänt i kostnadsfrågan. Här gäller det hälso- och sjukvård. Utskot- tet har inte varit intresserat av denna fråga och inte heller finns det någon reservant, men jag tar mig ändå fri- heten att tala litet mera i denna sak, herr talman.

Det är ju så, att 1937 års sakkunniga, som lade fram förslag om hur taxan skulle beräknas, gjorde det relativt vagt. De har sagt att förslaget skall följa självbärighetsprincipen och har samti- digt sagt, att detta skall gälla material- kostnad och beräknad kostnad för ar- betstid. Kostnad för lokaler hör väl också till självkostnaderna, men den nämndes inte.

Efter den principen arbetar man nu.

Bidrag till driften av folktandvården

1946 års folktandvårdssakkunniga sade i fråga om taxan, att om 1937 års sakkunnigas princip skulle tillämpas behövdes det en cirka 20-procentig höjning 1948. Detta betänkande var utsänt för yttrande till huvudmännen och Sveriges tandläkarförbund, och alla dessa ansåg, att om självbärighetsprincipen skulle upprätthållas behövdes det 1948 en större höjning än 20 procent. Men medicinalstyrelsen ville 1951 inte förordna mer än 20 procent, eftersom styrelsen ansåg att redan då var tandvårdskostnaden för den enskilde så pass betungande, att man inte ville höja taxan ytterligare. Socialstyrelsen instämde i de synpunkter som anfördes av medicinalstyrelsen, och Kungl. Maj:t fastställde den 7 december 1951 en taxehöjning med cirka 20 procent.

Sedan kom under senare hälften av 1954 frågan åter på tal. Den aktualiserades då genom en framställning från medicinalstyrelsen. Den framställningen var grundad på ett förslag av en utredning inom en avdelning av medicinalstyrelsen, en kommitté, som i utlåtandet kallas »den sittande kommittén», vars ordförande var dåvarande tillförordnade byråchefen för tandvårdsavdelningen — han sitter väl knappast kvar i kommittén nu — och med honom representanter för huvudmännen och tandläkarförbundet. Det är just på den punkten jag ställer mig frågande. Tandvården har i högsta grad visat sig vara en del av den allmänna hälso- och sjukvården. Man har alla skäl att förmoda att vanskötta tänder, illa lagade tänder etc. lägger grunden till en rad allvarliga sjukdomar såsom ledgångsreumatism och därav föranledda hjärtåkommor, svåra ansiktsneuralgier m. m. Frågan är nu i all korthet: Skall vi i all tysthet medan vi genomför god och billig hälso- och sjukvård på alla andra områden låta den viktiga del, som heter tandvård, kraftigt fördyras utan att riksdagens ansvariga, d. v. s. en parlamentarisk kommitté,

varit med och gjort upp förslag om hur kostnaden skall drabba den enskilde?

Nåväl, medicinalstyrelsen förordade 1954 en ytterligare höjning med 30 procent, men kommittén som verkställt utredningen ansåg cirka 60 procent vara mer riktigt, om självbärighetsprincipen skulle upprätthållas. Kommittén är dock icke nöjd med sin utredning; man måste få fram ett mera exakt förslag med sikte på de enskilda posterna. Om man skall fortgå på denna väg ämnar medicinalstyrelsen uppdra åt denna lilla »inomhuskommitté» att framlägga mera differentierade förslag till en taxehöjning. Resultatet härav har blivit, att socialstyrelsen tillstyrkt den av medicinalstyrelsen föreslagna höjningen och Kungl. Maj:t har också beslutat att den skall träda i kraft från den 1 april 1955. Här har alltså skett en kraftig avgiftstegring på ett område som berör hela svenska folket och snart sagt varje enskild individ.

Sedan skall jag gå över till att tala om mödrahjälp.

Hur sker socialstyrelsens beräkning av bidragen till tandvård i samband med mödrahjälp? Jo, avgörande för den som söker mödrahjälp är hennes ekonomiska förhållanden och antalet barn hon har att dra försorg om — en schablonmässig beräkning med utgångspunkt från inkomstförhållanden utan hänsyn till kostnaderna. Mödrahjälpnämnderna har dock möjlighet att i viss mån men icke i någon större utsträckning ta hänsyn till omkostnaderna i det enskilda fallet.

Mödrahjälp under 1953 utgick i 40 procent av alla fall till tandvård med i genomsnitt 100 kronor per vårdfall och moder, som erhöll sådan tandvård. Sammanlagt erhöll 31 000 mödrar mödrahjälp, varför sålunda 12 400 erhöi tandvård. Det är alltså en mycket stor fråga det här gäller, speciellt om kostnaden nu skall höjas till 160 kronor eller mera. Som alla vet har vi beslutat i år att jämfört med förra året

sätta ned anslaget till mödrahjälp med halva beloppet. Vi ha också tidigare i år beslutat att beträffande mödrahjälpen övergå till principen med kontantbelopp — på ett undantag när, nämligen tandvården. Beträffande den har det ansetts lämpligt att mödrahjälpnämnden utfäster sig att lämna hjälp till tandvård, som betalas först sedan behandlingen skett, varvid man får hålla sig inom den beslutade summan.

Jag vill här påminna om att i de fall där tandvårdsklinik saknas har man gjort upp en s. k. socialvårdstaxa med privatpraktiserande tandläkare. Denna taxa var 150 procent av den vanliga, och efter den höjning med 30 procent som skedde den 1 april i år är den alltså höjd ytterligare.

Vi har i motionen nr 268 i denna kammare hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära en omedelbar allsidig utredning angående folktandvårdstaxan samt att av utredningen föranlett förslag måtte underställas riksdagen. Vi känner oss inte alls säkra på att medicinalstyrelsens lilla utrednings förslag — om det nu blir en höjning på ytterligare 30 procent — kommer att föreläggas riksdagen. Vi anser att det här inte bara gäller vilken höjning av tandvårdstaxan som skall ske. När nu de för hela svenska folket oundvikliga utgifterna för hälsovård höjts så avsevärt, sedan riksdagen tog ställning till frågan hur kostnaden för tandvården skall fördelas, anser vi det vara på tiden att riksdagen på nytt i en parlamentarisk kommitté utreder frågan huruvida vi skall ha kvar självbärighetsprincipen. Är det den enskilde eller kommunen eller staten som skall bära kostnaderna? Detta synes oss i allra högsta grad vara en angelägen riksdagsfråga, som omedelbart bör förberedas av en parlamentarisk kommitté.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen 268 i denna kammare.

Bidrag till driften av folktandvården

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Av det anförande, som fröken Höjer nyss hållit, har kammarens ledamöter fått klarhet i att det här gäller mycket komplicerade frågor. Det är då självklart att utskottet inte utan vidare har kunnat gå med på motionens yrkande, särskilt som det sitter en kommitté och utreder taxefrågorna i tandvården. Detta är anledningen till att utskottet har avstyrkt motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 116:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Understödjande av helikopterflyg*Punkterna 117—125*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 126***Understödjande av helikopterflyg**

Kungl. Maj:t hade (punkt 135, s. 358—361) föreslagit riksdagen att till Understödjande av helikopterflyg för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sunne* (I: 91) och den andra inom andra kammaren av herrar *Rimås* och *Boija* (II: 120), hade hemställts att riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag på 12 000 kronor, som skulle möjliggöra en periodisk placering av en helikopter i Norrköping, avsedd att stå i beredskap för angelägna transporter i Östergötlands skärgård.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 91 och II: 120 till Understödjande av helikopterflyg för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Karl Andersson* och *Sunne*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 91 och II: 120 till Understödjande av helikopterflyg för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 212 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOIJA** (fp):

Herr talman! Riksdagen behandlade i fjol en fråga om helikopterflyget i vårt land, dess stationering och utveckling. På denna punkt, nr 126, finns en reservation av herrar *Karl Andersson* och *Sunne*, som ansett att utskottet bort tillstyrka motionerna I: 91 och II: 120 rörande anslag på 12 000 kronor

till helikopterflyg i Östergötlands skärgård.

Man torde kunna säga att sedan riksdagen i fjol beslutade om understöd till helikopterflyget har man vunnit sådana erfarenheter, att denna verksamhet nu bör kunna utbyggas till att omfatta även andra delar av vårt land, inte bara övre Norrland utan också våra kusttrakter. I vår motion, nr 120, har vi i första hand tänkt oss att man skulle kunna skapa bättre möjligheter för att på ett snabbt och effektivt sätt vid sjukdom och katastrofsituationer av annat slag, såsom olyckor och eldsvådor, bringa hjälp till den ute på öarna i Östergötlands skärgård bosatta befolkningen.

Det finns flera exempel på vilka svårigheter man kan ha där ute. I februari förra året inträffade ett svårt sjukdomsfall. Det fanns inte möjlighet, bl. a. på grund av issituationen, att transportera den sjuka till läkare. Det var omöjligt att använda båt, och att utnyttja flyget i detta läge för den enskilda familj det gällde visade sig alltför kostsamt — det hela skulle ha gått på omkring 1 800 kronor. Följden blev att när läkare, först efter tolv timmar, kom fram till den sjuka, kunde hennes liv inte räddas. Det är inte säkert att livet kunnat räddas även med snabb hjälp, men det inträffade visar dock vilka utomordentliga svårigheter man har att brottas med där ute på öarna.

Tillgång till en effektiv ambulans-tjänst är av stort värde när det gäller att bispringa sjuka och skadade människor i glest bebodda trakter och ute i våra skärgårdar. De flesta av oss som bor inne i städerna har ingen aning om vad det kan vara fråga om. Vi kan ju på några minuter komma både till läkare och sjukhus. Det är, tycker jag, helt enkelt vår plikt att under de tider på året, då isen varken bär eller brister och isoleringen är fullständig, ge dessa människor de möjligheter som helikoptern erbjuder att nå förbindelse med

Understödjande av helikopterflyg

läkare vid sjukdom. Dessutom finns det ett annat område, nämligen brandtjänsten, som på ett effektivt sätt skulle kunna utnyttja en helikopter.

Erfarenheterna säger oss att flygets insats ofta är livsavgörande, vilket också underströks av departementschefen i propositionen till förra årets riksdag. Enligt vad vi erfarit skulle Ostermans aero aktiebolag kunna ställa en helikopter till förfogande med placering i Norrköping under en månad på året, då situationen är som allra svårast, och kunna betjäna den skärgårdsbefolkning som det här är fråga om. Dessa 12 000 kronor är ju en relativt liten summa när det gäller att på detta sätt stå människor till tjänst. Själva flygkostnaderna, som uppgår till cirka 160 kronor i timmen, skulle kunna betalas av sjuk-kassorna.

Genom ett friskt initiativ de senaste dagarna från Östergötlands brandkårsförbund kommer i samband med dess årsmöte den 18 maj en helikopter att förhyras från Ostermans för demonstrationsflygningar just i de områden det här gäller. Man skall då inte bara ordna sjuktransporter, utan man har också tänkt sig att visa flyget i brandberedskapens tjänst. Ett anslag som möjliggör denna demonstration har beviljats av Brandkårens riksförbund men även från landstinget i Östergötlands län. Vi är övertygade om att denna demonstration ytterligare kommer att visa vilket utomordentligt tekniskt hjälpmedel helikoptern är vid transporter av detta slag.

Det finns naturligtvis, herr talman, många andra synpunkter på denna fråga men jag behöver kanske inte utveckla den mer. Jag vill alltså vädja till kamraren att stödja den till denna punkt i utlåtandet fogade reservationen, som jag ber att få yrka bifall till.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Alla de skäl som herr

Boija anfört för att man skulle på ett bättre sätt betjäna skärgårdens befolkning i nödsituationer kan jag instämma i, men däremot delar sig våra meningar i fråga om hur man lämpligast bör organisera den verksamhet det här gäller.

Det förefaller mig som om man bör ha en huvudman, vilken samtidigt har hand om sjukvården. I Stockholms län har man ordnat saken på ett sätt, som jag tror är mycket föredömligt. Där har nämligen landstinget träffat ett avtal, som möjliggjort att man kan rekvirera både helikopter och annan luftfarkost vid sjukdomsfall. Landstinget svarar till stor del för kostnaderna, och man underhandlar för närvarande med sjuk-kassorna om i vilken utsträckning dessa skall delta i kostnaderna.

Jag vill tänka mig saken så, att av motionärerna herrar Sunne och Rimås, vilka ju båda tillhör Östergötlands läns landsting, och varför inte även jag, mycket väl skulle kunna föra fram det yrkandet, att landstinget tar upp denna fråga till allvarligt övervägande. Landstinget i Östergötlands län har redan en kommitté, som sysslar med skärgårdens särskilda problem.

Jag vill också föreslå att Östergötlands läns landsting tar kontakt med landstinget i norra Kalmar län och kanske även med landstinget i Södermanlands län. Man torde även i skärgården där hysa ett mycket stort intresse för frågan.

Herr talman! Det råder alltså ingen skiljaktighet i fråga om önskvärheten av att försöka föra denna fråga framåt, utan skiljaktigheten hänför sig till hur man på ett praktiskt och riktigt sätt skall lösa problemet. Eftersom jag tycker att den väg, som jag nyss redogjort för, är den lämpligaste, kan jag inte biträda motionen i den form den här föreligger, utan jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **SVENSSON** i Krokstorp (h):

Herr talman! De problem som öster-

Bidrag till Stockholms stadsmission för viss alkoholistvårdande verksamhet

götland har att brottas med när det gäller sjukvården i skärgården, äger samma aktualitet i norra Kalmar län. Skärgården där är ju minst lika utbredd, och vi får förstå den oro som invånarna hyser under vintern vid blotta tanken på ett sjukdomsfall, för att nu inte tala om de havande kvinnorna, som måste känna stor oro inför utsikten att kanske inte kunna få den vård de behöver, när tiden är inne.

Jag vill för min del förorda den av herr förste vice talmannen skisserade lösningen, att Östergötlands och norra Kalmar läns landsting tar kontakt med varandra. En lösning av problemet skulle bli av stor betydelse för att skärgårdens folk skall kunna bo kvar och känna trivsel.

Herr BOIJA (fp):

Herr talman! Jag tror inte heller att någon principiell skillnad föreligger mellan mig och herr förste vice talmannen i denna fråga. Jag vill beträffande organisationen bara säga, att i Norrbotten har ju länsstyrelsen — om jag är riktigt underrättad — svarat för saken och ordnat förläggningen i samarbete med de militära myndigheterna. Detsamma skulle naturligtvis kunna bli förhållandet i Östergötlands län, där man har en flygflottilj i Norrköping, i vilken en förläggning säkert går att ordna.

Beträffande förhållandena i Stockholms län har det sagts mig i dag, att det där föreligger ett förslag till avtal mellan landstinget och Ostermans om denna sak, varvid beredskapskostnaden per månad — det skulle röra sig om tre månader per år — skulle bli densamma som i Östergötland, nämligen 12 000 kronor.

Jag kan ju få uttrycka den förhoppningen, att landstinget med det snaraste, om det nu skall lösa detta spörsmål, tar upp det och verkligen för det till en lösning. Jag tror, att vi här har att göra med en mycket väsentlig fråga för fol-

ket ute på öarna; det gäller deras trygghet. Det torde också vara mycket välplacerade pengar. Dessutom har man ju från regeringshåll uttryckligen sagt ifrån, att om det försöksflyg, som man har haft uppe i Norrbottens län det senaste året, utfaller väl — och det har det gjort — är man beredd att utbygga denna flygverksamhet för just det ändamål, som här berörts.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Det är nog ingen som bestrider, att detta är en mycket viktig fråga för sjukvårdens ordnande. Vi har varit fullt medvetna om det i utskottet. Det är emellertid inte bara i Östergötland och i Småland, som denna fråga är aktuell, utan det är runt om alla våra kuster, inte minst på Västkusten med dess många öar och skär. Utskottet menar, att vi inte är beredda att ta ståndpunkt till var vi skall göra vår insats. I stället bör Kungl. Maj:t pröva var behovet är mest angeläget och framlägga de förslag, som befinnas lämpliga. Vi har nämligen förutsatt, att Kungl. Maj:t har sin uppmärksamhet riktad på denna fråga och försöker i mån av tillgång på kapital och andra resurser göra vad som är möjligt för att klara skivan.

Det är med denna motivering utskottet avstyrker den nu föreliggande motionen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 127—153

Vad utskottets hemställt bifölls.

Punkten 154

Bidrag till Stockholms stadsmission för viss alkoholistvårdande verksamhet

Kungl. Maj:t hade (punkt 163, s. 416) föreslagit riksdagen att till Bidrag till

Bidrag till Stockholms stadsmision för viss alkoholistvårdande verksamhet

Stockholms stadsmision för viss alkoholistvårdande verksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göransson m. fl.* (I: 228) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 345), hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta att anslaget till Stockholms stadsmissions nykterhetsvårdsbyrå för budgetåret 1955/56 måtte utgå med 20 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 228 och II: 345 till Bidrag till Stockholms stadsmision för viss alkoholistvårdande verksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 10 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Boman, Sunne, Jacobsson, Skogland* i Doverstorp och *Malmborg* i Skövde, fröken *Elmén* samt herrar *Widén, Onsjö* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 228 och II: 345 till Bidrag till Stockholms stadsmision för viss alkoholistvårdande verksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Sedan år 1948 bedriver stadsmissionen nykterhetsvårdande verksamhet. Denna verksamhet har vuxit ut mycket och har tydligen varit starkt anlitad. Antalet konsultationer har stigit från 182 stycken första halvåret 1948 till 903 stycken under samma halvår 1953. Var och en förstår, att kostnaderna måste stiga i samma takt. Med medicinkostnader m. m., som också ökat starkt, har utgifterna gått upp

från 14 052 kronor år 1948 till 31 671 kronor. Man kan säga, att de nästan har tredubblats. Statsanslaget, som från början satts till 10 000 kronor, är alltjämt detsamma. Nu begär socialstyrelsen, att man skall fördubbla statsanslaget till 20 000 kronor. Detta har departementschefen inte velat gå med på.

Det är här fråga om en verksamhet, som man tycker helt ligger i linje med 1954 års riksdagsbeslut om nykterhetsvård. När det här finns en institution, som tydligen har utfört ett mycket gott arbete, menar man, att det ligger i riksdagens intresse att verksamheten kan fortsättas och byggas ut vidare.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, som alltså begär ett anslag av 20 000 kronor till stadsmissionens nykterhetsvårdsbyrå.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Jag måste i egenskap av motionär beklaga, att statsutskottet inte har ansett sig böra förorda motionen om en viss höjning av anslaget till stadsmissionens nykterhetsvårdsbyrå. Man hänvisar till statsfinansiella skäl. Sålunda har man ingenting att erinra mot behovet som sådant. Jag ber, herr talman, att åtminstone få konstatera det med tillfredsställelse.

Jag kan dock inte annat än beklaga, att en anslagsökning av så blygsam omfattning — det gäller här en ökning med 10 000 kronor — skall behöva stryka på foten och det i en tid, när vi mer än någonsin varit överens om att ge nykterhetsvården ett extra stöd. Jag skulle inte ha sagt så mycket därom — och jag skall inte bli mångordig över huvud taget — om det gällt en ny och oprövad insats, men, som fröken *Elmén* redan påpekat, har denna nykterhetsvårdsbyrå redan arbetat i åtta år och det framgångsrikt och på ett personligt och mycket värdefullt sätt. Den står under medicinsk ledning av doktor

Bidrag till Stockholms stadsmission för viss alkoholistvårdande verksamhet

Helge Knöös med biträde av ytterligare två läkare och två sköterskor.

Det kan möjligen invändas, att detta väsentligen är ett stockholmsintresse. Det kan då vara lämpligt att nämna att så ingalunda är fallet. Man kan av statistiken finna att nära 20 procent av klientelet utgöres av människor, som hör hemma i landsorten, och även många av de övriga, som alltså är skrivna i Stockholm och som har kommit på glid, kanske i vissa fall så långt, att man kan tala om att de har i socialt avseende lidit skeppsbrott och behöver omhändertas och hjälpas till rätta, har kommit från landsorten.

Jag har, herr talman, velat peka på dessa förhållanden och vädjar till kammaren att bifalla reservationen. Statsbidraget på 10 000 kronor har, såsom här nämnts, utgått sedan 1948, men under denna tid har verksamheten mer än fördubblats och kostnaderna har stigit i än starkare takt och mer än fördubblats. För att ta ett konkret exempel så utgjorde utgifterna för förra budgetåret i runt tal 32 000 kronor. Mot dessa pengar svarar bara två inkomstposter, nämligen statsbidraget på 10 000 kronor och återbetalade avgifter för läkarvård, vilka avgifter uppgår till ungefär 3 700 kronor. Det betyder att nykterhetsvårdsbyråns verksamhet, som ju i högsta grad är en samhällelig angelägenhet, har medfört ett rent underskott på inte mindre än 18 000 kronor.

Motionärerna menar att det är en gård av rättvisa, synnerligast med tanke på penningvårdets fall sedan 1948, att det sker en uppskrivning av anslaget, och vi menade oss vara mycket blygsamma, när vi bara begärde en ökning med 10 000 kronor i stället för med de 18 000 kronor som underskottet utgör.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Hoppe* (s).

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag skulle egentligen ha kunnat nöja mig med att instämma med herr Rimmerfors.

Jag tror att det är en mycket förnämlig nykterhetsvårdande verksamhet som bedrivs av Stockholms stadsmission. Jag har vid denna riksdag röstat emot en del ganska stora anslag, vilka med olika motiveringar har begärts för nykterhetsfrämjande arbete. Förslagen har nämligen varit utformade på ett sådant sätt, att jag inte varit övertygad om att man skulle uppnå de resultat som avsetts. Här är det, såsom herr Rimmerfors redan framhållit, fråga om en verksamhet som bedrivits med stor framgång och som präglas av ett mycket starkt personligt engagemang. Jag har därför i detta fall ansett mig kunna vara med om det högre anslaget, och jag skulle gärna se att kammaren biföll detta yrkande.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Det är väl ingen som vill bestrida att Stockholms stadsmission har utfört ett gott arbete för nykterhetsvården i Stockholm. Men vi bör inte glömma bort att det med anledning av fjolårets riksdagsbeslut i nykterhetsfrågan har utanordnats betydande belopp till de olika nykterhetsnämnderna, som också skall bedriva verksamhet i nykterhetsvårdande syfte. Det anslag, som sålunda har tilldelats nykterhetsnämnderna, har ungefär fördubblats i förhållande till fjolårets och utgår nu med 3 600 000 mot 1 750 000 förra året. Man får väl också förutsätta att nykterhetsnämnden här i Stockholm, när den nu fått ökade ekonomiska resurser för sin verksamhet, på allt sätt utvidgar sitt nykterhetsvårdande arbete och sålunda i viss utsträckning kan avlasta uppgifter från Stockholms stadsmission.

Det är ur dessa synpunkter som utskottet har sett saken. Utskottet anser att vi redan har offrat så mycket pengar på den nykterhetsvårdande verksamheten, att man inte gärna kan gå med

Bidrag till Stockholms stadsmission för viss alkoholistvårdande verksamhet

på ytterligare anslag. Visserligen kan det invändas, att det här är fråga om ett mycket litet belopp, men om statens utgifter på olika punkter skall ökas med små belopp, så blir den samlade utgiftsökningen ändå ganska stor. Det är detta utskottet velat undvika, när vi förordat att motionen icke bifalles.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Då jag tagit mig friheten att begära ordet också i denna fråga, har det varit för att till min ärade vän herr Rubbestad säga, att han nog har fel, när han anser att det här gäller en anslagsfråga bland många andra, där man inte kan vara så säker på resultatet. Jag har själv under många år i Göteborg sysslat med vård av alkoholskadade människor, nämligen i min egenskap av förtroendeläkare i Kamratföreningen Länken, och när det gäller Stockholms stadsmission kan jag i likhet med herr Rimmerfors omvittna, att de små medel, som för närvarande utgår till det verkligt betydelsefulla medicinska och sociala arbete som stadsmissionens nykterhetsvårdsbyrå utför, är väl använda pengar. Med travesitering av ett mycket berömt uttalande i ett annat sammanhang skulle jag vilja säga, att man aldrig har för så litet pengar kunnat nå så stora resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag har inte, herr von Friesen, sagt att de pengar som stadsmissionen får inte skulle komma till nytta — det gör de säkert. Jag har bara erinrat om att nykterhetsnämnden i Stockholm, som väl också kan ges vitsord om att befrämja nykterhetsvården, i år har fått ett mycket betydande anslag och att man under sådana förhållanden inte kan plöttra bort pengar på alla möjliga organisationer. Det skulle

ju kunna komma mycket väl motiverade förslag om anslagsökningar på den ena och andra punkten, och även om det i varje fall vore fråga om ett litet belopp, så skulle det samlade beloppet kunna bli så stort, att det bröt sönder den budgetram som vi har att röra oss inom. Det är detta som utskottet har velat undvika.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! När detta anslag första gången beviljades, hade den motion som var upphovet till att saken behandlades varit ute på remiss. Flera remissorgan uttalade då ungefär detta, att det av principiella skäl vore tveksamt om man skulle ge sig in på att lämna statsbidrag till en verksamhet sådan som denna, som trots allt i första hand avser Stockholms stad. Ehuru det restes betänkligheter, kom ett bidrag att utgå. Vi har väl också nu anledning att fråga oss, om inte stadsmissionen hellre borde be Stockholms stad att ge den slant som man nu begär av staten.

På nästa punkt har vi ett anslag till en riksomfattande organisation. Namnet nämndes också av herr von Friesen, Länkarna. Denna riksomfattande organisation får 15 000 kronor. För egen del vill jag deklarerera, att om man hade haft att välja mellan att höja anslaget till Stockholms stadsmission och att höja anslaget till Länkarna skulle jag utan tvekan rösta för det senare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall endast till den siste ärade talaren säga, att den organisation, som jag syftade på och som jag har arbetat med, icke är centralorganisationen Sällskapet Länkarna utan en sorts utbrytning härur som är verksam framför allt på Västkusten och som kallas Kamratföreningen Länken. Jag tror att man på de håll på västkusten, där

Kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.

man intresserar sig för dessa ting, skulle kunna vitsorda, att just därför att det är *frivilligt* arbete kan de små medlen nå så goda resultat. Då jag har sysslat med dessa ting i 20 eller 25 år vill jag kalla denna metod den mest löftesrika av alla när det gäller att bota alkoholskadade människor. Det behövs inte alltid stora riksorganisationer. Huvudsaken är att det finns människor, som är villiga att träda till och arbeta för dessa saker. Det är då man vinner de allra bästa resultaten.

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Jag har all respekt för herr Rubbestads både ekonomiska kunskaper och sparsamhetsnit. Men nykterhetsnämnden i Stockholm får som alla andra nykterhetsnämnder igen 60 % av sina egna utgifter för alkoholistvård. Det är inte så alldeles lätt att ur dessa medel utanordna stöd till andra organisationer. Det i detta sammanhang avgörande är att socialstyrelsen prövat dessa anslagsäskanden och för sin del efter en tydlig noggrann prövning föreslagit Kungl. Maj:t att lämna ett anslag på 20 000 kronor i stället för 10 000.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 154:o) i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 129 ja och 82 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 155—184

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 185

Kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 198, s. 474) föreslagit riksdagen att till Kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 6 558 000 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Norling* (I: 263) och den andra inom andra kammaren av herr *Senander* (II: 299), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att förevarande anslag under budgetåret 1955/56 måtte utgå med oförändrat belopp, 6 455 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 263 och II: 299 till Kostnader för särskild polisverksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 6 558 000 kronor.

Verkskyddsmateriel m. m.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag har här en motion, vari jag yrkat avslag på den höjning av anslaget till den s. k. säkerhetspolisen som föreslås och som belöper sig till 103 000 kronor.

Vi har tidigare anfört vår synpunkter beträffande anslaget i dess helhet, varför jag inte nu skall gå in på det. Vi har främst vänt oss emot att riksdagen skall anslå ett så betydande belopp som cirka 6,5 miljoner kronor utan att riksdagen har kännedom om hur pengarna används.

Vi har också kritiserat säkerhetspolisens metoder i olika sammanhang. Jag vill särskilt erinra om — och det kanske förtjänar att tänkas på i detta sammanhang — att t. o. m. regeringsledamöter ställdes under övervakning av säkerhetspolisen under krigsåren.

För dagen vill jag emellertid bara understryka vad som framkom under den senaste spioneriaffären, nämligen att hemliga polisen tycks koncentrera sig på ett slags spionage- och tjallarverksamhet mot hederliga arbetare, som fallet var bl. a. i Bofors, medan man låter utländska kontrollanter tämligen fritt fara omkring i våra krigsindustrier. Framgångarna för säkerhetspolisen skulle förmodligen bli större om den sökte spioner i andra kretsar än inom arbetarklassen. Vi har emellertid, som jag tidigare nämnt, nu inskränkt oss till att yrka avslag på höjningen av anslaget.

Utskottet förklarar nu att man inhämtat upplysningar rörande innebörden av förslagen under denna punkt. Detta anser alltså utskottet vara skäl nog att avstyrka motionen. Utskottet finner det följaktligen vara i sin ordning, att riksdagen får bevilja miljonanslag till en verksamhet, som praktiskt taget ingen vet någonting om.

Herr talman! Vi har alltjämt den

uppfattningen, att riksdagen bör veta till vilka ändamål pengarna till hemliga polisens verksamhet används, och därför ber jag att få yrka bifall till den av oss inlämnade motionen.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill meddela, att tredje avdelningen i statsutskottet gjort sig mycket noga underrättad om vad säkerhetspolisen använder dessa pengar till. Jag måste säga att vi vid denna undersökning blivit övertygade om att det är erforderligt med den personaluppsättning som används vid övervakningen. Därför har vi för vår del ansett oss kunna tillstyrka detta förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 186—203

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 204**Verkskyddsmateriel m. m.**

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Under denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit ett reservationsanslag av 300 000 kronor för inköp av verkskyddsmateriel, och förslaget har biträttats av statsutskottet.

Enligt vad jag inhämtat avser detta anslag även att bestrida kostnaderna för den utbildning som skall förekomma i statliga verkskydd. Jag vill i

Verkskyddsmateriel m. m.

samband med denna anslagsfråga fästa kammarens uppmärksamhet på att civilförsvarsstyrelsen så sent som hösten 1954 utfärdade bestämmelser om organiserandet av s. k. skolverkskydd. Bestämmelserna om dessa skolverkskydd innebär inte blott en ganska betydande investering från såväl statens som kommunernas sida för nyanskaffning av för skolverkskyddet föreskriven materiel. Det innebär även nya eller ökade kostnader för stat och kommun för utbildning av denna personal.

Jag har ställt mig undrande till vad anledningen kan vara att *just nu* åtgärder vidtages för att bygga upp en organisation för skolverkskyddet. Är det verkligen påkallat att civilförsvarsstyrelsen, under den tid då staten ivrigt manar de statliga myndigheterna och kommunerna att begränsa sina utgifter, nu ålägger skolornas huvudmän materielanskaffning och andra kostnader av denna art?

Det är med anledning härav, herr talman, som jag med förvåning har observerat denna märkliga aktivitet från civilförsvarsstyrelsens sida vid en tidpunkt, då civilförsvarets framtida utformning befinner sig under omprövning och då behovet av investeringar och utgifter för nya ändamål särskilt noga bör prövas.

Jag skulle därför vara tacksam om ledamoten av denna kammare herr Lindholm, som utreder frågan om civilförsvarsutbildningen, kunde meddela någonting om bakgrunden till de åtgärder som det nu är fråga om, särskilt när det gäller utbyggnaden av skolverkskyddet och utbildningen av skolverkskyddspersonal, och huruvida dessa åtgärder är ofrånkomliga.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är ju så att jag har sysslat litet grand med civilförsvarsutbildningsfrågor, och herr Gustafsson i Stockholm har i sitt anförande ställt en fråga till mig i anslutning till

det anslag som riksdagen har att ta ställning till på den förevarande punkten.

Jag vill för min personliga del bara ge det svaret, att jag inte tänker föreslå någon som helst utbildning av skolverkskyddspersonal, detta av den anledningen att skolorna ju skall utrymmas om det händer någonting. När skolorna är utrymda och det inte finns något folk där, kan det såvitt jag kan förstå icke heller föreligga något egentligt behov av ett skolverkskydd.

Då jag lyssnade till herr Gustafssons uttalande här, fann jag hos honom samma oro som man möter i många andra fall. Jag har under det gångna året ganska ingående följt den utbildning som bedrivs inom civilförsvaret. Jag har under åtskilliga kvällar suttit och lyssnat på de instruktionskurser som har hållits för civilförsvarspliktigt folk, och jag har också avlämnat en PM om den allmänna civilförsvarsutbildningens slopande.

Det är helt naturligt att man, när man studerar allt som sker inom civilförsvaret, inte kan begränsa sin uppmärksamhet enbart till utbildningsfrågan, utan också tittar litet grand på den organisation som finns. Nu har jag ju inte direkt med organisationsfrågorna att göra i min utredning, men jag tror att det på vissa avsnitt går att ordna det på ett sådant sätt att man genom en organisatorisk åtgärd kan befria folk från att sitta och lyssna på mer eller mindre värdefulla föreläsningar om vad man skall göra i händelse av krig.

Det pågår ju för närvarande en utredning — under ledning av landshövding Löfgren — som har till uppgift att framlägga ett förslag till ny civilförsvarsorganisation. Utan att vilja föregripa den utredningen anser jag att det inte är ur vägen att man i anslutning till den diskussion om civilförsvaret, som förs ute i landet och framför allt i tidningspressen, lanserar

Verkskyddsmateriel m. m.

en synpunkt som man kommer fram till då man tvingas att syssla med civilförvarsfrågorna litet mer ingående, såsom jag har gjort.

När jag har gått runt kväll efter kväll och lyssnat på civilförvarsföreläsningar — jag kan nämna att jag gjorde det under en månads tid här i Stockholm alla kvällar från och med måndagen till och med fredagen i varje vecka — är det klart att jag också har fått ett intryck av hur civilförsvaret arbetar, och även om det kanske låter en smula hårt måste jag nog säga att den erfarenhet jag hittills har haft leder mig mera till tanken på Don Quijote än på de uppgifter som åvilar civilförsvaret.

Av den diskussion som har förts framför allt i tidningspressen men även ute bland allmänheten framgår det ganska klart och tydligt att civilförsvaret för närvarande lider av en förtroendekris. Man har inte det förtroende till denna organisation som man egentligen borde ha med hänsyn till dess arbetsuppgifter.

Oberoende av om vi vill eller inte måste vi ju vidta förberedande åtgärder för att skydda människorna från de verkningar som ett krig kan åstadkomma. Men det är också helt naturligt att man då kan diskutera om vad som är det mest ändamålsenliga.

Såvitt jag kan förstå är det de erfarenheter som folk i allmänhet har fått, då de har deltagit i civilförsvarets utbildningskurser, som har skapat underlaget till den brist på förtroende som faktiskt finns. Det är ju ganska märkligt att civilförsvaret alltjämt, efter en tioårig verksamhet, utgör ett främmande element i det svenska folkets medvetande. Jag vet inte om det är själva namnet som gör det. Det är ju ofta på det sättet att ordet får makt över tanken, och det är nog på många håll så att man har lagt en mera militär tonvikt på civilförsvaret än det med hänsyn till arbetsuppgifterna

skulle ha. Om man i stället hade kallat det för civilskyddet hade kanske ordets makt över tanken lett mera direkt på de reella arbetsuppgifterna, och det hade kanske också medverkat till att ute bland folk i allmänhet skapa mera förståelse för denna nödvändiga och för oss alla så betydelsefulla verksamhet.

Jag tror också att man inom civilförsvaret har gått litet för långt i fråga om att organisera i detalj. När det gäller ett sådant avsnitt som utrymnings-tjänsten har man sålunda namneligen inskrivit alla och angivit vart de skall. Allting är alltså klart för utrymningen, och det ser mycket bra ut på pappret, men, mina damer och herrar, det förutsätter ju att man vet hur ett krig utvecklar sig. Jag tror för min personliga del att detta är ett område där vi måste improvisera, improvisera och återigen improvisera. Vi måste skapa en ledarkader inom civilförsvaret, som behärskar fältet så väl att den kan vidta nödvändiga improvisationer för att på ett förnuftigt sätt genomföra de arbetsuppgifter som man har. Det är därför jag menar att det kanske måste ges större utrymme åt dessa tankar i det planläggningsarbete som bedrivs.

Det finns även en annan aspekt på denna fråga. När man läste den senaste utredningen, som hade verkställts av överbefälhavaren i samråd med civilförvarsstyrelsen, fick man kanske i början en liten chock vid tanken på att från Stockholm skulle evakueras 750 000 människor och att alla städer med över 15 000 invånare skulle bli föremål för en betydande utrymning. Där ställs man såvitt jag kan förstå inför problem av jätteformat som väl ingen i detta land egentligen tänkt igenom riktigt ordentligt. Å andra sidan var det med en viss förvåning jag iakttog att man i detta betänkande glömt ett så pass viktigt och betydelsefullt verk som arbetsmarknadsstyrelsen. Den omnämnes inte i betänkandet.

Verkskyddsmateriel m. m.

Om vi skulle drabbas av olyckan att komma i ett krig är det väl ändå inte civilförsvarsstyrelsen som skall sköta hela den civila livsföringen, utan också arbetsmarknadsstyrelsen har för det svenska folkhushållet mycket väsentliga arbetsuppgifter i ett sådant läge. Då jag studerade detta betänkande fick jag ett intryck av att även överbefälhavaren känner en viss oro inför det nuvarande läget, och jag tror det är denna oro som kommit till uttryck i att han blandat sig i denna diskussion. Då får man emellertid inte i den diskussionen tappa bort arbetsmarknadsstyrelsen.

I vårt land har vi dels en civilförsvarspliktslag och dels, när det av krig eller utomordentliga förhållanden så påfordras, en tjänstepliktslag. Båda dessa lagar förutsätter var för sig att man ganska fritt skall kunna disponera över det svenska folket och utnyttja tillgängliga krafter på de områden där de är mest lämpliga, men lagarna är icke samordnade till en enhetlig funktion. Civilförsvarsstyrelsen kalkylerar med att den för att tillgodose sitt behov skall ha omkring 800 000—1 000 000 människor till sitt förfogande för olika ändamål. Men det är ju samma människor som arbetsmarknadsstyrelsen skall förfoga över för att tillgodose sin verksamhet, och här kommer man in på två organs kompetensområden. Vem är det som bestämmer rörande förfogandet över dessa människor? Det är samma människor det gäller i båda fallen. Man har inte en cirkel av folket för arbetsmarknadsstyrelsen och en annan vid sidan om — som man har för krigsorganisationerna exempelvis — för civilförsvarsstyrelsen, utan dess bortåt en miljon människor tränger också in i samma människomassa. Det är där jag tror man kommer att möta utomordentligt svårbemästrade problem om man inte i tid har sin blick uppmärksam riktad på desamma.

Jag skall bara ta ett litet exempel

som kan ge en blixtbelysning av de svårigheter man kan möta. Låt oss antaga att vi på ett ställe har en mycket viktig industri, vars drift är beroende av att det finns två maskinister. Låt oss vidare antaga att dessa maskinister för-olyckas. Vi gör då tankeexperimentet att en annan fabrik har ett par man i överskott. Arbetsmarknadsstyrelsen säger: De männen tar vi och flyttar till den fabrik som mist sina maskinister, ty den är ur folkförsörjningens synpunkt så betydelsefull att vi måste ha den i gång. Då kommer civilförsvarschefen och säger: Det går inte, ty dessa två män har jag disponerat för arbetsuppgifter inom civilförsvaret. Vem är det som skall slita denna tvist? Den punkten är oklar, och problem av denna art kommer att möta gång på gång om man inte i tid uppmärksammar dessa spörsmål. Det är därför jag för min del anser det enda riktiga vara att redan från begynnelsen skapa sådana förutsättningar, att en avvägning kan göras mellan de olika önskemål som tränger sig på och att det därvid kan tillses att det för tillfället mest angelägna önskemålet blir tillfredsställt.

Det finns emellertid i detta sammanhang också en annan fråga som dyker fram, och det är den förtroendefråga jag tidigare omnämnde. Nog kommer det väl att bli ganska villrådigt och nog kommer det väl att bli bristande förtroende för en instans, om samma människor med stöd av två olika lagar kallas till två olika arbetsuppgifter. Nog kommer väl den personen att stå där och undra vad han skall göra. Jag frågar mig därför om man inte måste göra en ganska radikal omläggning och samordning av dessa två intressen.

Jag tror inte man kan hålla på att lappa på det gamla täcket, utan man måste gå till grunden med det hela. I den diskussion som nu förs vill jag då föra fram den tanken, att man helt enkelt avskaffar den nuvarande civilförsvarsstyrelsen och bygger ut arbets-

Verkskyddsmateriel m. m.

marknadsstyrelsen med ytterligare en avdelning, som får till sin uppgift att handlägga de civilförsvarsfrågor som kan förekomma. Därigenom vinner man dels att det blir en gemensam ledning och dels att hela verksamheten kan samordnas. Dessutom får man till sitt förfogande praktiskt taget gratis hela den arbetsmarknadsorganisation med länsarbetsnämnder, arbetsförmedlingar m. m. som finns.

Jag tror emellertid att man måste göra en viss omläggning på ytterligare en punkt för att lösa förtroendefrågan. Ute i kommunerna finns i dag civilförsvarsnämnder, som dock egentligen inte har fullmakt att uträtta någonting. Jag tror att man bör företa en omgestaltning på detta område och ge civilförsvarsnämnderna samma ställning som övriga nämnder och styrelser inom kommunerna. Därigenom skapas också en naturlig anknytning till den kommunala förvaltningen. Därest olyckan skulle drabba oss, bör inte folk tvingas att vända sig från de organ, som de normalt brukar vända sig till i fredstid, och helt plötsligt ställas inför främmande människor med vilka de kanske aldrig haft någon kontakt och som de inte hyser samma förtroende för som för de mera traditionella organen.

Genom en samordning med arbetsmarknadsstyrelsen skulle man också få bättre kontakt med näringslivet liksom med den kommunala förvaltningen. Men av den största betydelsen i detta samband är kanske att människorna skulle känna samma förtroende i sitt handlande som de gör i sin normala levnad under fredstid när de vänder sig till ett kommunalt organ.

Herr talman! När man diskuterar civilförsvarets framtida organisation tror jag inte man kommer ifrån en diskussion om de problemställningar som jag här i någon mån har berört utan att gå in i detalj. Man kan nämligen inte ha det så ordnat, att det finns två instanser med samma kompetensområde. Frå-

gan måste ordnas på ett radikalare sätt som medger en bättre samordning än nu mellan de olika intressen som finns i samhället.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Civilförsvaret här i landet är föremål för utredningar från tre olika håll. Vi har 1953 års civilförsvarsutredning, vidare den Lindholmska utredningen, vilken såsom framgick av vad herr Lindholm själv sade i sitt nyss hållna anförande har att avgränsa sig till utbildningsfrågorna, och slutligen statens organisationsnämnd. Alla dessa tre instanser skall i samarbete med varandra försöka komma underfund med vad som bör göras i dessa frågor. Det har ju innan utredningarna tillsattes och även senare förekommit mycket kritik.

Herr Gustafsson i Stockholm ställde här en fråga till enmansutredaren av utbildningsfrågorna, och denne uppehöll sig i sitt svar i huvudsak vid frågor som ligger utanför hans utredningsområde. Detta får väl, såsom han själv antydde, uppfattas som ett diskussionsinlägg, vilket 1953 års civilförsvarsutredning bör beakta i den omfattning som nu gällande direktiv för utredningen ger möjlighet till. Jag hade nog ett intryck av att herr Lindholm sträckte sig litet längre än den skinnfällan räcker. Jag måste för egen del säga att vi medan denna utredning pågår måste anse oss absolut förhindrade att ge uttryck åt någon mera bestämd åsikt om hur civilförsvaret bör vara organiserat i framtiden.

Jag betraktar det också som olämpligt att försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen i sin promemoria givit till känna hur de anser att utrymningsfrågorna bör lösas. Denna promemoria har regeringen för övrigt i sin tur remitterat till 1953 års utredning för yttrande. Där har de liksom tagit ut litet i förskott av vad 1953 års utredning kan komma till, och jag tyckte att också

Verkskyddsmateriel m. m.

herr Lindholm försökte ta ut i förskott något av vad som kan komma att föreläs av utredningen.

Jag ber, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Herr talman! Till herr Gustafsson i Stockholm skulle jag vilja säga, att regeringen inte har tagit ställning till huruvida det skall bli någon utbildning i skolverkskydd. Det blir en fråga som vi får ta upp senare. Däremot vet jag ju att civilförvarsstyrelsen är inställd på att en sådan utbildning skall anordnas.

Vad sedan frågan om förtroendet för civilförsvaret beträffar, så fattar jag herr Lindholm på det sättet att han menade att allmänheten inte har en så positiv inställning till civilförsvaret som man skulle kunna önska. Det är möjligt att han har rätt på den punkten, det skall jag inte yttra mig om. Däremot vill jag säga ifrån, att det är uppenbart att civilförsvaret här i Sverige liksom väl på de flesta andra håll ute i världen befinner sig i vad man kan kalla för en brytningsperiod. Civilförsvaret är ju överallt tämligen nytt i sin nuvarande gestalt. Till det kommer att det har inträffat för civilförsvaret revolutionerande händelser inom krigstekniken under senare tid. Jag syftar då naturligtvis på tillkomsten av de nya förstörelsemedlen, de fruktansvärda atom- och vätebombarna med deras förödande verkan för storstäder och andra platser. Jag syftar också på den snabbare flyghastigheten och den därigenom uppkommande kortare förvarningstiden för befolkningen mot ett kommande fientligt flyganfall. Allt detta är ju nära nog revolutionerande ting för ett civilförsvaret, förhållanden som den arbetande civilförvarsutredningen naturligtvis måste lägga till grund för sitt arbete.

Jag har bara velat påpeka dessa förhållanden, att vi alltså världen över torde befinna oss i en brytningstid vad civilförsvaret beträffar.

Herr **RUBBESTAD** (bf):

Herr talman! Det var ju intressanta synpunkter herr Lindholm framförde i sitt anförande, men jag vill i likhet med herr Åkerström säga, att det nog bleve mycket svårt att komma fram på de linjerna. Jag vill nöja mig med att säga att vi har två utredningar för civilförsvaret, och vi får väl avvakta och se vilka förslag de kommer med och vad remissmyndigheterna har att yttra över de olika förslagen. Sedan får ju riksdagen möjlighet att ta ståndpunkt. Intill dess anser jag att vi utan vidare kan ta det förslag som här föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **GUSTAFSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till vad statsrådet Hedlund här anförde säga, att det gläder mig att regeringen inte har tagit ståndpunkt till denna skolverkskyddsorganisation. Men jag vill hänvisa till att man från civilförvarsstyrelsens sida i september månad 1954 skickade ut anvisningar för anordnande av ett sådant skolverkskydd. Det har tydligen skett utan att regeringen varit engagerad, och det finner jag vara ganska anmärkningsvärt.

Man säger också i dessa anvisningar hur det hela skall vara organiserat. Det skall vara ledning, verkskyddsledare, ersättare, brandtjänst osv., och det framgår även hur denna skolverkskyddsorganisation skall planläggas. Men vi befinner oss nu i ett läge då hela organisationen är under omprövning. Man är väl ganska klar över att man i varje fall i tätorterna inte lär kunna bedriva någon skolverksamhet under krig utan att man då får evakuerade dessa skolor. Om det då tjänar nå-

Verkskyddsmateriel m. m.

gonting till att *nu* skaffa detta material och kosta på de pengar som fordras för utbildningen och uppbyggandet av denna organisation, det är detta jag har ställt mig mycket tveksam till i det läge som nu är.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Man säger här att jag har tagit ut i förskott och sträckt mig något längre än skinnfällan räcker. Jag vill bara på den punkten säga, att som ledamot av andra kammaren har jag väl ändå den obestridliga rätten att framföra synpunkter på ett spörsmål, som är föremål för en ganska ingående debatt i vårt land. När jag har studerat denna fråga har jag faktiskt kommit till det resultatet, att man inte kan komma ifrån arbetsmarknadssynpunkten, och om utvecklingen går i den riktningen att vi tvingas acceptera de synpunkter som ÖB har lagt på sin utredning, blir arbetsmarknadssynpunkten ännu mera markerad än den har varit tidigare. Det är därför som jag menar att man på något sätt måste genomföra en samordning med arbetsmarknadsstyrelsen och dess arbete. Man kan inte ha så ordnat i vårt land att man har två instanser som förfogar över en väsentlig del av det svenska folkets arbetskraft var och en för sig, utan det måste samordnas, och det har icke skett hittills.

Det var kanske naturligt att de utredningar som gjordes före 1948, innan arbetsmarknadsstyrelsen blev ett fast ämbetsverk på samma sätt som i dag, glömde bort arbetsmarknadsstyrelsen i diskussionerna. Men jag tycker inte att man borde glömma den nu.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Med anledning av departementschefens konstaterande, att civilförsvaret befinner sig i ett brytningsskede, har jag behov av att göra en kompletterande reflexion. Hans konstaterande är fullständigt riktigt,

både med hänsyn till militärtekniken, som herr statsrådet påpekade, men också med hänsyn till hela det beträngda investeringsläge, som över huvud taget råder här i landet. Med hänvisning till vad utskottet skrivit under en föregående punkt beträffande civilförsvaret måste man fråga sig, om det är riktigt att medan allt flyter på detta område och utredningar pågår förbruka pengar i den skala som man här gjort. Nog får man förstå att det bidrager till den förtroendekris, som efter vad herr Lindholm med full rätt konstaterat råder beträffande civilförsvaret, att man i ett läge, då man inte vet, vilka krav som den moderna militärtekniken kommer att ställa på t. ex. skyddsrumbygget, för specialskyddsrum och allmänna skyddsrum disponerar dels statliga medel, dels kommunala medel i en så betydande omfattning som det här är fråga om, samtidigt som mycket stora allmänna investeringsändamål totalt måste eftersättas.

Här konstateras under punkt 200 i utlåtandet, att man icke är bunden vid en viss utbyggnadstakt utan att man på centralt håll har möjlighet att göra de förskjutningar, som befinner påkallade. Jag skulle därför vilja hemställa till herr statsrådet att resa ut i landet och titta på en del av de jag vågar säga oerhört påkostade skyddsrumsanläggningar som här utföres samtidigt som skolor och andra ändamål, som är i högsta grad angelägna, måste stå på väntelistan. Kan detta byggande verkligen vara riktigt i ett läge, där vi icke vet vilka krav som kommer att ställas på dessa byggnationer och om vi över huvud taget i ett kritiskt läge kommer att få användning för dem, än mindre om de fyller sitt ändamål? Som herr Lindholm påpekade tror jag att det även i detta stycke finns anledning till allvarlig självrannsakan från både civilförsvarsstyrelsens sida och de myndigheters, under vilka civilförsvarsstyrelsen sorterar.

Verkskyddsmateriel m. m.

Herr ONSJÖ (bf):

Herr talman! Vi har ju kommit att ta upp en principdebatt på den sista punkt i utlåtandet, som rör civilförsvaret, fastän kammaren redan har beslutat beträffande samtliga övriga punkter om civilförsvaret. Det kanske är litet oegentligt. Jag erkänner för min del, att vi befinner oss här i en litet underlig situation. Vi har över hela linjen bifallit Kungl. Maj:ts förslag, vilka i sin tur bygger på civilförsvarsstyrelsens anslagsäskanden. Men nu är det så, som herr Lindholm erinrade om, att civilförsvarsstyrelsen tillsammans med arméstaben har utarbetat en promemoria, som tyder på att man inom civilförsvarsstyrelsen har ändrat uppfattning angående planläggningen av civilförsvaret. Jag menar att vi har faktiskt beslutat på grundval av förslag från civilförsvarsstyrelsen, som denna styrelse kanske inte står för i dag. Jag har funderat på om inte det riktigaste hade varit att återremittera hela frågan så att utskottet kunnat inhämta civilförsvarsstyrelsens yttrande, huruvida styrelsen nu vill ha en annan anslagsfördelning på grund av sin ändrade uppfattning angående planläggningen.

Det är ju synnerligen värdefullt att detta ämne diskuteras och att alla möjliga synpunkter kommer fram. Men å andra sidan tycker jag nog liksom herr Åkerström, att det kanske kan vara risk med att alltför mycket diskutera detta inför öppen ridå. I varje fall är det uppenbart, att det bidrar till att öka den misstro och den villrådighet, som otvivelaktigt finns bland dem som arbetar inom civilförsvaret.

Beträffande den promemoria som nu har gjorts upp av civilförsvarsstyrelsen och arméstaben, är det ju framför allt de senaste erfarenheterna om vätebombens verkningar, som har gjort, att man så att säga börjat tänka om. Jag har emellertid för min del kommit till den uppfattningen, att den promemorian kanske inte är så märklig till sitt sak-

liga innehåll, utan mera med hänsyn till sin tillkomst och framför allt publicering. Det pågår ju som här sagts utredning, och jag är själv med i 1953 års civilförvarsutredning. Det är ganska ovanligt, att man inom ett verk utan kontakt med en pågående parlamentarisk utredning sätter i gång en s. k. utredning och offentliggör och gör reklam för de resultat man kommit till på sådant sätt, att allmänheten fått den uppfattningen, att nu är civilförvarsproblemet löst. Så enkelt är tyvärr inte det hela. Promemorian har inte, så vitt jag förstår, bidragit till att minska den misstro och villrådighet som otvivelaktigt finnes bland dem som arbetar inom civilförsvaret. Allmänheten frågar sig nu hur man skall handla.

Detta är en utomordentligt allvarlig fråga. Vi vill inte offra ett enda öre mer på civilförsvaret än som är nödvändigt, men å andra sidan vill vi inte ta några onödiga risker. Det är så många avvägningsfrågor — herr Lindholm har varit inne på detta — och så utomordentligt besvärliga saker, att vi nog får lugna oss så att vi åtminstone tänker igenom dem litet grand innan vi kommer med förslag.

Som det tidigare sagts går ju promemorian ut på att man skall utrymma 95 procent av bl. a. Stockholms stad och andra städer ner till 15 000 invånare. Det är förfärligt lätt sagt och mycket enkelt att komma med sådant program. Men vi måste tänka igenom i vad mån det över huvud taget är möjligt att realisera en sådan sak, hur nödvändig den än kan vara. Jag tror att vi inte har annat att göra än att tills vidare arbeta efter de linjer som vi har gått in för. Så förfärligt revolutionerande omvälvningar i planläggning och organisation tror jag inte är möjliga att åstadkomma.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Som Iekmannarepresentant i civilförsvarsstyrelsen och som

Verkskyddsmateriel m. m.

ledamot av en tidigare utredning på civilförsvarets område skall jag be att få säga några ord.

Det har från herr Lindholms och herr Ståhls sida talats om en förtroendekris vad beträffar civilförsvaret. Jag tror inte man skall överdriva innebörden av det ordet. Det kanske ändå är på det sättet när man ser på civilförsvaret, att intresset stiger och sjunker i förhållande till läget i världen. Så snart vi tror, att det blir litet lugnare, ser vi gärna efter, om vi kan få ned kostnaderna för detta ändamål, och det är i och för sig inte något fel i det.

Vad som närmast föranledde mig att begära ordet var herr Ståhls uttalande om att det för närvarande sker felinvesteringar i fråga om skyddsrummen. Jag tycker nog att i det avseendet har både herr Lindholm och herr Ståhl varit litet för snabba i sina omdömen. Det är alltid lätt att vara efterklok, och den revolutionerande utveckling som faktiskt skett och som statsrådet omnämnde beträffande bland annat vätebomben har inte varit möjlig att förutse tidigare.

Jag vill också till herr Ståhl säga att de skyddsrum som vi bygger i berg kommer att bereda ett gott skydd åtminstone i vissa situationer även emot t. o. m. vätebomber. Jag skall sedan inte gå in på att det kanske blir svårt att få ut folket ur dessa skyddsrum, men att det är stabila saker som åstadkommes är säkert.

Det är alldeles klart — därom är jag ense med herrarna — att man får bedöma läget ifrån de nya erfarenheter och rön som göres, men det är detta som de sittande utredningarna skall göra. Det vare mig fjärran att förmena herr Lindholm att i kammaren komma med så många förslag som helst till lösning av dessa problem, men den riktiga gången måste vara, som herr Åkerström sade, att när det sitter den Löfgrenska utredningen som skall brottas med dessa problem, får vi såsom vi

brukar göra avvakta det resultat som utredningen kan komma till.

Vidkommande civilförsvarsstyrelsens promemoria tycker jag inte heller att styrelsens åtgärd skall betraktas som alltför, skall vi säga, problematisk. Jag betraktar det inte som någon belastning för styrelsen att den gjort denna utredning på eget bevåg. Snarare kan man säga att det vittnar om en viss initiativförmåga. Vad som här skett är bara såvitt jag förstår, att när denna promemoria redovisats till chefen för inrikesdepartementet, kommer den i vanlig ordning — vilket kanske redan skett — att remitteras till den sittande utredningskommittén. Sedan kan man alltid diskutera, hur intim kontakten borde ha varit mellan styrelsen och utredningskommittén i detta fall.

Jag har velat anföra den synpunkten, herr talman, att man inte bör vara alltför snabb med sina omdömen både när det gäller civilförsvaret över huvud taget och civilförsvarsstyrelsens åtgärder i detta fall, utan göra så, som eljest är kutym — avvakta det resultat som de sittande utredningarna kan komma till. Tids nog blir det då tillfälle att ta upp dessa saker i riksdagen.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först säga till herr Lindholm, att han missuppfattade mig när han påstod att jag skulle sagt att han för sin del hade sträckt sig längre än skinnfällan räckte. Jag sade bara att om vi skulle sträcka oss så långt i utredningen som herr Lindholm tänkte sig, så skulle utredningen nog sträcka sig längre än skinnfällan räckte, med andra ord gå utöver sina direktiv.

I sitt sista anförande uttalade herr Thapper att han tyckte det var bra att civilförsvarsstyrelsen gjort sin utredning. Men, herr Thapper, är det en utredning man har gjort? Det ligger så till att 1953 års utredning, där jag är med, sysslar precis med detta och

Verkskyddsmateriel m. m.

gör en verklig utredning. Men vad försvarsstaben och civilförsvarsstyrelsen gjort betraktar inte jag som en utredning, utan det är ett par man som satt sig vid ett skrivbord och haft tillgång till en del statistik, och så har man skisserat hur man tycker det bör vara, ifall det eller det inträffar. Jag måste säga mig att uttrycket »utredning» innehåller något mycket mera än denna begränsade arbetsuppgift som är en skrivbordsprodukt och ingenting annat.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Jag skall inte tvista med herr Åkerström om vi skall kalla det utredning eller något annat. Det har underordnad betydelse. Vad det innehåller är ändå ett försök till en bedömning av en vätebombs verkningar över vårt samhälle. Säg att det är en bedömning. Men vad man här kan tvista om är om detta inte skulle fallit under den nuvarande utredningskommitténs arbete. Jag tycker att på den punkten är inte någon större skada skedd, när ändå materialet ställs till utredningskommitténs förfogande.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är bara en synpunkt jag vill anföra i anslutning till herr Thappers uttalande att jag skyndat för fort med mitt yttrande och att jag borde ha väntat på de andra utredningarna.

Om man är beredd att acceptera vad som framkommit i överbefälhavarens utredning är det ostridigt att jag har rätt när jag säger, att denna fråga berör hela arbetsmarknaden. En förutsättning för att förslaget skall kunna genomföras är att man kan omställa hela den svenska arbetsmarknaden. Det är ändå ett problem som i första hand angår arbetsmarknadsstyrelsen som sådan.

Herr THAPPER (s):

Herr talman! Till herr Lindholm vill jag säga — jag har sagt det redan förut

— att jag har inte något att invända emot att han kommer med ett sådant förslag som att arbetsmarknadsstyrelsen kopplas in. Om detta förslag är riktigt eller oriktigt kan jag inte för dagen bedöma. Det är möjligt att herr Lindholm kan göra det. Jag menar att man på den punkten får avvakta det resultat, som utredningen kommer till.

Det är väl riktigt att det har hänt en en del, sedan vi inom 1945 års civilförsvarsutredning sysslade med dessa ting — bl. a. har ju arbetsmarknadsstyrelsen tillkommit som statligt verk — men det må de nuvarande sakkunniga få ta ställning till, som jag sade förut.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

Punkterna 205—222

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 223

Lades till handlingarna.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggande av garnisonssjukhuset i Skövde m. m.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 14

Yrkesundervisning och folkbildning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1955/56 till yrkesundervisningen samt till folkbildningsåtgärder i övrigt m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—7

Vad utskottet hemställt bifölles.

Understöd åt handelsgymnasier — Bidrag till textilinstitutet i Borås

Punkten 8

Understöd åt handelsgymnasier

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet vid denna punkt i det enda syftet att fästa uppmärksamheten vid och stryka under en opinionsyttring, som utskottet har givit till känna och som ur min synpunkt och ur de motionärers synpunkt, som anmält sig i detta ärende, är alldeles särskilt värdefull.

Den omständigheten, att Jönköpings handelsgymnasium inte heller i år kunnat komma i fråga för statsbidrag, kan självklart inte framkalla några glädjeyttringar på håll, där man haft och har tillfälle att närmare följa utvecklingen av denna i alla avseenden fördömligt uppbyggda och ledda läroanstalt. Vi kände oss besvikna i fjol, vi känner oss besvikna också i år, detta därför att det föresvävat oss att det dock förefunnits rätt starka sakskalet för ett ställningstagande som inneburet, att Jönköpings handelsgymnasium fått prioritet denna gång. Jag vill rikta uppmärksamheten på att vårt handelsgymnasium alldeles särskilt strikt har iakttagit de bestämmelser som gäller för statsunderstödda handelsgymnasier. Det tycks mig som om den omständigheten borde ha kunnat på ett lämpligt sätt premieras, så att skolan redan nu fått komma i åtnjutande av statsbidrag. Nu har emellertid utskottet, som jag nyss sade, givit till känna en mening här, som jag skulle vilja fästa uppmärksamheten vid och ge min livliga anslutning till. Utskottet säger att det förväntar, att departementschefen nästa år låter Jönköpings handelsgymnasium komma upp i den grupp, som åtnjuter statsbidrag, med det goda detta innebär. Det ligger häri en klar anvisning och en bestämd uppfordran; jag vill som sagt stryka under detta.

Jag har, herr talman, i detta sammanhang icke något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Bidrag till textilinstitutet i Borås

Kungl. Maj:t hade (punkt 303, s. 600—603) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100 900 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom andra kammaren av herr *Sjölin m. fl.* väckt motion (II: 58), vari hemställts att riksdagen måtte besluta, att även facklärare vid textilinstitutet i Borås med inplacering i löneklasserna 25—28 skulle erhålla uppflyttning två löneklasser och alltså inplaceras i löneklasserna 27—30,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Magnusson m. fl.* (I: 315) och den andra inom andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* (II: 255), i vilka hemställts att riksdagen till Bidrag till textilinstitutet i Borås för budgetåret 1955/56 enligt överstyrelsens för yrkesutbildning förslag ville anvisa förutom av departementschefen föreslagna 100 900 kronor dels 2 800 kronor för facklärarnas löneförbättring, dels 1 500 kronor för extralärares och assistenters löneförbättring eller sammanlagt 105 200 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 315 och II: 255 samt II: 58, till Bidrag till textilinstitutet i Borås för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 100 900 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Hesselbom, Arrhén, Skoglund* i Do-verstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen

Bidrag till textilinstitutet i Borås

mätte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 315 och II: 255 samt II: 58 till Bidrag till textilinstitutet i Borås för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 105 200 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Man får väl säga, att den fråga som behandlas under punkt 12 i föreliggande utskottsutlåtande inte hör till storleksordning nummer ett. Inte desto mindre är den av den vikt att jag vill säga några ord om densamma. För textilinstitutet i Borås och dem denna fråga gäller är den viktig nog. Såväl motionärernas ståndpunkt i frågan som reservanternas i utskottet har mycket starka skäl för sig synes det mig. Ökningen av anslagssumman med 4 300 kronor är ju synnerligen blygsam men skulle likväl för institutet betyda en icke ringa förbättring.

Textilbranschen kämpar som alla vet en hård kamp för närvarande; på den saken skall här inte spillas många ord. Vi kan erinra om att mekanisering och effektivisering utan höjning av arbetsstyrkan av statsmakerna i skilda sammanhang rekommenderats som vägen ur down-läget. Vi tror att hög teknisk standard är en av vägarna till förbättrad lönsamhet. Men det är ju solklart att rationaliseringen främst åvilar teknikerna, och därför gäller det att tillse att utbildningen för dessa blir så effektiv som möjligt och att de yppersta lärarkrafter kommer att stå till förfogande. Både vid Lennings i Norrköping och i Borås studerar nu ungdom som dyrt får betala sina studier. Jag känner inga motsvarande allmänna statsunderstödda läroanstalter, där eleverna får betala så höga terminsavgifter — 500 kronor per läsår — som vid textilinstitutet. Därav bör åtminstone följa, menar vi då, att de har

tillgång till de allra bästa lärarkrafter. Jag vill visst inte påstå, att så nu inte är fallet, men vi hävdar, att de lärare, som här arbetar — det gäller ju tre lärares löneuppflyttning — har alla skäl för sig.

Det bör även påpekas att anslaget till lärare och assistenter vid Borås textilinstitut är lägre än det som utgår t. ex. vid de kommunala yrkesskolorna. Jag kan omöjligen inse det rimliga i att denna lilla grupp av lärare skall behöva avstå från den höjning i lön, som praktiskt taget alla lärare i motsvarande ställning kommit i åtnjutande av.

Jag skall, herr talman, inte här ingå på textilinstitutets ekonomi och vad landstinget anslår, utan bara konstatera, att den sak det här gäller är en angelägenhet, som jag tror sträcker sig över hela vårt land. Det är angeläget att de bästa krafter knyts till den tekniska utbildning som här ges, och en förutsättning för detta är ju att tjänsterna är infogade i riktiga och skäliga löneklasser. Kungl. överstyrelsen för yrkesutbildning har ju även med skärpa framhållit detta.

Vi anser det synnerligen angeläget att lönesättningen vid textilinstitutet i Borås blir sådan, att institutet inte bara kan behålla de lärarkrafter som nu arbetar där utan också, vad det gäller nyrekrytering av välkvalificerade krafter, måste man kunna knyta till institutet det bästa som står att få här i landet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som under punkt 12 i statsutskottets utlåtande nr 72 avlämnats av herrar Hesselbom och Arrhén m. fl. Den lilla summa det gäller, eller höjning från 100 900 kronor till 105 200 kronor, är, som vi ser saken, synnerligen väl motiverad.

Häruti instämde herr *Sjölin* (fp).

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Då jag vid denna punkt

har väckt en motion, har jag anledning att här understryka betydelsen av förslaget i den reservation som avgivits och som herr Gustafsson i Borås här talat för.

Beträffande textilinstitutet i Borås har vi år efter år återkommit med motioner, i vilka vi hemställt om större anslag än vad som f. n. utgår. Vi har också tagit upp frågan om institutets omorganisation, så till vida att det skulle få en huvudman. Närmast har det då varit meningen att respektive Älvsborgs läns landsting och Norrköpings stad skulle bli huvudmän för instituten i Borås och Norrköping. Om den saken pågår nu en utredning, och jag tror att det föreligger vissa möjligheter att få frågan uppklarad, eftersom förhandlingar nu upptagits. Redan 1948 förklarade sig vårt landsting i Älvsborgs län villigt att övertaga huvudmannskapet för textilinstitutet i Borås, och vi hoppas och tror att den saken skall kunna ordnas.

Här gäller det en mindre fråga, som det dock enligt min mening är ett rättvisekrav att ordna upp, nämligen att rätta till det förhållandet, att ett par vid institutet anställda lärare blivit bortglömda i lönehänseende. Att så är fallet framgår även av skrivningen i förevarande utskottsutlåtande, där det heter: »Ett av överstyrelsen för yrkesutbildning framlagt förslag om höjning med två löneklasser även för facklärarna, som nu är placerade i 25—28 löneklasserna, samt om ökning med 1 500 kronor av det för närvarande med 3 500 kronor uppförda bidragsbeloppet för avlönande av extra lärare och assistenter har departementschefen däremot ansett sig icke böra biträda.»

Som alla vet arbetar textilindustrin med stora svårigheter. Man har i det sammanhanget bl. a. diskuterat frågan om ökat tullskydd för vår industri, men jag tror inte att någon berörd part är inställd på att gå den vägen. I stället vill man genom större rationalisering

Bidrag till textilinstitutet i Borås

skapar en förbättring av våra konkurrensmöjligheter inom landet. Därvidlag är det främst fråga om utbildning av tekniker och arbetsledare vid Borås textilinstitut.

Vår hemmaindustri producerar ungefär två tredjedelar av alla de produkter vi konsumerar inom landet, och resten importerar. Den fråga vi ställs inför är då: Skall vi släpa efter på industriens område och i detta fall låta importen överta vår textilmarknad, eller skall vi ge textilindustrin ökade möjligheter att hävda sig? Vi motionärer utgår ifrån att det här gäller att få kvalificerat folk till textilindustrin, och en förutsättning härför är i sin tur att vi har kvalificerade lärare. Vi anser det därför olämpligt att, som här skett, skapa en känsla av begången orättvisa i lönesättningen, så att berörda befattningshavare känner sig eftersatta på grund av att de sedan flera år tillbaka har haft sina löner fastlåsta.

Herr talman! Med understrykande av vad den föregående ärade talaren framhållit och med hänvisning till yrkandet i vår motion II:255 ber jag att få yrka bifall till den reservation, som vid punkt 12 i här förevarande utskottsutlåtande avgivits av herr Hesselbom m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hagård* (h) och *Andersson* i Hyssna (s).

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Det krav som rests från motionärernas sida i fråga om anslagssummans storlek måste ju betraktas som mycket blygsamt. Hade det bara gällt dessa 1 500 kronor hade nog avdelningen liksom statsutskottets majoritet utan alltför stora samvetsbetänkligheter kunnat gå motionärerna till mötes. Vi har samma uppfattning som de, att det i fråga om denna skola såväl som alla andra skolor är önskvärt att få så goda lärarkrafter som

Understöd åt folkbiblioteksväsendet

möjligt. Därom råder inga delade meningar. Men vi har en känsla av att denna fråga dock har en vidare betydelse. Detta är nämligen uteslutande en löneteknisk fråga och den har genomgått den vanliga prövningen i departementet. Utskottet har inte velat rucka på Kungl. Maj:ts förslag, då detta skulle kunna medföra konsekvenser, särskilt nu sedan allmänna tjänsteförteckningsrevisionen är genomförd i sin helhet.

Jag vill erinra om att vi har likartade skolformer med likartade statsbidrag och som i viss mån står i samma beroendeställning gent emot staten. Det är helt naturligt att inte heller de kan falla vid sidan av en eventuell åtgärd sådan som här föreslås. Jag kan exempelvis peka på Lennings tekniska skola i Norrköping, Konstfackskolan, slöjdskolan i Göteborg och en hel del andra sådana skolor. Det är därför helt naturligt att utskottet inte har velat ge sig in på en löneteknisk bedömning av dessa frågor, ty i så fall var det omöjligt för utskottet att veta var man hamnat. Vi har ansett att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva en sådan fråga som denna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den beträffande denna punkt avgivna reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjölin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12:o) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 13—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 22***Understöd åt folkbiblioteksväsendet**

Kungl. Maj:t hade (punkt 317, s. 618—634) föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till dels kommunala och med dem likställda folkbibliotek, dels ock skolbiblioteken att gälla, såvitt anginge de förra biblioteken, från och med den 1 januari 1956 och i fråga om de senare biblioteken från och med den 1 juli 1955, samt att till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 8 588 500 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft

dels en inom första kammaren av herr *Svärd* väckt motion (I: 310), vari hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag under åttonde huvudtiteln punkt 317 måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändrade grunder för statsbidrag, i vad avsåge skolbiblioteken, samt för budgetåret 1955/56 till Understöd åt folkbiblioteksväsendet anvisa ett förslagsanslag av 6 760 500 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr

Axel Andersson m. fl. (I: 56) och den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* (II: 27),

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar m. fl.* (I: 216) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 263),

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Pettersson* och *Elmgren* (I: 55) samt den andra inom andra kammaren av fröken *Vinge m. fl.* (II: 56), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att elevavgifter vid av skolöverstyrelsen anordnad biblioteksskola icke skulle utgå, räknat från 1 juli 1955, samt att anslaget till bibliotekskurser skulle höjas med 7 000 kronor till 67 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till kommunala och med dem likställda folkbibliotek, att gälla från och med den 1 januari 1956;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionen I: 310, såvitt här vore i fråga, samt motionerna I: 56 och II: 27 godkänna av departementschefen förordade ändrade grunder för statsbidrag till skolbiblioteken, att gälla från och med den 1 juli 1955;

c) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionen I: 310, såvitt här vore i fråga, samt motionerna I: 55 och II: 56 till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 8 588 500 kronor;

d) i anledning av motionerna I: 216 och II: 263 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört beträffande biblioteksförhållandena vid fångvårdsanstalterna.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Do-

Understöd åt folkbiblioteksväsendet

verstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort under b) och c) hemställa, att riksdagen måtte b) med bifall till motionen I: 310, såvitt här vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 56 och II: 27 besluta avslå Kungl. Maj:ts förslag om godkännande av de av departementschefen förordade ändrade grunderna för statsbidrag till skolbiblioteken, att gälla från och med den 1 juli 1955; och c) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 310, såvitt här vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 55 och II: 56 till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 6 760 500 kronor;

b) av herrar *Ohlon*, *Boman*, *Sundelin*, *Bengtson*, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Ljungkile, *Hoppe* samt *Widén* och fröken *Vinge*, vilka ansett att utskottet bort under c) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 55 och II: 56 ävensom med avslag å motionen I: 310, såvitt här vore i fråga, till Understöd åt folkbiblioteksväsendet för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 8 595 500 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Enligt Kungl. Maj:ts förslag, som blivitt tillstyrkt av statsutskottet, skall grunderna för statsbidrag under nästa budgetår ändras i vad avser skolbiblioteken. Detta kommer att medföra betydande kostnadsökningar för staten. Även om upprustningen av biblioteken måste betraktas som mycket önskvärd, anser reservanterna att de nuvarande grunderna med hänsyn till det statsfinansiella läget bör bibehållas även i fortsättningen. Detta skulle innebära att anslagen icke behöver uppräknas och att man här alltså kan göra en betydande besparing.

Med dessa få ord ber jag, herr tal-

Understöd åt folkbiblioteksväsendet

man, att få yrka bifall till reservationen av herr Arrhén m. fl.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlas flera var för sig mycket betydelsefulla frågor. Vi får en reform av statsbidragsbestämmelserna när det gäller folkbiblioteken, innebärande en förenkling och rationalisering, som jag tror att många kommunalmän kommer att hälsa med stor tillfredsställelse. Vi får också en upprustning av våra skolbibliotek. På den punkten har alla statsutskottets ledamöter utom högerrepresentanterna yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Det förslag som Kungl. Maj:t och statsutskottet har lagt fram anser jag visst inte idealiskt, men det innebär dock ett mycket stort steg på vägen mot en förbättring av förhållandena beträffande våra skolbibliotek. Jag kan inte hjälpa att jag finner det litet symptomatiskt att högern gång på gång, just när det gäller anslagen till folkbildningsarbetet, har en så negativ inställning. Jag beklagar detta och tar mycket bestämt avstånd från den reservation, som här framförts av herr Arrhén m. fl.

Frågan om skolbiblioteken var ju föremål för motioner vid föregående års riksdag, bl. a. en partimotion från folkpartiet. Vi framhöll där att det gällde ett gammalt önskemål från skolöverstyrelsen, från lärarorganisationerna och från skolkommissionen. Denna sade så här: »Biblioteket bör vara skolans hjärtpunkt. Dess roll kommer för framtidens skola att vara betydligt större än den i allmänhet varit i skolan hittills.»

Vi talar i denna folkpartimotion om hur biblioteken kan, genom att ställa till ungdomens förfogande goda böcker, bli en motvikt mot seriemagasinet

lockelser. Vi talar om biblioteken som ett hjälpmedel i skolans vanliga fortlöpande undervisning. Man vill ju, vilket är mycket betydelsefullt, i den nya skolan lära eleverna att arbeta på egen hand och själva ta reda på litet av vad de behöver veta, och för det behövs goda bibliotek. Detta har man sedan länge insett för läroverkens vidkommande. Det kan behövas en upprustning där också. Medan läroverken dock har bibliotek, har det i många av våra skoldistrikt hittills saknats skolbibliotek.

Vi sade i fjol i folkpartimotionen, att det är vår bestämda uppfattning, att en lösning av denna fråga inte kan uppskjutas utan allvarliga risker för den svenska folkskolans standard, och vi förväntade, att förslaget efter bearbetning så snart som möjligt skulle komma på riksdagens bord. Jag är därför glad åt det förslag som nu kommit, och trots att jag på en del punkter skulle velat ha en viss annan utformning, vill jag i denna del helt ansluta mig till utskottets inställning.

Från skolbiblioteken kommer jag över till biblioteksskolan — den institution alltså, som ger så att säga slututbildningen åt våra bibliotekarier vid folkbiblioteken. För att komma in i denna biblioteksskola skall man i regel ha avlagt akademisk examen, och man får först genomgå en tids oavlönad elevtjänstgöring, varigenom man får praktisk biblioteksutbildning. Under hela denna tid växer alltså studiekostnaderna. Sedan skall man som en avslutning delta i den av skolöverstyrelsen anordnade sexmånaderskursen. Förutom kostnader, som eleverna då regelmässigt har för att uppehålla sig i Stockholm, skall de betala en kursavgift på 250 kronor — den kommer som en toppbelastning på de övriga kostnaderna.

Vi är en del motionärer från olika partier, som ansett detta vara orimligt. Det visar sig att kostnaderna för stats-

verket, om man skulle avskaffa dessa elevavgifter, komme att bli ungefär 7 000 kronor. Jag vill vädja till kammarens ledamöter att på den punkten bifalla reservationen av herr Ohlon m. fl.

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Herr Birke fattade sig mycket kort om det föreliggande förslaget om förstärkning av anslagen till folkbiblioteksväsendet, framför allt då i vad det gäller skoländamål. Jag skall också fatta mig mycket kort, men jag hoppas verkligen att inte högern överlag står bakom herr Birkes yrkande. Jag har svårt att tänka mig i varje fall att de ledamöter av partiet i denna kammare, som har sin verksamhet på skolans område, skulle kunna ansluta sig till herr Birkes ståndpunkt.

Denna reformverksamhet kan vi ju, herr talman, inte uppskjuta. Den följer av övriga reformer på skolans område. Skolbiblioteket intar en mycket central plats i den moderna undervisningen, och det kanske får ännu större betydelse i morgondagens skola. Jag tycker för min del att högern kunnat söka ett utlopp för sin besparingsaktion på andra punkter av riksstaten. Det är inte riktigt att göra en sådan på denna speciella punkt.

Jag delar alltså de synpunkter, som fröken Vinge har anfört på denna punkt. Fröken Vinge har emellertid också yrkat bifall till en reservation, som skulle innebära att man inte avgiftsbelade kurserna för biblioteksskolans elever. Visserligen kan det, herr talman, sägas att det här gäller ett litet belopp, men å andra sidan får väl inte de olika beloppens storlek vara avgörande för i vilken ordning avgifterna på olika utbildningsvägar skall tagas bort. Det gäller dessutom här en mycket kort kurs — om jag inte missminner mig, omfattar den endast sex månader — och den kommer på ett mycket sent

5 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 14*

Understöd åt folkbiblioteksväsendet

stadium av kursdeltagarens utbildningsbana. Många av eleverna torde därför redan ha anställning vid bibliotek, från vilka de således är tjänstlediga. Man kan t. o. m. förutsätta att åtminstone en del av dem får behålla någon del av sin lön under kurstiden.

Herr talman! Med hänsyn härtill och till den stora kö, som nu väntar på förbättringar av studiebidrag och på att avgifterna för olika slag av utbildning skall avskaffas, så har utskottet inte kunnat finna det motiverat att redan nu införa avgiftsbefrielse från den speciella utbildning det här gäller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HOPPE (s):

Herr talman! Utskottsmajoriteten har uppenbarligen stött sitt avslagsyrkande beträffande motionen därpå, att man inte, när det gäller frågan om avgifternas borttagande, bör utvälja denna utbildning framför hela raden av andra utbildningsvägar.

Jag vill först och främst erinra om att vi på avdelningen och utskottet över huvud taget har ett mycket stort och levande intresse för att utvecklingen skall gå i den riktningen, att utbildningsvägarna blir i stort sett avgiftsfria, och det är väl inte för mycket sagt att vi redan med en viss frimodighet har gett oss i kast med den uppgiften, att ta bort avgifterna. Nu är det bara fråga om i vilken ordning man skall fortsätta. Vi som står för reservationen har menat, att det finns alldeles särskilda skäl för att man skall ta just denna utbildningsväg. Det förhåller sig så, att det ställs, såvitt jag kan förstå, förhållandevis mycket höga krav på kompetens hos dem, som vill bli bibliotekarier. De skall ha filosofie kandidatexamen och dessutom på denna bibliotekskurs, en ganska dyrbar utbildning alltså. När de sedan kommer ut blir de placerade — vill jag minnas — i 19 lö-negraden. Kostnaderna för utbildningen

Understöd åt folkbiblioteksväsendet

tycker vi icke står i rimligt förhållande till den lön, som de får. Detta kan väl på sitt sätt sägas vara en motivering för att man inte onödigtvis skall göra denna utbildning dyr. Detta är det ena.

Det andra är vad saken skulle kosta staten. Vår avdelnings ärade och kloke ordförande menar, att man, när det gäller utväljandet av de utbildningsvägar som skall göras avgiftsfria, inte får låta kostnaderna vara avgörande. Vi vet allesammans, att vi haft stor lust att ta bort andra och större avgifter, men vi har varit tvungna att säga nej. Ett borttagande måste nämligen ur statsfinansiell synpunkt vara något rätt betänkligt. Det har som antytt då varit fråga om ganska stora summor. Ur statsfinansiell synpunkt kan emellertid inte 7 000 kronor betyda något. Vi tycker, herr talman, att det kan vara rimligt, att de, som måste skaffa sig en så dyr utbildning, kan få denna påbyggnad, bibliotekskursen, gratis. Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen av herr Ohlon m. fl.

Överläggningen var härmed slutad. På därå givna proposition biföll kammaren till en början utskottets i mom. a) gjorda hemställan.

Beträffande mom. b) framställde herr andre vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av herr Arrhén m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) a) av herr Arrhén m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Eriksson i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 179 ja och 19 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Slutligen gav herr andre vice talmannen propositioner rörande utskottets hemställan i momentet c), nämligen på 1:o) bifall till utskottets hemställan i denna del; 2:o) bifall till den av herr Arrhén m. fl. avgivna reservationen i motsvarande del; samt 3:o) bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Vinge begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits propositionen om bifall till reservationen av herr Ohlon m. fl. följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 22:o) mom. c) i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Ohlon m. fl.

Utbildning av studieledare för folkbildningsarbetet m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Vinge begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 131 ja och 56 nej, varjämte 21 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. d)

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 23—30

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31

Utbildning av studieledare för folkbildningsarbetet m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt 326, s. 641—643) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 88 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Norman m. fl.* (I: 69) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjöstrand m. fl.* (II: 85), i vilka hemställts att riksdagen måtte bevilja ett anslag av 50 000 kronor att ställas till skolöverstyrelsens förfogande för utbildnings- och fortbildningskurser för musiklärare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 69 och II: 85, till Utbildning av studieledare inom folkbildningsarbetet m. m. för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 88 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Vinge*.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken VINGE (fp):

Herr talman! Under denna punkt behandlade utskottet bl. a. en motion, där man har begärt ökade anslag för utbildnings- och fortbildningskurser av musiklärare. Utskottet har avslagit denna motion. Jag har anslutit mig till utskottets uppfattning. Vi har hänvisat till att man på nästföljande punkt i denna proposition har vidtagit en höjning med så mycket som 400 000 kronor. Den punkten avser bidrag till studieförbunden för organisations- och administrationskostnader. Men ur detta anslag får också anslag utgå för det ändamål som avses i förevarande motion. Det är detta som är anledningen till att jag har varit med om att avslå motionen. Nu har det framhållits, att det är risk för att studieförbunden kommer att anse, att de behöver hela detta anslag för sin organisationsverksamhet och att de inte kommer att anslå några medel till dessa kurser. Därför vill jag på detta sätt via kammarens protokoll rikta en vädjan till åtminstone de största studieförbunden att anslå medel till åtminstone någon sådan kurs, då jag anser ändamålet mycket behjärtansvärt. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Fru SJÖSTRAND (fp):

Herr talman! Detta är ett gammalt önskemål. Jag beklagar, att både departement och utskott varit så kallsinniga inför denna begäran om ekonomiskt bistånd till kurser för lärare i musikcirklar. Bakom denna motion står en rad riksdagsledamöter från fyra olika politiska partier. Motionen påvisar med all tydlighet det stora behov av lärare som föreligger för den grundläggande undervisningen såväl i musik-

Utbildning av studieledare för folkbildningsarbetet m. m.

cirklar som vid musikskolor. Liknande framställningar har gjorts vid tidigare tillfällen i riksdagen. Samma önskemål har ganska klart uttalats av skolöverstyrelsen, folkbildningsutredningen, musikutredningen, folkbildningsförbunden och musikskolorna, d. v. s. från alla dem som sysslar med den frivilliga musikundervisningen och som nu faktiskt står rädlösa inför bristen på lärare.

Medan denna begäran gång på gång avslås växer skarorna av musikintresserad ungdom, som vill ha undervisning och handledning. Om särskilt anslag för denna verksamhet var välmotiverat, när frågan först bragtes på tal, är behovet i dag skriande. Kommunerna har på många håll visat sig mycket intresserade och offrat åtskilligt med pengar för detta ändamål. Men den värsta bristen kvarstår i alla fall, den som kommunerna inte själva kan klara, nämligen bristen på lärare, bristen på personer som har sådan pedagogisk utbildning att de kan undervisa. Just den grupp ungdomar, som har lust och intresse att samla sig kring en så trevlig och förnämlig fritidssysselsättning som musik, just den gruppen lämnar vi utan hjälp.

Nu hänvisar utskottet till att anslaget för utbildning av kommunala musikledare höjts med 4 000 kronor. Men vad förslår det? De kommunala musikskolorna, som för övrigt inte står under studieförbunden, torde ha tillsammans minst 500 lärare, och då är 4 000 kronor som en droppe i havet. Vidare höjs bidraget till studieförbunden för organisation och administration med 400 000 kronor, som fröken Vinge påpekade. Detta är naturligtvis i högsta grad tacknämligt. Av detta anslag, sägs det, må utgå bidrag till studieledarkurser även i musik. Sker detta? Jag vågar svara nej. ABF, som är det största förbundet och får de flesta slantarna och därför borde kunna ordna åtminstone någon kurs för musikledare, hade 1953 ingen musiklärarkurs utan endast en kurs för

sångledare. Under hand har jag hört, att det inte heller i år blir någon kurs för instrumentalmusiklärare. Även om man vågade anta att ABF och exempelvis IOGT, som har visat ett mycket stort musikintresse, ordnade var sin sådan kurs, hur långt skulle dessa kurser förslå, när det är flera hundra lärare som saknar utbildning?

I utskottsutlåtandet sägs att denna utbildningsfråga bör inordnas i ett större sammanhang. På vad sätt och när? Det hade varit bättre, om utskottet till en början sagt ifrån, att av det ökade bidraget till studieförbunden *skall* en del användas till musikledarkurser, eller skrivit, att utskottet förutsätter, att så skall ske. När ingenting sagts om detta, blir det som det förut varit och ingen förbättring sker på detta viktiga och, jag skulle vilja säga, levande område. Här behöver man inte agitera för att få deltagare till cirklarna, som man måste göra på många andra områden. Här strömmar ungdomen till själv.

Herr talman! Med tanke på alla dem inom folkbildningsarbetet och den folkliga musikundervisningen, som med så stora uppoffringar av egen tid och egna krafter på många håll tagit ansvaret för denna verksamhet utan någon som helst uppmuntran från statsmakterna, och framför allt med tanke på den ungdom, som i musiken söker sin fritidsverksamhet, yrkar jag bifall till motion nr 85 i andra kammaren.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 32—34

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 35***Utbildning av ungdomsledare**

Kungl. Maj:t hade (punkt 330, s. 647) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 381 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svård* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* (II: 343), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte vid behandling av punkt 330 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 161 250 kronor för budgetåret 1955/56 till Utbildning av ungdomsledare.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga — till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 381 500 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga — till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1955/56 anvisa ett reservationsanslag av 161 250 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! När riksdagen under förra året hade att ta ställning till den nya nykterhetspolitiken förelåg det också förslag till främjande av ungdomens förenings- och fritidsverksamhet. Kungl. Maj:t begärde vid det tillfället inte mindre än 2,6 miljoner kronor för skilda ändamål. Bl. a. begärdes 1 miljon kronor till ungdomens fritidsverk-

samhet, 381 500 kronor till utbildning av ungdomsledare och 302 400 kronor för bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationerna samt 250 000 kronor för utrustning av vissa föreningslokaler.

Från högerns sida anmäldes vid det tillfället vissa betänkligheter mot dessa väl högt tilltagna belopp. Det ansågs att anslaget till utbildning av ungdomsledare var väl högt beräknat, eftersom man inte hade några erfarenheter av de resultat, som ungdomsledarkurserna syftade till. Den ståndpunkt vi intog förra året i dessa frågor har vi inte funnit anledning att frånga. Det statsfinansiella läget är fortfarande av den art att alla de besparingar som är möjliga måste vidtagas.

Detta får nu inte fattas så, att vi på vårt håll inte skulle vilja veta om något samhällsstöd till ungdomens fritidssysselsättning. Det är ett problem som fordrar allvarlig uppmärksamhet. Det stöd och den ekonomiska hjälp, som man från samhällets sida bör ge på detta område, bör under nuvarande omständigheter tilldelas de organisationer, där ungdomsverksamhet sedan gammalt har bedrivits, så att det finns garantier för att pengarna verkligen kommer ungdomen till godo. En splittning av anslaget kan jag för min del inte anse vara tillräddig. Det anslag som reservanterna under denna punkt vill tillstyrka bör oavkortat gå till Sveriges riksidrottsförbund.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 35 fogade reservationen av herr *Arrhén* *m. fl.*

Häruti instämde herr *Hagberg* i Malmö (h).

Herr **JOHANSSON** i Mysinge (bf):

Herr talman! De anslagsfrågor som här föreligger till behandling handlades ju — som herr *Birke* påpekade — även i fjol av utskottet. Vi hade inom utskottet då samma motioner att behandla som i år.

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Vi hörde här av herr Birke, att man i det parti som han representerar inte har ändrat uppfattning. Det har man inte heller gjort från utskottets sida. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Detta anslag tillhör dem som utgår till förmån för en intensifiering av ungdomsverksamheten. Anslaget kom till i samband med den stora nykterhetsreform som beslöts under föregående år och som i år skall träda i tillämpning. Herr Birke angav som motiv för sitt yrkande angelägenheten att spara. Är det i detta speciella fall så säkert? Om man genom detta anslag kanske skulle kunna spränga en hel del gäng och dylikt och i stället leda in ungdomen på sundare banor och därmed också i någon mån minska tillströmningen till ungdomsanstalter och ungdomsvårdsskolor, då kunde det tänkas att man indirekt gjorde en besparing i detta fall. Det är således inte alls säkert att man genom att strypa en sådan här verksamhet når en effektiv besparing.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slufad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 36

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Kungl. Maj:t hade (punkt 331, s. 647) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått fyra motioner.

I de under nästföregående punkt angivna, av herrar *Svärd* samt *Hagberg* i Malmö *m. fl.* väckta, likalydande mo-

tionerna I: 321 och II: 343, hade hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under punkt 331 i åttonde huvudtiteln till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga — till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 97 och II: 86 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag — bifalla motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga, och till följd härav besluta att förslagsanslaget till Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1955/56.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **GEZELIUS** (h):

Herr talman! Den 16 juni 1954 hemställde Sveriges riksidrottsförbund hos Kungl. Maj:t, att förbundet i fråga om villkoren för erhållande av bidrag ur anslaget till ungdomens fritidsverksamhet skulle jämföras med av överstyrelsen godkänt studieförbund. Den 18 november 1954 förklarade skolöverstyrelsen i avgivet yttrande, att den fann Riksidrottsförbundet med hänsyn till sin omfattning och organisation ägnat att bli huvudman för här avsedd fritidsverksamhet samt att enligt överstyrelsens uppfattning riksdagens medverkan vore erforderlig för ändring av de i 1954 års kungörelse antagna bestämmelserna om huvudmannaskap.

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Emellertid ansåg överstyrelsen det vara lämpligt, att frågan om en ändring av sistnämnda bestämmelser skulle äga rum först efter utgången av innevarande budgetår. Starka skäl synes mig föreligga för en motsatt uppfattning, således för den meningen, att Riksidrottsförbundet för sin omfattande verksamhet till främjande av ungdomens fritidsverksamhet erhåller ställningen som huvudman redan nu, då verksamheten skall planläggas och organiseras och då man söker finna formerna för verksamhetens bedrivande. Omkring 1/5 av alla fritidsgrupper har idrott på sitt program, och Riksidrottsförbundet har redan i åtskilliga fall fungerat som rådgivare när det gällt programutformning, bidragsgivning etc. Detta har skett därför att Riksidrottsförbundet startat förberedelserna för sin verksamhet tidigare än de andra förbunden.

De synpunkter som legat till grund för herr Stenbergs och min motion har icke godtagits av utskottet. Utskottet har avstyrkt motionerna därför att man inte velat föregripa den prövning som förutsattes äga rum efter utgången av innevarande budgetår.

Då jag av skilda skäl har anledning att förmoda, att motionärernas önskemål kommer att tillmötesgås under nästa budgetår, har jag, herr talman, icke något yrkande.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Med hänvisning till vad jag yttrade under punkt 35 ber jag nu att få yrka bifall till reservationen under punkt 36 av herr Arrhén m. fl.

Herr **JOHANSSON** i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels

och på bifall till den vid punkten förgade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 37**Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer**

Kungl. Maj:t hade (punkt 332, s. 648) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 302 400 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått de under punkten 35 angivna, av herrar *Svärd* samt *Hagberg* i Malmö m. fl. väckta, likalydande motionerna I: 321 och II: 343, i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte avslå vad Kungl. Maj:t hemställt under punkt 332 i åttonde huvudtiteln till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationerna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga — till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1955/56 anvisa ett anslag av 302 400 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Arrhén*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte — med avslag å Kungl. Maj:ts förslag — bifalla motionerna I: 321 och II: 343, såvitt här vore i fråga, och till följd härav besluta att anslaget till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer icke skulle uppföras å riksstaten för budgetåret 1955/56.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Arrhén m. fl.

Lagen om sterilisering

Herr JOHANSSON i Mysinge (bf):

Herr talman! Jag ber att yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 38—47

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 48

Lades till handlingarna.

§ 15

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckta motioner om utredning angående utbyggnad av näringslivet i det norrländska inlandet och

nr 18, i anledning av Kungl Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 30 maj 1952 (nr 325) med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Lagen om sterilisering

Föredrogos första lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående en översyn av lagen om sterilisering.

Första lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta motioner, nr 77 i första kammaren av fru *Wallentheim m. fl.* samt nr 97 i andra kammaren av fru *Torbrink m. fl.* I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en översyn

av steriliseringslagen med beaktande av vissa i motionerna närmare angivna synpunkter.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 77 och II: 97, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av fru *Sjöström-Bengtsson*, fru *Wallentheim* och fru *Eriksson* i Stockholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen, med bifall till förevarande motioner I: 77 och II: 97, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en översyn av steriliseringslagen med beaktande av i reservationen anförda synpunkter;

2) av herr *Lundqvist*; utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogos; och anförde därvid:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Som reservant ber jag att få kommentera utskottsutlåtandet och reservationen med några ord.

I den motion som reservanterna stöder sig på krävs en utredning angående steriliseringslagen med sikte på några punkter där man vill ha en ändring genomförd.

I den första av dessa punkter föreslås att man i steriliseringslagen skall kunna åberopa en indikation som man nu har i abortlagen, nämligen s. k. förutsedd svaghet, som alltså skall kunna ligga till grund för en steriliseringsansökan.

I den andra punkten föreslår vi att en kvinna, som har ansökt om sterilisering, i vissa fall skall kunna få sådan utan att mannen får höras.

I den tredje punkten föreslås att man i de fall, där hustrun skulle kunna få sterilisering på grund av att hon är så svag att hon inte anses kunna gå i land med en graviditet till under de sociala förhållanden under vilka hon lever, skall kunna bifalla en hemställan från mannens sida om att han

Lagen om sterilisering

skall bli steriliserad, förutsatt att också hustrun vet om det.

Den första frågan, om möjlighet till sterilisering på grund av förutsedd svaghet, var uppe till debatt redan när steriliseringslagen kom till. Den har nu ansetts värd att tas upp till utredning; det är medicinalstyrelsen och kuratorsföreningen som har denna inställning. Befolkningskommissionen ansåg på sin tid att man borde ha möjlighet till sterilisering också på denna indikation. Det är alltså inte ett krav som har kommit upp i dag, och det är inte heller någonting som inte längre har aktualitet, utan det är en sak som medicinalstyrelsen anser böra utredas närmare och eventuellt komma med i en ny steriliseringslag.

Som en invändning emot förslaget om möjlighet till sterilisering på samma grunder som gäller för abort har det anförts av utskottet — och även av andra som har haft invändningar — att en sterilisering är så pass mycket allvarligare än en abort, eftersom en sterilisering gäller för hela livet, att man därför bör ha så mycket större betänkligheter mot att gå med på en sterilisering. Om en kvinna blir steriliserad, säger man, har hon inga möjligheter att sedan skaffa sig flera barn.

Jag tycker att det är värt att titta på den tabell som är fogad vid utskottsutlåtandet. Där ser man att åldern för sterilisering i det stora flertalet fall är ganska hög. Den största åldersgruppen är 35—39 år, och det finns en hel del fall även i åldrarna däröver. Det är ju inte många år kvar för vederbörande kvinnor att få barn på, och det gäller här i stor utsträckning kvinnor som redan har många barn och som lever i erbarmliga förhållanden, socialt sett, och har det besvärligt på allt sätt. De är så belastade och så prövade, att en graviditet till skulle vara omöjlig för dem att gå i land med, och de kan få abort, men om man inte direkt kan påstå, att förlossningen är

så riskabel för dem att livet står på spel kan de inte bli steriliserade. Det kan hända att de kommer igen nästa år för att på nytt begära abort, och då kanske de har fått sin hälsa så pass försämrad att de vid det tillfället kan få bli steriliserade.

Motionärerna tycker, att om man har sett att det är fråga om ett fall där alla måste säga sig att det är ohyggligt mycket man kräver av den kvinnan för att hon skall gå i land med sina uppgifter, om man vet att hon kommer igen med en ny abortansökan, så vore det rimligt att man såg på fallet på samma sätt som man gör när det gäller en abort och att man redan från början tog hennes fall så allvarligt att man gav henne sterilisering.

Detta är ju inte någonting som vem som helst skall kunna bevilja, utan medicinalstyrelsen skall enligt förslaget vara med om saken. Det förutsätts alltså att det skall göras en ingående prövning. Det kan inte komma att gälla alltför många fall, och man har inte att ta hänsyn till de betänkligheter som föreligger när det gäller abort och som innebär att det är ett liv som går till spillo, ett foster som dödas. Tvärtom, genom att kvinnan blir steriliserad hindrar man ett nytt tillfälle då abort kommer i fråga. Detta kan ju inte ha någon som helst betydelse för vår befolkningsfråga, för nativiteten. Det kan inte vara på dessa hårt belastade människor som denna fråga skall ligga så tungt.

Det andra påpekande vi har gjort rör tillåtelse för en man att steriliseras när han själv anhåller därom. Sterilisering på medicinsk grund kan ges för en kvinna när hon har en alltför stor arbets- och ansvarsbörda sig pålagd och kanske har fått denna stora börda däri-genom att mannen inte orkar med att försörja en stor familj. Jag måste därför säga, att det är litet upprörande när man i utskottsutlåtandet skriver: »Det måste emellertid fasthållas, att i

Lagen om sterilisering

här förevarande situationer den direkta, utlösande orsaken till sterilisering dock är hustruns belägenhet och att operationen — antingen den skulle företas å henne eller å mannen — utslutande syftar till att skona hennes liv och hälsa.»

Man vill alltså fastslå, att det är något fel på dessa kvinnor. Det är egentligen deras fel att de inte orkar med ännu en graviditet. Man kan alltså inte sterilisera mannen då det egentligen är kvinnans fel. Skulle man döma ut en kvinna för att hon inte själv kan försörja en stor familj, inte kan gå i land med att passa på en kanske kroniskt sjuk man och därtill skaffa sig barn efter barn, då skulle inte många kvinnor kunna betraktas som fullvärdiga här i landet. Vad dessa kvinnor får stå ut med är det, som väl är, ytterst få som behöver gå igenom, och det är ytterst få som skulle klara upp det. Det är alltså för hårt och dömande i tonen då man säger att mannen inte kan steriliseras, ty det är i alla fall fel på kvinnan. Jag tycker utskottet borde skämmas över denna skrivning. Den var ännu värre från början; den har sedan gjorts litet hyggligare, men andemeningen är alltså lika hård. Det vore bättre att man sade, att mannens fortplantningsförmåga är tabu, ty det är det man menar. Den bör bevaras även om en kvinna stupar, även om en familj dras ner i det största elände, även om en barnskara mister sin mor och blir utan tillsyn, även om familjen upplöses. Allt detta är småsaker i jämförelse med det nu ifrågasatta ingreppet mot en man som, märk väl, själv ansöker om att få bli steriliserad. Jag tycker detta är en ganska kränkande inställning.

Även i fråga om sådana här fall har befolkningskommissionen ansett att man skulle få lov att medge sterilisering för den av kontrahenterna som var villig att underkasta sig ingreppet. Medicinalstyrelsen vill också ha en

grundlig utredning av frågan. Det är alltså inte heller på denna punkt några motionärer som är ensamma om att fundera över dessa spörsmål och tro att en utredning av frågan och en eventuell lagändring skulle kunna hjälpa, utan bl. a. vår högsta medicinska myndighet är också intresserad av detta.

Den tredje fråga vi tagit upp är bestämmelsen att en gift kvinna inte får steriliseras utan att mannen vet om det. I utskottet har sagts att det är kränkande för äktenskapets idé att en kvinna skulle vara med om en sterilisering utan att mannen visste om det. När man resonerar på det sättet glömmar man emellertid en sak. Vad har inte kränkts beträffande äktenskapets idé i de äktenskap det här är tal om! I dessa fall där motionärerna velat hjälpa gäller det hustrur, vilkas män är alkoholiserade hustruplågare, alltså män som inte känner något ansvar för sin familj och som har ett så pass besvärligt humör att hustrun inte skulle våga tala om för mannen att hon ämnar begära sterilisering. Det händer att kvinnor ansöker om sterilisering men tar tillbaka ansökan därför att de inte vågar tala om saken för mannen. Man kan säga som det sades i utskottet, nämligen att sådana äktenskap bör upplösas. Ja, det är lätt sagt, men i andra fall prisar vi ju en hustru som vill hålla ihop ett äktenskap där det finns flera barn. Det kan finnas ljuspunkter också i sådana här äktenskap. Kan vi då inte i alla fall ge dem det stöd som en sterilisering skulle vara för kvinnan? Det är inte otänkbart att förhållandet mellan man och hustru i många fall kan bli bättre om man inte behöver frukta ett havandeskap än om man alltid har det hängande över sig som en skräck. Med den spänning som därav följer i förhållandet tror jag inte att man skonar mannen och familjen mera genom att hindra kvinnan att bli steriliserad utan mannens vetskap.

Lagen om sterilisering

Från motionärernas håll har man sagt, att dessa ansökningar naturligtvis skulle prövas och tillstyrkas av medicinalstyrelsen. Det har också framhållits att prövningsinstansen borde vara enig för att medgivande skulle lämnas till en sterilisering utan mannens vetskap.

I alla dessa fall är det fråga om besvärliga förhållanden. Det är inga frågor som man avfärdar lätt. Det vet motionärerna också. Därför begär de en utredning, som i alla punkter tillstyrks av medicinalstyrelsen och i flera punkter av socialstyrelsens majoritet. Det man i utskottet har anfört emot detta är, att man inte skall lösa sociala missförhållanden genom en sterilisering. Det är ingen som vill det heller. Men vi vet att ekonomisk hjälp inte löser alla besvärligheter, och vi vet också att för den som bor i en enslig bygd och har stor familj är en skilsmässa ingen praktisk realitet, åtminstone inte för dem som det nu gäller. Man kan inte sitta här och säga att så skulle de ha gjort och så skulle de inte ha gjort. Den utväg de ber om skulle vi kunna hjälpa dem med, när vi inte kan hjälpa dem på annat sätt. Man har från utskottet och även från socialstyrelsens minoritet sagt, att man har aversion mot sterilisering i onödan. Man menar att det är modernare nu att ransonera de fall då man skall tillåta sterilisering. Ja, men vilka fall är det man ransonerar? Om vi ser på tabellerna, framgår det att de fall där man ransonerat steriliseringen — det har inte berörts här — gäller anstalsvårdade. I de fallen har man fått en annan syn. Man anser inte längre att de sinnesslöa eller på annat sätt handikappade människor, som är intagna på andra anstalter, skall steriliseras. Man ser också att siffrorna där gått ned oerhört, i synnerhet för männen. Den frågan har vi inte tagit upp till diskussion, men jag tycker mig finna att det är på grund av den aversionen mot

sterilisering som minoriteten i socialstyrelsen har ställt sig avvisande emot en utvidgning av indikationerna för sterilisering.

Vi vill som sagt bara ha en utredning, och i det utredningskravet stöds vi av experterna, medicinalstyrelsen och socialstyrelsen. Det blir alltså inga fruktansvärda konsekvenser av ett bifall till motionen. Det är bara det att man i år skulle kunna ta upp ett spörsmål som har varit uppe tidigare, som måste komma igen senare och som verkligen fordrar en lösning efter andra linjer än de som nu finns i den nuvarande steriliseringslagen, som dock har några år på nacken.

Vi vill alltså gärna att kammaren bifaller reservationen, inte för att det i år kan betyda så mycket, eftersom reservationen fallit i första kammaren, men därför att man skulle visa att man allvarligt förstår de besvärligheter som finns här, om man inte avvisar dem alltför fördomsfullt.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande, varunder herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna, instämde fru *Västberg* (s), fröken *Olsson* (s) och fru *Lewén-Eliasson* (s).

Fru **TORBRINK** (s):

Herr talman! Det är inte länge sedan riksdagen behandlade en motion, vari man ville skärpa kraven för erhållande av abort på socialmedicinska indikationer. Då visade både utskottet och riksdagen större generositet än motionärerna, och man fick behålla möjligheten till abort på dessa indikationer. Det hade varit önskvärt att utskottet visat samma vidsynthet i denna sak, som ju tillkommit för att man skall skapa samklang mellan abort- och steriliseringslagarna. Det har man inte gjort.

Reservanten fru Eriksson har ju redogjort för de olika förslagen i denna

Lagen om sterilisering

motion. De är i och för sig kanske små men dock livsviktiga. Jag skall inte uppehålla mig vid detta. Jag vill bara göra en liten personlig utveckling. När det gäller människans rätt att få leva vidare i nya generationer är vi alla överens. Man vill ha fram sunda och friska människor, det är vi överens om. Jag vill bara i all enkelhet önska, att de som styr världens och folkens öden för närvarande också må ha detta i åtanke när de tar sådana redskap i sin tjänst som atomvapen och vätebomber. Vi vet att verkningarna av dessa explosioner ändå kan göra människorna sterila eller få menlig inverkan på arvsmassan. Där får inte den enskilde medborgaren ha någonting att säga till om, där står han maktlös. Denna motion är tillkommen för att förebygga ytterligare skadeverkningar för den enskilda människan i fall där det kanske skett tragedier förut i familjerna.

Med dessa ord, herr talman, vill jag bara yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! Fru Eriksson har ingående belyst denna fråga från motionärernas synpunkt. Jag har till utskottsutlåtandet fogat en blank reservation.

När man här för några dagar sedan diskuterade abortproblemet och lagstiftningen på detta område, tryckte man ganska hårt på att det här i alla fall gällde fostrets liv. Det gällde huruvida denna nya varelse, som skulle komma till världen, vid en viss tidpunkt helt enkelt skulle berövas livet. Men i detta fall då det gäller sterilisering har man icke kommit så långt som till ett foster, utan här har man anledning att gripa in på ett tidigare stadium, där det väl inte kan bli fråga om att vilken osakkunnig människa som helst skall ingripa.

Anledningen till att jag har intresserat mig för frågan och med stort intresse följt de föredragningar som förekom-

mit i utskottet och de diskussioner som har ägt rum är att jag sedan flera år sitter med i en mödrahjälpnsnämnd. Vi har där tillfälle att följa familjernas utveckling år efter år på grundval av ingående rapporter från barnavårdsnämnden. Man kan då i många fall konstatera, att å ena sidan modern i en familj med ett mindre antal barn icke har för avsikt att återgå till arbetet efter barnafödelsen, medan någon motsvarande passus inte kan återfinnas när det gäller mödrar till fyra—fem barn, som ofta befinner sig i tryckta ekonomiska och sociala omständigheter. Vi får också rapporter om hur vederbörande familjefar handlar, och det visar sig i många fall att han helt enkelt har överlätit åt modern att ta hand om familjens försörjning. Vidare kan man konstatera att barnen ofta får klara sig själva så långt de kan på grund av att modern är upptagen av arbete.

Jag har då många gånger ställt mig den frågan, om det inte i sådana fall finns möjlighet att utnyttja steriliseringslagen, men såvitt jag förstår är det ganska svårt att få densamma tillämpad. Det sägs, att man inte på grund av rent sociala missförhållanden och på grund av vissa individers uppträdande kan ändra om lagstiftningen på detta område. Men när åren går och man finner att det här förhållandet återupprepas gång efter annan, då frågar man sig om det verkligen med nuvarande lag är så lätt att få steriliseringsfrågan löst för en familj, där enligt min mening behov föreligger.

Jag tror det skulle vara önskvärt om man efter läkares tillrådan kunde få ett ingrepp till stånd som medför att en kanske icke alltid önskvärd utökning av familjen förebyggs, så att modern kunde få större möjlighet att ägna tillsyn åt de barn som redan är i livet; här anser jag nog att samhället bör ha möjligheter att ingripa i större utsträckning än som skett hittills.

Lagen om sterilisering

Sedan tillkommer naturligtvis en del andra saker och ting. Det har framgått av föredragningarna att man under den tid då lagen varit i tillämpning har gjort vissa erfarenheter som kan ge anledning till vissa negativa synpunkter på nu gällande lag. Jag har då kommit till den slutsatsen, att någonting borde göras på denna punkt, och jag har varit inne på den linjen, att man eventuellt skulle kunna företa en förutsättningslös utredning över hela fältet. Det har då svarats mig, att det icke är möjligt så som motionen nu är utformad.

Jag har samma uppfattning som fru Eriksson i Stockholm, att vi i längden inte kommer förbi denna fråga utan att det måste komma till stånd en ny undersökning och utredning angående denna lagstiftning. Även om motionen nu faller här i denna liksom i första kammaren, förutsätter jag att den kan återkomma i någon form ett annat år. Men jag skulle också vilja hemställa till vederbörande departementschef att föranstalta om en rent förutsättningslös utredning, byggd på de erfarenheter man gjort under lagens tillämpning, hittills, och bygga ut lagstiftningen vidare, så att en del av de synpunkter som motionärerna här har framfört kunde bli beaktade.

Då jag alltså inte kan få fram den utredning som jag önskar, kan jag tyvärr icke ställa något yrkande i dag.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt delta i den här diskussionen, men när jag suttit och lyssnat har jag inte kunnat underlåta att be att få säga några få ord i anledning av vad som här har yttrats.

Fru Eriksson i Stockholm har klart och redigt redogjort för de tre huvudpunkterna i motionerna angående översyn av lagen om sterilisering. Motionärerna önskar en socialmedicinsk indikation införd i steriliseringslagen, de

vill få igenom en bestämmelse, att hustrun kan få bli steriliserad utan mannens vetskap, och de vill slutligen att sterilisering får företas på mannen efter ansökan i stället för på hustrun då medicinska indikationer föreligger för ingrepp på henne. Jag skall be att få ta upp dessa tre punkter en efter en.

Jag måste då först erkänna, att jag ryggar tillbaka inför tanken att man av sociala skäl skulle tillämpa steriliseringslagen på rättskapabla personer. Enligt en tidigare uppfattning var steriliseringsingrepp relativt ofarliga, och detta görs också gällande i motionen. Jag vågar inte ta ställning till det, men jag vill göra gällande att man i detta sammanhang inte får negligera de psykiska konsekvenserna av en sterilisering. Kan det inte väcka känslor av mindervärde att veta att man är steril och kan inte medvetandet att barnalstringsförmågan för alltid upphört ha allvarliga följder? Verkningarna av ett steriliseringsingrepp kan endast i undantagsfall upphävas, men de sociala situationerna kan växla snabbt och radikalt. Jag ser på detta ungefär på samma sätt som jag ser på en abortsituation. I en socialstat, som vi ju lever i, bör det vara möjligt för samhället att ingripa så att man inte skall behöva tillgripa sterilisering på grund av sociala missförhållanden. Fru Eriksson i Stockholm framhöll, att det här gäller de svåra fallen. Självfallet är det så. Det är säkerligen i allmänhet mycket svåra förhållanden som ligger bakom i dessa fall.

Vad den andra punkten angår, att hustrun skulle kunna få sterilisering utan mannens vetskap, tror jag, att detta skulle ytterligare skräpa svårigheterna makarna emellan.

Slutligen vill jag beträffande den sista punkten som motionärerna yrkar på, nämligen att då medicinska indikationer föreligger för ingrepp på hustrun sterilisering får företas på mannen efter ansökan, då säga, att jag

Lagen om sterilisering

har väldigt svårt att följa detta resonemang. Skulle det innebära en nedvärdering av kvinnan att hon, om hon behövde och önskade det, bleve steriliserad? Jag kan inte se saken på annat sätt än att man i detta fall måste betrakta mannen och hustrun såsom av varandra oberoende individer. Hela deras livssituation kan ju förändras. De kan skiljas. Fru Eriksson i Stockholm sade, att det kan finnas ljuspunkter även i svåra äktenskap, ja, men om skilsmässa kommer till stånd, är det orimligt att tänka sig att mannen då han ingår ett nytt äktenskap skulle vara steriliserad i ett tidigare äktenskap.

Herr talman! Med dessa motiveringar ber jag få ansluta mig till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill vända mig mot det sista, som fru Ewerlöf sade om att det kan tänkas, att det blir skilsmässa och att mannen gifter om sig. Det kan lika väl tänkas, att hustrun gifter om sig. I ett sådant fall som vi här diskuterar, är kanske mannen invalid, svårt sjuk eller alkoholist och kan inte klara sin försörjningsbörda. Hustrun har kanske fått klara försörjningsbördan och fått passa mannen. Det är väl då synnerligen troligt, att hustrun skulle ha möjlighet att gifta om sig och då eventuellt vill ha flera barn. När det finns möjlighet för kvinnan att bli steriliserad på grund av att hon inte kommer att orka med flera barn, är det väl inte orimligt, om mannen, ifall han representerar den svagare delen i äktenskapet i sådana fall som ovan nämnts, blir steriliserad i stället. Skall då hustrun, på grund av den svåra försörjningsbörda som pålagts henne på grund av mannens oförmåga att klara det hela, ligga närmare till att bli steriliserad, vilket hon ju kan få tillstånd till, än den man, som i det fall det här gäller skulle kunna komma in fråga, vilket ju

skulle ske efter ingående prövning. Mannen är kanske invalid och super upp invalidpensionen och sätter det ena barnet efter det andra till världen. Att mannen i sådana fall som detta skall ha möjlighet att fortplanta sig är det betänkliga. Härvidlag är vi inne på felaktiga tankegångar.

Herr LUNDQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det talas om att man på grund av sociala skäl inte skulle kunna företa sådana ingrepp som det här är fråga om. Verkligheten visar ju att man måste göra det. Enligt min mening är det fråga om en utredning, i vilken omfattning en förändring av lagstiftningen på detta område kan behövas. Vi kan inte komma ifrån att vi måste ha en lag på detta område. Det har vi konstaterat. Det är ingen som i dag vågar ifrågasätta, att denna lag är fullständigt onödig, utan det är uppenbart, att här behövs en utredning i vad mån den behöver förändras i ena eller andra stycket.

Talet om de psykologiska konsekvenserna föreställer jag mig är nog mera ett teoretiskt resonemang. Om man kommit dithän, att makarna är överens om sterilisering av ena maken och läkarna å sin sida tillstyrker, då är det fråga om en medveten begränsning av familjeutvecklingen i den familjen, som kanske på andra håll motsvaras av en frivillig begränsning, vilket vi kan konstatera i de flesta familjer i det här landet, där man har litet ansvarskänsla både för förutsättningarna att försörja familjen och de konsekvenser som fru Torbrink här berört.

Vad beträffar sterilisering av mannen anser jag, att en sådan inte skulle vara ur vägen under förutsättning att saken bedömdes av läkare och att mannen själv på nykter kaliber kommit underfund med att det vore till fördel för både honom och familjen. Det tror jag inte vore någon större uppoffring i detta fall. Jag kanske själv

Lagen om sterilisering

ser mera krasst på den saken, men jag tror det är ärligt och praktiskt att säga som det är.

Fru EWERLÖF (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga fru Eriksson i Stockholm, att jag har svårt att fatta hela hennes resonemang. Jag undrar om inte en effektiv och vettig preventivmedelsrådgivning borde sättas in här på ett sådant sätt, att man kunde balansera förhållandena på bättre sätt än som nu sker.

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Sedan det nu talats så mycket i detta ärende och kanske i all synnerhet efter det att första kammaren enligt vad det sagts utan ens en votering har antagit utskottsutlåtandet, så skulle jag kanske inte behöva säga så mycket om det.

Fru Ewerlöf har framfört några synpunkter som utskottet haft, och även fru Eriksson i Stockholm har haft vänligheten att redogöra inte bara för reservationen utan även för vad utskottet anfört.

Jag skall bara säga helt kort, att det naturligtvis förhåller sig så, att hela denna fråga om en socialmedicinsk indikation får en betydligt större tyngd, när det gäller ingrepp som är av betydelse för hela livet. Jag skall inte utbreda mig vidare om det. Jag skall bara referera till vad Svensk kuratorsförening sagt, alltså en förening av kuratorer som närmast har med dessa hjälpsökande kvinnor att göra. De har sagt att en sterilisering är ett synnerligen allvarligt ingrepp, som visar sig kunna ha en svårt hämmande verkan även i fall, där sterilisering i och för sig varit väl motiverad. Sälunda har det förekommit ärenden, där kvinnor, trots att de själva vid ansökningstillfället intensivt önskat steriliserande åtgärd, efteråt företett allvarliga psykiska och psykosomatiska rubbningar, vilka

utlösts av steriliseringen. Dessa erfarenheter har gjort, att man numera så mycket som möjligt undviker att söka abort och sterilisering samtidigt, eftersom en kvinna i föreliggande tillstånd i allmänhet icke är i sådan sinnesstämning, att hon är kapabel att ta ställning till en sådan fråga. Dessa erfarenheter har gjorts även beträffande kvinnor, som befunnit sig högt uppe i ålder, 44—45 år, då man tycker att det inte borde göra dem så mycket, och kvinnor, som fått barn tidigare. Alltså, detta gör att man måste vara mycket försiktig med detta, men jag vill visst inte påstå att inte saken kan diskuteras, och att det naturligtvis finns fall med upprepade graviditeter som ter sig stötande. Jag tror emellertid att man skall vara försiktig och att man skall gå fram på andra vägar i dessa fall.

Sedan kan jag inte alls förstå, hur fru Eriksson i Stockholm kan ta sådana ord i sin mun som att utskottet skulle skämmas och allt vad hon sagt om vad vi anfört beträffande om mannen skulle steriliseras i stället för kvinnan. Hon sade bland annat att mannens fortplantningsförmåga skulle vara tabu. Ja, fru Eriksson, och även kvinnans! Vi vill att både mannens och kvinnans fortplantningsförmåga skall vara tabu så långt möjligt är. Man måste alltså se dessa två människor som två självständiga människor.

Fru Eriksson i Stockholm åberopade med sådan glädje de tillstyrkande myndigheterna, men var så snäll och titta efter, vad de har sagt! Då finner man att deras utlåtanden är fulla av invändningar. Medicinalstyrelsen säger t. ex. på den första punkten: »Den nya bestämmelsen skulle innebära, att sterilisering finge ske, då det kunde antagas att kvinnans kroppsliga eller själsliga krafter skulle allvarligt nedsättas genom ytterligare havandeskap. Att få fasta normer för tillämpningen av en sådan bestämmelse skulle otvivelaktigt bli ganska svårt.»

Lagen om sterilisering

I punkten om att man skulle sterilisera mannen i stället för kvinnan säger medicinalstyrelsen: »Även här kommer emellertid samma svårigheter att uppstå vid bedömningen, huruvida tillstånd skall meddelas eller inte», och så anför man ett exempel på en man som led av lungtuberkulos. Familjen i övrigt var det inget fel på, men hustrun hade blivit litet nedsliten, och det var fara för att hon kunde bli ytterligare nedsliten.

Jag tycker man skall vara väldigt försiktig, när man går in på en sådan sak som att beröva någon förmågan till fortplantning.

Vad slutligen angår den sista frågan, ifall man skulle gå bakom mannens rygg och utan att han vet om det tillåta en sterilisering, så är det alldeles klart att det förekommer fall, då ansökningen tas tillbaka därför att mannen fått reda på den. Men är det verkligen ett äktenskap att hålla på, är det något som kan utvinnas i framtiden av ett äktenskap, där splittringen är sådan att man inte kan tala om en sådan sak, i all synnerhet när man kommer till familjer som har flera barn tidigare? Det är ju sådana det ofta gäller. Även här vill jag åberopa medicinalstyrelsen, när den säger: »Konsekvenserna på längre sikt kunna dock bli svåra att överblicka. Om maken vid fortsatt eller, beträffande hemskild kvinna, återupptagen samlevnad förr eller senare får vetskap om saken, vilket väl knappast kan undvikas, kan kvinnans konfliktsituation i förhållande till honom bli ännu värre och ge anledning till kverulans och svåra trakasserier från hans sida, eventuellt även våldshandlingar.»

Jag kan inte förstå hur man kan komma fram till att här döma ut vad utskottet sagt på det sätt som fru Eriksson i Stockholm har gjort, då man vill påstå att vi här har visat en oerhörd ensidighet. Jag kan försäkra fru Eriksson — och det tror jag var det allmänna intrycket vid utskottets behandling —

att utskottet handlade denna fråga med en stor finkänslighet just därför att vi vet att det betyder så mycket, hur hela denna fråga löses.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde fröken *Liljedahl* (fp).

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet därför att man kunde få en felaktig föreställning av utskottsordförandens citat av medicinalstyrelsens yttrande. Vad jag har sagt är att medicinalstyrelsen vill utreda frågan. Det har sagts, att detta bör utredas snarast möjligt. Man hade naturligtvis inte sagt att det borde utredas, om detta varit en självklar sak. Det har talats om de invändningar som rests, men det är dock fråga om ett utredningskrav som ställts mycket bestämt.

Sedan var det utskottsordföranden som sade att jag uttryckt mig klumpigt om utskottsbehandlingen. I det avseendet vill jag bara säga, att det jag reagerat mot är att den utlösande orsaken till sterilisering skulle vara hustruns belägenhet, att operationen uteslutande skulle syfta till att skapa skydd för hennes liv och hälsa; det är detta jag reagerat mot, ty det är en fullkomligt ensidig bedömning. Operationen syftar inte bara till att skona hennes egen hälsa utan är en åtgärd till hela familjens nytta. Det är den dömande inställningen som jag inte kan låta bli att reagera emot.

Sedan kan man naturligtvis inte nu realdiskutera allt detta. Vi vill först ha en utredning, ty vi anser frågan så komplicerad att en utredning behövs, vilket också de myndigheter gör som vill ha en översyn av lagstiftningen. Vad jag återgivit är bara vad medicinalstyrelsen sagt.

Lagen om sterilisering

Fru TORBRINK (s) kort genmäle:

Herr talman! Här talas det så vackert om kvinnorna och deras förmåga att till det yttersta göra sin plikt för barnens fostran o. s. v., och det är något alldeles rätt och riktigt. Men har vi verkligen kommit så långt att vi tar dessa saker på allvar. Jag har i likhet med herr Lundqvist tillhört en mödranhjälpsnämnd ända sedan dess tillkomst och fått titta litet bakom kulisserna och se många tragiska fall, där det mången gång varit önskvärt att få till stånd sterilisering, inte för att undandra platsen eller orten eller landet människor utan för att möjliggöra för mödrarna att leva helhjärtat för de barn som redan fanns i familjen. Jag kan ta ett vanligt vardagsexempel, där vi i barnvårdsnämnden fick ta hand om en familj, där barnen inte utvecklats bra, där hustrun var fullkomligt nedsliten med en blodprocent, som låg nästan nära katastrofen. Hon önskade sterilisering, men mannen ville inte ge sitt samtycke därtill, varför hon inte drev saken till sin spets. Det är kanske inte så lätt att begära skilsmässa och ingå nytt äktenskap och få barn i det; det är kanske inte så lätt som det är sagt. För övrigt är det därvidlag inte fråga om någon splittring i äktenskapet utan endast fråga om att mannen inte har möjlighet att skaffa sig den hjälp som behövs för att han skall kunna begränsa familjens storlek. Man levde inte i något olyckligt äktenskap i och för sig, men det var svåra förhållanden för makan och modern. Där skulle en sterilisering vara en välsignad sak. Att det kan bli psykologiska konsekvenser för steriliserade människor vill jag inte ifrågasätta, men det finns väl människor som är depressiva till sin natur, och kanske följer sådant även med en barnskara, som växer vederbörande över huvudet därför att man inte kan få sterilisering. Jag vill alltså bara säga att det finns vardagstragedier, som vi

i detta sammanhang kanske inte tänker så mycket på som vi borde göra.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att bara instämma i vad herr Rylander här anfört, men det är ändå ett par saker, som jag i detta sammanhang med några ord vill belysa och ytterligare understryka.

Enligt vår nuvarande lagstiftning måste makens yttrande inhämtas över gjord steriliseringsansökan, och detta vill motionärerna ha ändring på. Utskottet har på sidan 20 i förevarande utlåtande redovisat sin syn på denna fråga och skriver där följande, som jag tycker är värt att få fört till protokollet: »Härtill kommer, att, om mannen senare får kännedom om att hustrun utan hans vetskap steriliserats, vilket vid fortsatt samlevnad mellan makarna i längden knappast kan undvikas, detta lär vara ägnat att ytterligare skärpa konflikten mellan makarna.»

Motionärerna och reservanterna har också redovisat sin syn på detta problem och säger på sidan 21 i utlåtandet följande: »Utskottet finner sålunda styrkt, att en möjlighet bör medgivas för bifall till steriliseringsansökan i dessa fall, ehuru makens yttrande ej inhämtats.»

Här står sålunda synsätt mot synsätt. Man kan naturligtvis på båda sidor förebringa skäl för sina ståndpunkter, men jag skall inte här ingå på något teoretiserande och än mindre på något moraliserande. Jag har emellertid åtskilliga praktiska erfarenheter av dessa ting, och de är av en art, som gjort mig mycket skeptisk mot det som motionärerna och reservanterna här talar för. Sociala och personliga förhållanden är ju inte något statiskt utan något dynamiskt, d. v. s. de kan förändras — och som väl är ändras de också i många fall. Jag tänker här speciellt på ett par fall, som jag nu ser för min inre syn. Männen där var alkoholister men kom

Orsakerna till den ökade brottsligheten

i kontakt med Föreningen Länkarna, och genom ett energiskt arbete och ett vänligt tillmötesgående plus en människokärlek i dess yttersta kraft fick de hjälp att bli nya människor. Låt oss tänka oss att dessa män i 35-årsåldern efteråt hade fått reda på att hustrun utan mannens vetskap ansökt om och blivit steriliserad! Jag vill knappast tänka på de djupgående tragedier, som då hade kunnat utspelas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen av fru *Sjöström-Bengtsson m. fl.*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig

Första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om viss ändring av lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befatning med spritdrycker och vin och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 5 april 1949 (nr 114) om val av borgmästare och rådman;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om viss konplettering av lagen om förskottering av underhållsbidrag och

nr 27, i anledning av väckta motioner om viss ändring i lagen om förlängd semester för vissa arbetstagare med hälsovådligt arbete; samt

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion angående förflyttning av Söderbygdens vattendomstol,

nr 14, i anledning av väckta motioner om beredande av ersättning åt ägare av marker, som översvämmas eller besväras av vatten från högre belägna markområden, m. m.,

nr 15, i anledning av väckta motioner om skyldighet för jägare att vara ansvarsförsäkrade och

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 11 kap. vattenlagen, dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 18

Orsakerna till den ökade brottsligheten

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckta motioner om utredning angående orsakerna till den ökade brottsligheten.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Utskottet har kommit till den uppfattningen att de väckta motionerna om utredning angående orsakerna till den ökade brottsligheten är ganska betydelsefulla, men trots detta har utskottet icke ansett sig kunna bifalla dem.

Vi har i vår motion nr 462 i denna kammare hemställt om en dylik utredning, men motionen är mycket kortfattad. Vi talar bara om att brottsligheten ökar och säger att detta bl. a. torde bero på de stora barnkullarna efter krigsåren — det är ju de åldrarna som är mest mottagliga för asocial påverkan — samt att det föreligger stor risk för att brottsligheten framdeles kommer att öka i ännu snabbare takt. Vi anser att hithörande problem bör utredas ingående och har bara talat om

Interpellation ang. åtgärder i syfte att vinna ökad kunskap och kännedom om det frivilliga sparandets art och omfattning

brottsligheten, inte speciellt om ungdomsbrottsligheten, även om det ur efterkrigsårens stora barnkullar växer fram en avskräckande ungdomsbrottslighet. Man behöver bara nämna alla de bilstöder som nu förekommer. Ett par ynglingar gjorde t. ex. för någon tid sedan inbrott i en utställningslokal och stal en bil, med vilken de sedan körde in i bergväggen i närheten av Norrköping. Bilstölderna har på sistone blivit någonting, som nära nog hör till ordningen för dagen. En 17-åring stod t. ex. nyligen inför Roslags häradsrätt åtalad för inte mindre än 135 förseelser. Hur vi skall råda bot på sådana tendenser, kan jag inte säga.

Utskottet framhåller att den saken bör vara en fråga, som forskningen får ägna sig åt, och att vi endast på den vägen kan komma fram till de rätta orsakssammanhangen. Jag har ingenting att erinra mot det resonemanget, och jag har ingenting emot att man sätter in all energi och alla resurser för att få fram forskningsresultat beträffande orsakerna till den ökade brottsligheten. Utskottet säger att det kan inte göras någonting åt frågan innan den slutbehandlats i respektive departement. Det brukar annars vara vanligt att man från utskottets sida hemställer, att Kungl. Maj:t ägnar all den uppmärksamhet man kan åt spörsmålet i fråga.

Det är endast detta jag skulle vilja säga, herr talman. Jag tycker det hade varit logiskt, om utskottet sagt detta och inte endast uttalat sig så här mera tamt. Jag förstår mycket väl att för närvarande ingenting är att göra åt saken, men jag tror det finns anledning för Kungl. Maj:t att ägna all den uppmärksamhet som är möjlig åt detta problem, om vi på något sätt skall kunna råda bot på missförhållandena.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Föredrogos vart efter annat bevillningsutskottets betänkanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § 10 mom. förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 12 maj 1950 (nr 164) angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § förordningen den 19 februari 1954 (nr 71) om rätt att vid taxering för inkomst njuta avdrag för belopp, som tillförts vissa för prisreglering bildade stiftelser, m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 17, med anledning av väckta motioner om kapitalinvestering i fonden för låneunderstöd till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 20

Herr TALMANNEN anförde:

Jag får meddela, att kammarens nästa plenum äger rum fredagen den 22 april med början kl. 13. Då kommer två gånger bordlagda ärenden att företagas till avgörande.

§ 21

Interpellation ang. åtgärder i syfte att vinna ökad kunskap och kännedom om det frivilliga sparandets art och omfattning

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation ang. åtgärder i syfte att vinna ökad kunskap och kännedom om det frivilliga sparandets art och omfattning

Herr BRACONIER (h), som yttrade:

Herr talman! Den nyckelställning för ett säkert framåtskridande som ett frivilligt sparande intar blir allt tydligare. Såväl från teoretiskt som praktiskt håll understrykes allt oftare, att frivilligt sparande icke kan ersättas av någon form av tvångssparande.

Våra kunskaper om det frivilliga sparandets spridning och omfattning och om dess olika former är tyvärr ytterst otillfredsställande. Vissa statistiska data står att finna i den officiella statistiken. Av särskilt värde torde den redovisning vara, som de 84 största sparinstitutet månatligen lämnar.

Dessa data förefaller emellertid, hur värdefulla de än är, knappast tillräckliga som en utgångspunkt för en något-sånär säker bedömning av den centrala ekonomiska faktor det frivilliga sparandet utgör.

Med anledning av ovanstående får jag hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rikta följande fråga:

Överväger statsrådet några åtgärder i syfte att göra kunskapen och kännedomen om det frivilliga sparandets art och omfattning större och säkrare?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 195, med anledning av väckta motioner om ökad medelansvisning för budgetåret 1954/55 till Fiskerilånefonden;

nr 196, med anledning av Kungl.

Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Fiskerilånefonden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 198, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar;

nr 199, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 200, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 201, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till lappfogdarna m. fl. jämte i ämnet väckt motion.

§ 23

Anmälades, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 629, av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, angående avgångsåldern för befattningshavare underkastade SPA-reglementet m. m.

Denna motion bordlades.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.07.

In fidem
Gunnar Britth